

MARTIN KIRIGIN

MOJA MISA

Izdavač: Benediktinci, Čokovac

PREDGOVOR

Duh Sveti potakao je u Crkvi nakon I. vatikanskog sabora dva snažna obnoviteljska pokreta: biblijski i liturgijski. Na biblijskom su polju veliki doprinos dali dominikanci (Biblijska škola u Jeruzalemu) i isusovci (Biblijski institut u Rimu). Za liturgijski pokret osobito su zaslužni benediktinci: P. Gueranger, L. Beauduin, O. Casel, A. Schott, sada blaženi Columba Marmion i mnogi drugi.

Liturgijski se pokret kod nas očitovao osobito u vrijeme komunističkog režima, kad je naša Biskupska konferencija ustanovila "Interdijecezanski liturgijski odbor" (ILO). Na čelu mu je bio dr. Franjo Šeper, na čiji je prijedlog liturgijska godina 1956/57. proglašena "misnom godinom". U tu je svrhu naš poznati liturđičar o. Martin Kirigin priredio razmatranja o sv. misi za svaki dan. Iako ciklostilom umnožena, ta su razmatranja bila dobro prihvaćena. Svjedoči o tome i riječko-senjski biskup Viktor Burić: "Godinama već imam u rukama Parscha, a nerijetko i Schustera; prošao sam i Gihra, ali to je bio studij, a ne meditacija. Po ovim meditacijama drukčije proživljujem svoju misu." Njegov je prijedlog da se razmatranja s vremenom tiskaju. Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu, osobito nastojanjem tajnika ILO-a dr. Ivana Škreblina, razmatranja je umnožio u 700 primjeraka, ali je broj primjeraka narastao na 1700. Knjigu misnih razmatranja nisu čitali samo hrvatski nego i slovenski svećenici, osjećajući da je napisana "od srca srcu".

Knjiga slijedi ondašnji misni obred i, onda jedini, Rimski kanon. Razmatranja nastoje ući u konkretni svećenički i pastoralni život. U svakom se razmatranju spominje Majka našega Velikog svećenika i za svaki dan doneseno je posebno geslo, najčešće biblijsko.

Prigodom 70. obljetnice svećeništva našega nestora odlučili smo se na tiskanje izabranih dijelova te bogate knjige. Činilo nam se da je bolje napraviti izbor, jer mnogi su dijelovi razmatranja vezani uz stari misni obred. Takav izbor nije lagan, pa će čitatelji koji put steći dojam da se preskače s jedne misli na drugu.

Želja nam je da i ova knjižica pomogne boljem razumijevanju i slavljenju misne žrtve i njezina blagovanja. U svoje su vrijeme razmatranja pomogla mnogim svećenicima da oduševljeno prihvate liturgijsku obnovu i da svojevoljnim postupcima ne narušavaju euharistijsko slavlje. Dao Bog da i današnji svećenici u ovoj knjižici nađu isti poticaj.

Neka ga ne nađu samo zaređeni svećenici, za koje je knjiga prvotno pisana, nego i svi krštenici. Snagom svoga krštenja i oni su postali dionici Kristova svećeništva. Ako ipak neki Kristov vjernik ne uspije izraziti koji se izravno odnose na misnika, prenijeti na sebe, nek se barem za njih pomoli, jer i oni mole za njega.

Sav sadržaj "Moje mise", kao nakana da se ona tiska, najljepše je izražen zanosnim riječima sv. Pija X.: "Dušobrižniku koji ljubi svoje stado i povjerene mu duše, bit će prva i najvažnija briga da sinove Crkve skloni na to kako bi čestim primanjem presvetog Sakramenta iz dana u dan učili što bolje poznavati i razumijevati neizmjernu ljubav Spasitelja našega Isusa Krista."

Izdavač

UVODNE MISLI

O misi

Moja me misa vodi ka križu, ona je most između mog srca i križa, veza ljubavi, izvor milosti. Po svakoj je mojoj misi bliže moje spasenje. Bliže mi ne može biti. U času pretvorbe moja je istovjetnost s Isusom potpuna. Ja govorim "moje tijelo", "moja krv", i upravo tim riječima postajem njegovo tijelo, njegova krv. Njegova žrtva je moja i obratno. Isuse, ovdje prestaje moje i tvoje, sve je u mojoj misi tvoje: moja usta, moje tijelo, moje srce; s njima se ti služiš.

Isusova je žrtva moja da po meni to "najveće blago" (Mediator Dei) postane blago svih. Ovo središte kršćanske vjere ima postati središte moje župe (mog djelokruga), os oko koje se sve okreće i podržava sav život naših duša.

Da bi misa to doista bila, i za mene i za one koji su mi povjereni, njoj mora prethoditi razmatranje. Naime, misa je vrelo, i to po vrijednosti prvo. Razmatranje je sredstvo, zato drugotno, ali isto nenadoknadivo. Razmatranjem treba srce preorati, smekšati da se onda po misi i pričesti posve natopi, napoji Boga. Euharistija je hrana duše. Malo koristi hrana ako je organizam ne asimilira. Razmatranjem i sv. misom upravo asimiliram hranu, što mi uzdržava život.

I tako će ozbiljno shvaćena sveta misa kojoj prethodi razmatranje, dovesti do toga da budem doista ono što jesam - svećenik Kristov, prenositelj Njegovih misli i svjedok onoga što prenosim. U praksi to znači obući se u Isusa Krista. Obući se u njega znači sjediniti se čvršće i trajnije s njegovim nazorima i krepostima, nakanama i pothvatima. Onda će to samo po sebi prijeći na druge. Puni Kristova duha sveti su i vanjskim sredstvima duhovno utjecali i obraćali duše. Vanjština ih je privlačila kao cvijet pčele. Moja vanjština, moj nastup, a osobito moja misa vodi li vjernike k među Božjeg života?

Čovječanstvo je po sebi *massa damnata*, neprobavljiv kruh u Božjim ustima. Posve je drukčije kad se Isus pomiješao s nama, kao kvasac s brašnom. Po mojoj misi čini to i sa mnom. Stoga molim: "Isuse, kao kvasac uđi u sve pretince moga srca, prožmi sve pore moje duše da u meni bude sve oživljeno, a ništa mrtvo!"

Papa Pio XII. u svojoj poruci svećenicima govori o "neiscrpivim bogatstvima" svete mise. Drukčije i ne može biti, kad mi se u mojoj misi daje sam Bog, i to kao žrtva i hrana. Bog, koga ne može obuhvatiti nebo i zemlja, čija stvorenja mogu primati samo njegove darove, u mojoj misi sav je moj. Koje blago! Jednom riječju: neizrecivo. Ovdje vrijede riječi sv. Ambrozija: "Duša traži Božji cjelov, a Bog se sam u nju ulijeva."

O misniku

Za utjelovljenje je Sinu Božjemu bila potrebna Majka. Da mu ona bude "dostojno prebivalište", oslobodio ju je svake ljage i uresio svim milostima koje je i koliko je kao stvorenje bila sposobna primiti. "Mogao je svemogući Bog stvoriti veću zemlju i ljepše nebo, ali nešto veće i ljepše od svoje Majke nije mogao učiniti" (sv. Anselmo). Slično je izjavio Pio XI., malo prije svoje smrti, grupi svećenika: "Mnogo sam u životu razmišljao... Velik je Bog i mnogo može učiniti, ali mi se ipak čini da ne može učiniti nešto više nego je učinio kad je svojoj Crkvi dao svećenike." Smio je tako reći, jer Isus treba svećenike da nastavlja svoje djelo, kao što je trebao Majku da ga započne.

Ovo je dvoje slično veliko, svako u svojem redu. Krist se na vrhunac Kalvarije popeo po svojoj Majci, a s njega se spušta do duša po svojim svećenicima. Ili: Glava se preko Majke najdublje snizila da preko svećeničke službe podigne sve svoje otajstveno tijelo. Zato i ja smijem danas s Marijom klicati: "Veličat ću te, Gospodine, jer si me odabrao." Vršeći svećeništvo, mogu radostan i zahvalan poput Marije i ja pjevati da mi je Gospodin učinio velike stvari. Svjestan svoga svećeničkog dostojanstva nastojat ću da mu i moj život sve više odgovara.

"Kako se utjelovljenje nadovezuje na presveto Trojstvo, tako se i otajstvo euharistije nadovezuje na utjelovljenje" (Scheeben). Prvu vezu ostvaruje Riječ utjelovljena u Mariji, drugu uvijek iznova izvršuje isti Isus po meni, svome svećeniku. Cilj je utjelovljenja bilo otkupljenje, a ovo se primjenjuje po mojoj misi. Kad, *per absurdum*, ne bi više bilo svećenika ili oni ne bi htjeli misiti, prekinuo bi se glavni vod po kojemu na svijet redovito dolaze milosti otkupljenja. Toliko, dakle, znači u Božjim očima moja misa. Nitko ne može Boga toliko proslaviti koliko moja misa. Pravo mi je biskup na dan ređenja kazao: "Spoznaš što obavljaš!"

Kako ja cijenim svoju misu, kako je obavljam? Koliko je ona zaista moja misa, tj. moja žrtva? Svaki moj "blagoslov" pretvori kruh u tijelo i vino u krv Kristovu, ali moja će misa biti meni na spasenje ako taj blagoslov bude neoskvrnjen. Onda ću biti blagoslovljen u redu svećeništva (svršetak ređenja), na korist i veselje vjernika, a najviše svoju. Postavljen sam na visinu, i samo s te visine mogu vidjeti veselje koje dolazi od Boga po mojoj misi.

Najbolja neposredna priprava na svoju misu je jutarnje razmatranje. Ako se ne obavi ujutro, redovito ne će ni preko dana, barem ne sabrano. Razmatranje pak pomaže ne samo pobožno misiti nego isto tako i moliti časoslov. To stvara u duši ozračje sabranosti, bez koje se zrake milosti ne hvataju duše.

Misa će nas i časoslov posvetiti samo ako budemo ljudi molitve, a svagdanje nam razmatranje donosi taj "habitus", čuva ga i množi. Da slavljenje mise i časoslova ostavi dubljega traga u duši, u svećeničkom životu i radu, treba da svećenici svojim razumom, voljom i srcem, "primaknu usta k vrelu, te uzmu životnu hranu i za se pretvore, a ujedno i odvrate od sebe sve što bi moglo omesti djelovanje ove hrane" (Mediator Dei).

Uz redovito moljenje časoslova i ozbiljno razmatranje, nakon kojih nužno slijedi konkretna odluka, kao svećenik moram imati na umu da se "svećenik uzima od ljudi i za ljude postavlja, na službu Bogu" (Heb 5, 1). Bez svećenika nema mise. Ali bih s druge strane krivo shvatio svoju misu kad bih je imao kao nešto samo svoje i samo meni na raspolaganju. Isusova je žrtva tako bogata da svi možemo i moramo iz nje crpiti, te od njezine punine dobiti sve potrebno upravo za svoju dušu. Svećenik ni na čas ne smije zaboraviti da je on na oltaru i zastupnik puka.

Svećenici moraju odgajati vjernike da svetoj misi prisustvuju "ne onako nehajna i nemarna srca, i pameti rastresene i raštrkane, već tako žarko i tako djelatno da se s najvišim Svećenikom što uže ujedine, te se s njime i po njemu prikazuju i zajedno se s njime žrtvuju" (Med. Dei). Tu je misao papa Pio XII. ovako izrazio: "Liturgijski se pokret pokazao kao znak Božje providnosti za današnje vrijeme, kao prolaz Duha Svetoga u njegovoj Crkvi, a sve s nakanom da ljude sve više približi otajstvima vjere i bogatstvima milosti, što sve izvire iz aktivnog sudjelovanja vjernika u liturgijskom životu." Što sam učinio i što kanim učiniti da svoje vjernike aktiviram kod moje mise?

Teško je dovoljno naglasiti vezu svećenika s pukom, ali opet uvijek iznova moram biti svjestan, a prema tome i dostojan, svoje svećeničke vlasti. U času ređenja Gospodin mi je dao veću moć i od ozdravljanja bolesnih, od uskrisivanja mrtvih, pa i od samog stvaranja.

"Svećenik postaje kao božansko oruđe, po kojemu se nebeski i vrhunaravni život priopćuje otajstvenom tijelu Isusa Krista" (Med. Dei). Sveci su bježali od tolikog dostojanstva, nisu se usudili primiti na se takvu moć. Ja, nedostojan, primio sam je, pokrивam li svoju nedostojnost barem zahvalnošću? U tu mi je svrhu dana euharistija. Svoju svećeničku moć vršim kao drugi Krist; zapravo, Krist je vrši po meni. Sva je moja veličina u ovisnosti o Kristu.

Kad idem u crkvu k mojoj misi, idem na čelu puka kao Kristov službenik "manji od Krista, ali veći od naroda" (sv. Belarmin). U čemu veći? Po zvanju koje znači moju službu, žrtvu. "I svećenici sa svoje strane trebaju biti žrtve" (sv. Paulin). Rado ponavljam: "Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist" (Gal 2, 20), ali zaboravljam da je Pavao neposredno prije tih riječi zapisao: "S Kristom sam pribijen na križ." To je zahtjev moje mise ako sam svećenik i žrtva. Takvo shvaćanje svete mise očekuje Crkva od svih vjernika, a od svećenika još i više.

Moju žrtvu malo tko shvaća, a nitko me ne može zamijeniti. Ali ipak, ja nisam sam. Sjedinjen sam s hijerarhijom koja je moja vanjska, vidljiva, uvijek sigurna veza s Kristom. Svaka je moja misa u nekom smislu koncelebracija s mojim biskupom i Papom, samo premalo o tome mislim. Misa je žrtva Krista i Crkve, a ta je uređeno društvo, hijerarhijski organizam. Moja misa, dakle, traži da se žrtvujem za Crkvu, da s njom osjećam i živim. S onom ispod mene i s onom iznad mene. Ili bolje: s onom kojoj ja služim, i s onom koja služi meni i mojima.

Imam pravo, koji put i dužnost, poput Marije iznijeti "anđelu Crkve" sve što mi je na srcu, ali zadnja moja riječ, na koju ne bi trebalo dugo čekati, jest: "Evo..., neka mi bude po riječi tvojoj." Taj pristanak nije dan riječi Božjoj izravno, nego rečenoj po njegovu poslaniku. Samo tada sam i ja Gospodnji službenik. Svaka moja misa mora biti učvršćenje moje predane i nepokolebive odanosti onima kojih imena s poštovanjem uključujem u svaku svoju misu.

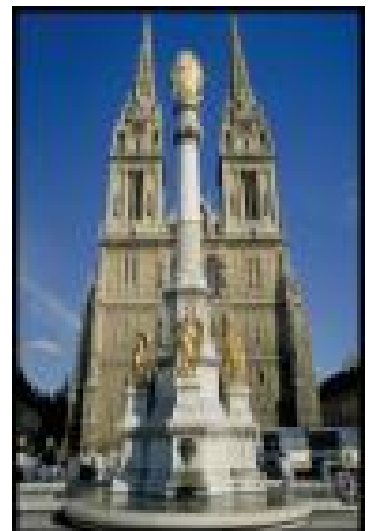
Misni predmeti

Sv. Karlo Boromejski, a tako i njegov nasljednik kardinal Schuster, dolazeći iz Rima u svoju nadbiskupiju, sišli su s vozila i poljubili odmah na početku zemlju. Drugi su se poput Vianneya preporučili anđelu svoje župe.

Neka meni bude tako draga barem povjerena mi **crkva**. Ljubim katedralu svoje biskupije, svima nama duhovno središte, spomenik iz davnih vremena sav prožet molitvom i tamjanom, radost mojih bogoslovskih dana, mjesto ređenja i velikih svečanosti, crkvu-majku moga biskupa i njegovih zanosnih pontifikala. Ali mojem je svećeničkom srcu još bliža moja crkva kojoj sam ja ređen za vratara i čuvara, u kojoj ja redovito prikazujem moju misu. Ona je središte čitavoga mog svijeta, moje župe, možda neugledne i vrlo siromašne, ali meni to draže, jer traži i dobiva više moje ljubavi.

Redovito, kakva je moja crkva, takva će biti i moja misa. Jedna i druga puna dubokog strahopoštovanja i žarke ljubavi. Onda će i meni Gospodin reći kao i Salomonu: "Uslišio sam molitvu tvoju i vapaj tvoj, što si mi ga upravio. Posvetio sam taj hram što si mi ga sagradio. Zato će ime moje tamo vazda stanovati, i oči moje i srce moje tamo će uvijek boraviti" (3 Kr 9, 3).

Crkva je veliki ukrasni okvir koji čuva svoj biser, **oltar**. On se može podići i bez

crkve, ali nema crkve bez oltara. Rimski pontifikal naređuje da se dan prije blagoslova temeljnog kamena za novu crkvu usadi križ na mjestu gdje će stajati glavni oltar. Biskup može posvetiti oltar ne posvetivši crkvu, ali ne može posvetiti crkvu ne posvetivši i oltar.

Ovako govori biskup kad posvećuje oltar: "Neka bude na ovom oltaru... štovanje nevinosti, neka se žrtvuje oholost, zakolje srdžba, probode nečistoća i svaka pohota; neka se prikaže mjesto grlica žrtva čistoće i mjesto golubica žrtva nevinosti" (Med. Dei).

Svi su mi oltari dragi, ali mi je najdraži onaj gdje redovito misim. Da mi je oko Božjeg i mog oltara za moju rnisu okupiti sve povjerene duše! Isuse, neka se preko mene ispuni tvoje proroštvo. "A ja kad budem podignut sa zemlje, sve ću privući k sebi" (Iv 12, 32).

Oltar je žrtvenik, ali Krist je svoju žrtvu ustanovio kod blagovanja i za blagovanje. Zato je oltar i pravi stol. Tako ga zove istočna Crkva, a isto kaže i latinski *mensa*. Oltari me o Božiću sjećaju i betlehemske jaslice. Koliko je puta opjevana nježna ljubav kojom je Marija povila svog Jedinca. Osim k jaslicama i k stolu posljednje večere, moja me misa još više prenosi na Kalvariju. Oltar je žrtvenik, a k tome i grob sv. mučenika, pa me **oltarnik** sjeća na "čisto" (Mt 27, 59) i "mirisno platno" (Iv 19, 20) Isusova ukopa. Po uskrsnuću su ove plahte lijepo složene pa je i platno na oltaru dokaz naše vjere u uskrsnuće, kako su bile Petru i Ivanu.

Sva se otajstva Isusova života ponavljaju na oltaru. Obuhvaća ih i shvaća čista duša kao što bijelo platno ovija njegovo presveto tijelo. Vanjska bjelina oltarnika odraz je nutarnje, pa mi je nastojati da i na oltaru, s kojega hranim svoju dušu i duše onih koji su mi povjereni, bude sve bijelo. Ako bude u meni te ljubavi za čistoćom oltara i srca, lako ću je prenijeti i na druge.

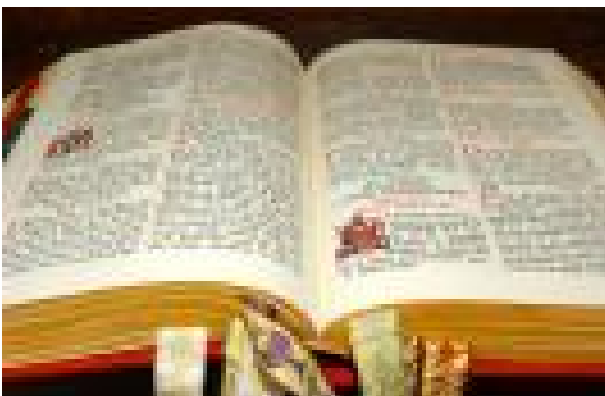
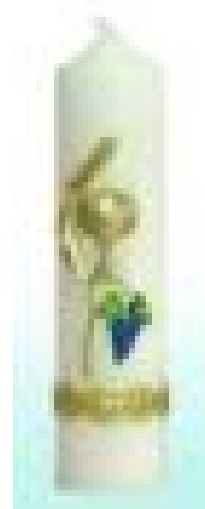
Kao kod rođenja, tako i u mojoj misi dolazi Isus u svjetlosti. Na to me podsjećaju **svijeće**. "Svjetlo istinito koje prosvjetljuje svakoga čovjeka, dođe na svijet" (Iv 1, 9), dok konačno ne dođe da rasvijetli što je u tami sakriveno. I sam je o sebi kazao: "Ja sam svjetlo svijeta. Tko ide za mnom, ne hodi u tami, nego će imati svjetlo života" (Iv 8, 12). Svijetli li mi svaka Božja riječ, a osobito Riječ koja po mojoj misi nastavlja svoje utjelovljenje i otkupljenje.

Crkva i u znak žrtve što izgara, pali svjetlo, koje se hrani voskom ili uljem, da počasti Isusa na oltaru i u svetohraništu. I svećenik mora biti

"svjetiljka koja gori i svijetli" (Iv 5, 35).

Gorjeti moram da svijetlim, kao što i na oltaru gore svijeće da svijetle kod moje mise.

U mojoj crkvi, na oltaru prekrivenu bijelim platnom i ukrašenu zapaljenim svijećama, nalazi se i moj dnevni priručnik, moj **misal**, koji sadrži sve bogatstvo moje mise. Da pak misal bude doista moj, moram ga *intus legere*, intelektom, razumijevanjem, dobro

poznavati sadržaj svih njegovih dijelova.

U prvom dijelu misala - *temporalu* ("*sveta vremena*") - klasično su lijepe i jezgrovite nedjeljne, blagdanske i svagdanske mise. Ovaj nas dio nosi u sam *mysterium fidei*, jer je crkvena godina kao produžena sv. misa. Ono što se događa u svakoj mojoj misi, to se kroz godinu potanko razvija i obnavlja.

Drugi dio misala - *sanctoral, svetačka slavlja* - obogaćuje crkvenu godinu heroizmom i zaslugama tolikih svetaca, a osobito onih "čiji se život po zadaći koju im je Bog povjerio, najuže isprepleće s otajstvima Isusa Krista" (Med. Dei). Koliko samo pouka i primjera nalazim u pojedinačnim i zajedničkim obrascima svetačkih misa. U zavjetnim misama, bilo za opće bilo za posebne potrebe, Crkva nam se pokazuje kao naša najbolja pomoćnica. U misi za pokojne Crkva slavi euharistiju i za njihovu utjehu i pomoć.

Moj misal svojim bogatstvom pomaže ne samo meni koji slavim euharistiju, nego po meni obogaćuje i vjernike. Oni će misu i sami moći još bolje pratiti i razumjeti ako i sami budu imali svoj misal.

Na moju misu sve vjernike zove **zvono**. Ono je nekako sastavni, početni čin moje mise. Po njemu će mojoj misi prisustvovati duhom i oni koji su u poslu ili na bolesničkom krevetu. Svi vjernici rado slušaju taj Božji glas. Uz ono što se neposredno tiče presvete euharistije, samo se još zvona posvećuju. Biskup ih maže svetim uljem i njihova posveta zvonjavom ispunjava zrak, uši i srca vjernika. Zvona su kao anđeli čuvari župe, moja najposlušnija djeca. Neka se njihov glas uvijek razliježe da nas ne prekrije tama i gluhoća Velikog petka.

Mojoj je misi zadaća obnavljati ono što je Isus učinio na posljednjoj večeri, zato je prikazujem na stolu. Ali ona je ujedno i spomen Kristove muke, te je zato potreban i oltarni **križ**. Misa je ona ista žrtva kao i na križu, iako nekrvna, s istim Svećenikom i s istim nakanama. Moja je misa spoj posljednje večere i žrtve na križu, zato je prikazujem na stolu pod križem. Na stolu posljednje večere prikazano je ono što je na križu krvavo žrtvovano da se onda "plod otkupljenja" s križa preko oltara razlijeva na sve ljude do konca svijeta. Zato nema oltara bez križa, zato toliko križeva i križića na misnom ruhu, zato toliko križanja u misnom obredu, zato se svi sakramenti i blagoslovi dijele znakom križa.

Jaslice su prva stepenica prema križu. Moja misa sjedinjuje jaslice i križ, Kristovo utjelovljenje i otkupljenje. Kako je križ označio Isusovo tijelo, tako mora i moje. Svaki Kristov službenik "dopunjuje na svom tijelu nedostatak Kristovih muka" (Kol 1, 24). Na to me sjeća križ na oltaru moje mise.

Između svih predmeta koji služe kod svete mise, **kalež** je najdragocjeniji i meni najdraži. Na **patenu** postavljam presveto

tijelo, a u kaležu posvećujem presvetu krv da s njih blagujem moju misu pod objema prilikama. U svom oduševljenju za Isusa i ja sam, kao nekada apostoli Ivan i Jakov, rekao da mogu i da želim piti iz njegova kaleža. Zato ga uvijek dotičem s velikim poštovanjem i ljubavlju.

U mojoj misi kalež ima ulogu mojeg srca da po pričesti moje srce preuzme ulogu kaleža. Kad me Isus tako ljubi, više nego tolike druge, ne bih li i ja imao njega ljubiti više nego druge? Crkva je s pravom odredila da barem čaša kaleža mora biti od srebra i dobro pozlaćena, a tako i patena. Čista poput zlata mora biti i moja ljubav.

Da bih doista mogao biti ono što Isus od mene traži i očekuje, a tako isto i moji vjernici, ja moram biti najuže, i to cjelodnevno, vezan uz svetohranište u kojemu je moj Isus.

Najoduševljeniji i najuvjerljiviji liturgičar može tek slutiti što Gospodin znači prisno pobožnim vjernicima, bili oni jednostavni ili izobraženi. On im je savjetnik, tješitelj, utočište, nada u životu i na smrti. A što je Isus i u svetohraništu tek svećeniku? Tragično je ako vjernici vide da svećenik dolazi u crkvu "samo kad je plaćen". Takav će se i za misu slabo pripravljeti i za nju zahvaljivati, te ne će od svoje mise živjeti. Zato zadnji pape preporučuju ne samo dnevni pohod Svetotajstvu već i tjednu uru klanjanja. Što se više i srdačnije klanjam, to će se više Isusova duha prelići u moj svećenički život i rad.

Misna priprava

Knjiga intencija broji sve moje mise. Nema govora o pobožnom slavljenju ako je ne vodim u redu. Je li iz nje na prvi pogled jasno koje sam intencije primio? Čeka li možda koja predugo da bude služena? Istina, za vjernike je dovoljno dasu je naručili, ali ipak nije ni za njihovu namjenu potpuno isto je li žrtva svete mise prikazana ili ne. Tu me ne veže samo ljubav već i pravednost.

Za moju su misu, osim riječi, i rubrike važne. U misalu se ne bih usudio ispustiti ili promijeniti koju riječ, ali jesam li možda tako savjestan i u obdržavanju rubrika? Nisu one, dakako, sve jednako važne, ali sve imaju svoju vrijednost. U njima moram gledati duh, jer samo slovo ubija. Iste su riječi izgovarali i iste kretnje vršili sveci i nemarnjaci: prve su sve više posvećivale, a drugima nisu puno koristile, a možda su im bile i na osudu. Među koje spadam ili barem među kojima želim biti? Vrlo jednostavne stvari, ako su dobro izvedene, pune su sadržaja i ljubavi. S pravom se naglašuje da liturgija nije samo estetika, ali jest i to. Otmjenost i uglađenost prelaze onda s nje i na moj život i nastup. A i na vjernike.

Vrijeme moje mise za nebo je i zemlju najdragocjenije. Je li tako i meni? Ima svećenika koji za sve nađu vremena, katkada čak i ne znaju što će s njime, a samo na oltaru i kod časoslova strašno brzaju. Netko je rekao da pojedinci tako mole kao da na početku nisu rekli: "Domine, ad adjuvandum me festina" ("Gospodine, u pomoć mi priteci"), nego: "Domine, ad festinandum me adjuva" ("Gospodine, u treći mi pomozi"). Posebno je žalosna i sablažnjiva žurba na oltaru. Teško je mjeriti trajanje mise satom, a nekima i smeta biti "robom toga stroja", ali svatko mora jasno izgovoriti sve riječi te dostojno i svjesno izvesti sve kretnje.

Mene kod sv. mise malo kada gleda koji svećenik, a kad bi me gledao, možda bi me dočekao u sakristiji kao jednom onaj savjesni i stariji svećenik mladoga: "Nemoj, brate, tako postupati s Isusom, dobra ga je Majka rodila." I nije to nezgodan navod, već poticaj da od Marije isprosimo i naučimo kojim ćemo poštovanjem postupati s Isusom. Više pazimo kako

postupamo s vjernicima, jer se radi o živim i osjetljivim ljudima. Kako ću častiti to otajstveno tijelo Kristovo ako ne budem častio njegovu Glavu? Zar mi moja odana vjera ne nalaže da i za euharistijskog Isusa uložim svu svoju sabranost i ljubav?

Ako svećenik zna iskoristiti dragocjene trenutke svoje mise, onda će i drugo vrijeme upotrebljavati dobro.

Obred sv. mise propisuje da se svećenik za misu pripravi molitvom. Redovito će to biti u vezi s razmatranjem ili pred svetohraništem u crkvi, no crkva je izabrala i pripravne molitve da bi moja misa bila što bolje doživljena. Pripravne molitve trebale bi sadržavati kajanje i čežnju, kao i zazivanje Majke i mojih svetih pomoćnika. Sve bi to trebalo prožeti moju ljubav prema mojem Isusu.

Nikada mi Isus ne smije biti tuđ i dalek, a najmanje kad se pripravljam na moju misu. Nastojati mi je da se moje srce vine do one ljubavi koja je u himnima i čitanjima moga časoslova. Isusovo Ime, Isusovo Srce, Isusova ljubav mora posebno snažno odjeknuti u svoj mojoj nutринi barem prije moje mise. Samo onda će mi Isus biti zaista Spasitelj, a misa djelo i plod spasenja. Bez toga osobnog kontakta u ljubavi koju treba svaki dan obnavljati, moja misa ne će Boga proslaviti koliko bi mogla, a još manje će koristiti meni i mojima, jer će premalo biti moja.

Na svijetu trebamo promjene. Sad pjevana, sad recitirana misa redovito će jače podržavati moju ljubav. Sv. Augustin je rekao "Pjeva tko ljubi", i stoga će skladno pjevanje i sabrano vršenje obreda sigurno utjecati na svakoga. Neki je Kristov vjernik laik kazao da ga nakon prisno slavljenе mise tek duže hodanje gradskim ulicama spusti s nebeske ljepote naše liturgije. Ako u pjevanoj misi više dođe do izražaja vanjsko oduševljenje, u tihoj misi prevladava sakriven žar moga svećeničkog srca. Izbjegavati mi je povod za rastresenost, a sve okolnosti neka me sile na sabranost i intimnost.

Uz promjene u prirodi, u crkvenoj godini postoji i "ritam duše". Rijetko proživim dva dana u jednakom raspoloženju. Sebe moram uzeti takvim kakav jesam i upravo to raspoloženje unijeti u moju misu. Ne smijem Isusa učiniti ovisnim o mojim hirovima, ali on hoće moje srce onakvo kakvo jest. Jer moja misa mora biti baš moja. U njoj treba da budem čitav ja, sa svime što je u meni. Tko nije svjestan sebe i svega što je u njemu, i to baš u tom času, toga milost malo popravi. I za mene i za moju svagdanju misu vrijede Isusove riječi: "Dođite k meni svi koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas okrijepiti" (Mt 11, 28).

O misnom ruhu

Od misnog ruha svećenik najprije uzima amikt. Uzimajući ga, poljubim križ koji je uvezen na sredini. To je prvi križ koji susrećem u obnavljanju žrtve križa. Cjelov znači moju ljubav i odanost, a križ me sjeća da sam kršten i pomazan znakom križa. Stavljajući oko vrata amikt, svećenik moli "Položi, Gospodine, na glavu moju kacigu spasenja". Križ je moja kaciga koja me štiti od đavolskih napadaja.

Alba se kao najstarije svećeničko ruho spominje već u Starom zavjetu (2 Kr 28, 4). U bijelu su tuniku bili obučeni novokrštenici te su je nosili cijeli tjedan. Svećenika bjelina albe pripravljanjem i bjelinom sjeća trpljenja i svladavanja da se sačuva čistoća duše i tijela. Čistoća je nazaretske Djevice privukla Sina Božjega na zemlju; čist ili barem očišćen moram i ja biti za moju misu.

Pojas drži skupljenu albu, pa spada u prvu skupinu misnog ruha. U svakom slučaju znači stegu, trapnju i uzdržljivost. Kod starih je bilo nepristojno neopasanom tunikom ići među ljude. Samo pripasan je spreman za službu i rad. Pojas je znak vojničke i monaške službe. A naš Gospodin traži od svih: "Neka budu vaša bedra pripasana... da gospodaru odmah otvore, kad dođe i pokuca" (Lk 12, 35).

Štola je znak svećeničke časti i vlasti. Njezina povijest nije jasna. Izgleda da je prvotno to bila tunika koja je ispod vrata imala dulji otvor, na rubovima posebno izvezen i ukrašen. Ta je ukrasna vrpca ostala i kad je nestalo samog odijela. Svaki put kad uzmem štolu, poljubim na njoj križ, izvor svih milosti. Upotrebljavam je ne samo kod moje mise već i kod svih sakramenata i blagoslovinata.

Misnica je već po imenu isključivo misno ruho. Njezino se značenje ne razlikuje puno od značenja štole. Kad mi je pri ređenju biskup predavao pojedine dijelove misnog ruha, svaki sam put odgovorio samo "Amen", ali kada mi je dao misnicu, Crkva mi je položila na usta: "Bogu hvala". Na čemu da zahvalim Bogu kao na najvećem daru, na ljubavi? Ni svetim redom nije mi mogao više dati. Bog je ljubav (1 Iv 4, 8), ljubavlju me je prilegao k sebi, s ljubavlju mi daje samoga sebe. Srce mi je i stvorio da ga ljubim; moje svećeničko srce da samo njega ljubim. A u njemu dakako i svu moju braću, osobito čije mi je duše povjerio.

Svi komadi misnog ruha što sam ih primio pri ređenju, nisu samo znakovi mojeg dostojanstva već i *memento* mojih dužnosti. Nosim ih samo za moju misu, ali me misao na njih prati i kroz dan, a tako su mi dragi da razumijem zašto majka Crkva želi da se preminulog svećenika opremi kao da ima stupiti pred oltar. Brzo će doći dan kad ću ih onda nositi zauvijek.

Majka Crkva pobrinula se i za svakodnevni ugođaj moje mise. Tako je odredila i liturgijske boje. Za Gospodnje i Gospine blagdane bijelu, isto tako u božićno i uskrsno vrijeme. U došašću i korizmi ljubičastu, kroz nedjelje u godini zelenu, za Duhove i na dane mučenika crvenu, za svece koji nisu mučenici bijelu, a u misama za pokojnike crnu (sada ljubičastu).

UVODNI OBREDI

Ulazna pjesma i pozdrav

Pristupivši oltaru, najprije na njega položim ruke i tako ga uzimam kao u posjed. Kad je oltar moj posjed, onda ga žarom svoje svećeničke ljubavi imam pravo i poljubiti. "Cjelov oltara izražuje cjelov Zaručnika i Zaručnice Crkve u presvetom Sakramentu" (Olier). To je izražaj ljubavi prema Isusu Kristu sa željom da mu uvijek pripadam, i stoga je to kratki i žarki, ali srdačni čin ljubavi. Krist je oltar plus sveci, osobito oni koji su na svome tijelu dopunjavali njegove muke - mučenici čije se moći nalaze u oltaru. U te se moći puno ufam, pa ljubim oltar i svete moći zajedno.

Ako prvi kršćani bilo kakvo djelo nisu počinjali bez znaka sv. križa (Tertulijan), kako drugačije da ja započnem najveće Božje djelo! Tko zna što bih sve mislio kad bih morao sam po svoju prikazati sv. misu, ali bez sumnje bih je uvijek započeo znakom križa, toliko je to naravno. Raspelo na oltaru, toliko križeva na meni, neka mi i znak križa pomogne u obnovi žrtve na križu. Taj prvi križ na misi neka zbilja bude sabrano, polagano izveden, da me svega prekrsti i pokrije, pa da Otac u meni vidi raspelog Sina.

Kako na početku moje mise pristaje znak križa, tako mu odgovaraju i popratne riječi: "U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen." Odavna je ovo dvoje povezano, ali ovdje najznačajnije. Svećenik se osjeća i izjavljuje autoriziranim poslanikom presv. Trojstva da izvrši to najveće djelo.

Misa otajstveno obnavlja žrtvu Boga-čovjeka, pa zato može biti prikazana samo u ime, uz pomoć i na čast presv. Trojstva. U ime presv. Trojstva i ja počinjem djelo koje najviše slavi presv. Trojstvo. "Iz visina presv. Trojstva silazi čovjekom postala Riječ k čovjeku u euharistiji da se on po sv. pričesti uzdigne do svoga konačnoga cilja, do presvetoga Trojstva" (Bernardot).

Svećenik nakon toga pozdravi zajednicu i podsjeti je na Kristovu nazočnost. Ne znam kakvi naši vapaji bili, ne bi prodrli do neba da nema Posrednika, pa se zato s pukom uvjeravam da je Gospodin s nama. A "on je u dane tijela svojega prošnjje i ponizne molitve prinosiso i bio je uslišan" (Heb 5, 7). Ono, što je činio na zemlji, nastavlja u nebu i sada po nama na oltaru. A tješi nas i pomisao da je uza nj na nebu i na oltaru njegova i naša Majka.

Pokajnički čin i zazivi Kristu

Mi smo vjernici, ali i grješnici. Na putu k Bogu jedina je zapreka grijeh. On mi ne da na oltar. I grijeh je tajna, *mysterium iniquitatis*, tajna zla, ali dok ne budem sve više svjestan kako je to zlo veliko, ne ću shvatiti ni moju misu. Do koje me visine ona diže, spoznat ću tek kad zagledam dubinu iz koje me izvlači. Križ je posljedica grijeha, na Raspetoga "je Gospodin stavio grijeh svih nas" (Iz 53, 6). I u mojoj se misi Bog-čovjek otajstveno iznova "žrtvuje za otpuštenje grijeha".

Bit će korisno promotriti ovu Newmanovu usporedbu: "Grijeh je beskonačno veće zlo od kuge, gladi i rata. Najuzasnije od svake bolesti koja razara čovjeka, predaje ga propasti, pokvari mu krv, napadne sve organe, boli na svakom udu, žeđa, nemir i buncanje u ognjici - sve je to ništa u usporedbi s najstrašnijom bolesti duše, što je nazivamo grijeh. Sve su to samo posljedice grijeha, samo sjena grijeha, ništa više." To je samo jedan grijeh. A tko bi ih izbrojio, izmjerio, izvagnuo? I sve njih sada na početku moje mise svi nazočni svjesno, a i drugi barem nesvjesno stavljaju na me, povjeravaju meni. Kao ocu mi kažu: "Sagriješio sam mnogo." Pa kad ne bih još i ja bio pun grijeha!

I moja će misa Boga više proslaviti, a meni i drugima donijeti više milosti ako se na početku skrušim. I upravo zato ću se pod teretom grijeha i u dubokoj skrušenosti duboko prignuti: "Jer sam sagriješio vrlo mnogo: mišlju, i riječju, i djelom (sada) i propustom." Sveto pismo Starog zavjeta više puta hvali onoga koji sam sebe optuži. Apostol preporučuje: "Ispovijedajte jedan drugome grijeha" (Jak 5, 16), a Djela apostolska svjedoče (19, 18) da se ta preporuka revno vršila. Koliko je tko ponizan, najbolje se vidi kad je ponižen, a koliko ima u srca skrušenosti, može se suditi po pripravnosti kojom se netko ne samo općenito priznaje grješnikom nego kad konkretno i, u granicama razboritosti, javno prizna svoja nedjela.

Na početku mise nije mjesto za sakrament pokore, a kad i kod te ne koristi puko nabranje grijeha, nego skrušenje, ponizno priznanje i čvrsta volja da se popravimo, onda

ovdje moram to više paziti na skrušenje, kad nema mjesta očitom priznanju. Farizej nije vidio i nije priznao svoje grijeh, pa mu nije bilo oprošteno. Ako hoću uspjeti kao carinik, trebam najprije priznati što jesam. Skrušeno otkrivanje rana predstavlja pružanje prilike božanskom Liječniku da u našem ozdravljenju uživa više od nas.

Poslije Boga svoju grješnost priznajemo Kristovoj i svojoj Majci, anđelima i svetima. Oni se sada pretvaraju u moje branitelje. U svakoj parnici važno je imati dobrog odvjetnika, a pogotovo u parnici gdje nam se sudi za vječnost. Moli, dakle, sada za nas grješnike najprije Majka, čiji je zagovor kod Boga svemoguć, pa anđeli i sveci, jer nas svi žele k sebi. Bacaju nam s neba ruže, a nema ljepše od one koja naviješta pomirenje s Bogom i s cijelim nebeskim dvorom.

Osim Boga, Gospe, anđela i svetaca u ispovijedi spominjem još i živu braću, jer je u općinstvu svetih uklopljena i Crkva na zemlji. Osobito svećenički grijesi su najveća muka za kršćansku zajednicu. Sablažnjuju dobre, a neprijatelji ih pripisuju Crkvi i vjeri. Pravo je zato da svoju grješnost priznamo pred svom braćom, ne bismo li barem tako zadobili oproštenje. Moji me vjernici žele posve čista. Sve me to potiče da se i kao svećenik smatram penitentom. Crkva je zajednica svetih, ali na zemlji i zajednica grješnika, uključivši i Sv. Oca Papu. Pitanje je samo koliko se u njoj koji grješnik čisti. Moja misa traži da u to uložim sve svoje sile.

Gospodine, smiluj se

Gospodine (*Kyrie*) je vapaj k Bogu među nama. Tek kasnije su te zazive stavljali u vezu s trima Osobama presv. Trojstva, ali u prvim stoljećima Gospodin (*Kyrios*) je samo Krist. Na njega su vjernici prenijeli taj eminentno imperatorski titul sjećajući se njegove izjave: "Ja sam kralj" (Iv 18, 37). Kao što francuski "sire" znači gospodina, ali je bio pridržan kralju, tako i grčki *Kyrios* izražuje kraljevsko veličanstvo i pred Kristom ponavlja Tomino priznanje: "Gospodin moj i Bog moj" (Iv 20, 28). Židovi su kao učenici Zakona Krista najčešće nazivali *Rabi - učitelju*, ili kao obećanog Mesiju *Sine Davidov*. To sve, i još više, hoće reći naziv *Kyrios*.

Na Istoku se govori, još češće nego kod nas, samo *Kyrie*. Već sv. Grgur ističe da su na Zapadu, nasuprot tome, *Kyrie* uvijek izmjenjivali s *Christe*. Kad su pak nastale rasprave o izlaženju Duha Svetoga od Oca i Sina, lako je u trećoj skupini *Kyrie* bilo zapaziti Duha Svetoga i tako naglasiti njegovu jednakost s Ocem i Sinom. I tako se počelo smatrati da "svakim od tih ponavljanja zazivamo sve tri božanske Osobe koje *per circumsessionem - međusobnom isprepletanošću* vječno jesu i žive jedna u drugoj" (Brinktine).

Smiluj se (eleison) izražava ne neku našu potrebu, nego sve njih. Litanije su te potrebe nabrajale, a iza svake je slijedio ovaj opći naziv. Kratak, ali srdačan uzdah "Gospodine, smiluj se" je "najkorisniji, jer najbolje pomaže pobuditi pobožnost i pozornost" (Bossuet). Dakako, samo ako se izgovara dostojno. Rubrika kaže: "razgovjetno i jasno", što znači jedan pa drugi, a ne oba zajedno. I vjericima treba češće ponavljati što znače te riječi i što sve mogu u njih uliti.

Kristu se Gospodinu smijemo obraćati s toliko pouzdanja jer je on - kako ga često naziva istočna liturgija - čovjekoljubac (Tit 3, 4). Evanđelje nam za to pruža dosta dokaza. "A kad je /Isus/ vidio mnoštvo naroda, sažali mu se" (Mt 9, 36). "Tada dozva Isus učenike k sebi i reče: "Žao mi je naroda" (Mt 15, 32). "Pun sažaljenja dotače se Isus očiju njihovih" (Mt 20, 34). A gdje nam Isus pokazuje svoje milosrđe kao sada u mojoj misi? "Naše su tajne (presv. euharistija) prije svega milosrđe i dobrotu Boga prema čovjeku. Tu se njegovo Srce puno

neizrecive nježnosti gane milosrđem prema nama" (Krizostom).

Pravo shvaćeni "Gospodine, smiluj se" označuje što je Bog nama: Gospod i sve, i što smo mi pred Bogom - prosjaci i ništa. Božje je milosrđe uspostavilo most između neba i zemlje, vezu između Boga i čovjeka. Moja je misa najveći izraz tog milosrđa, pa je ispravno nazvana: most s neba na svijet (Giulioti).

Slava

Kad nas je *Kyrie* uzdiglo u to raspoloženje, slijedi ga starokršćanski himan *Slava*. U njemu je ideja *Kyriosa* našla oduševljenih izraza kao malo gdje, ali i *eleison* tu odzvanja u vrlo jakim vapajima.

U ovom je veličanstvenom himnu sve veliko i ujedno jednostavno. "Crkva je ganuta misleći na svoga Zaručnika. Najprije se uzdigne s pjevanjem *Kyrie* i onda nastavlja pjesmu blaženih duhova. Isti Duh Sveti koji je pastirima govorio po anđelima, položio je u usta Crkve ovako veličanstveni kantik" (Gueranger). Iako je po obliku proza, ipak je *Slava* himan kao i *Tebe Boga hvalimo*, s kojim je ne samo srodan po sadržaju i obliku nego su nekada ta dva himna tvorila cjelinu i oba su zajedno bila vrhunac jutarnje hvale Bogu. Kroz prva su stoljeća naime ova dva himna spadala u časoslov, kako je još i sada u istočnoj Crkvi.

Početak su *Slave* prvi zapjevali anđeli na betlehemske poljanama (Lk 2, 14). Zbog toga se obično čitav himan uzima kao božićni. Jest i to, ali je po svojem sadržaju to pobjedna, uskrsna pjesma. Osim u doba pokore i priprave na Uskrs, pjeva se u sve nedjelje, a te nemaju veze s Božićem, nego s Uskrsom. Divna dramatika obnovljene uskrsne noći svoj vrhunac dostigne upravo sa *Slava*.

No vratimo se još jednom prvom pjevu *Slave*.

Dvije dominante su intonirali betlehemske anđeli: Bogu slava, ljudima mir. U tome se sastoji sva glazba neba i zemlje. Gore daje Bogu dužnu slavu, a ovdje smiruje i usrećuje čovjeka. Ono što su anđeli *izrazili* kao utjelovljenjem gotovu činjenicu, to Crkva iznosi više optativno da se to zbude u svakoj misi, a po njoj u svakoj kršćanskoj duši. Bogu slava i ljudima mir, to se dvoje nigdje ne obistinjuje kao u misi. Zato je *Slava* najljepša misna pjesma i velika je šteta kad je posve nadglasavaju kojekakve pjesmice.

Crkva je, nastavljajući anđeoske riječi i parafrazirajući ih, u prvom dijelu *Slave* razvila prvu, a u drugom dijelu (Koji oduzimaš...) drugu misao-vodilju. Obje odgovaraju baš početku moje mise kako su odgovarale Isusovu svečanom ulazu u Jeruzalem. Sv. Luka (19, 38) Židovima običajno *hosana* prevodi helenistima s *doksa*, pa taj svečani mesijanski himan donosi u ovoj verziji: "Mir na nebu i slava na visini". I tako se još jasnije ističe i za drugu dominantu, od kuda je i kamo vodi.

Dva su preduvjeta za pravo slavljenje Boga: spoznaja i ljubav. U slavljenju pak ističu se četiri izraza: hvala, blagoslivljanje, klanjanje i slavljenje.

Kristu pjevamo kao Bogu, kao Sinu Očevu, i obraćamo mu se prošnjom kao žrtvi. Tu ne možemo ne postići njegovo smilovanje, kad je on "Janje Božje koje oduzima grijehe svijeta", kako je rekao sv. Ivan nakon Isusova krštenja (Iv 1, 29). Zato svu svoju dušu izlijmo u ovu prastaru, jednostavnu litaniju: "Koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se. Koji oduzimaš grijehe svijeta, primi našu molitvu. Koji sjediš s desne Ocu, smiluj nam se."

Potpuna pak doksologija je slavljenje čitavog presvetog Trojstva. Da to bude cijeli *Slava*, latinski je prijevod, valjda pod utjecajem borbe protiv Macedonijanaca, spominjanje

Duha Svetoga prenio na konac himna da ga više naglasi. Tako se sada u *Slavi* odrazuju sve činjenice našega spasenja. "Isuse Kriste sa Svetim Duhom" kličemo ne samo Isusu kao drugoj božanskoj Osobi, s kojom je treća bitno sjedinjena, već i kao Bogočovjeku. Isus Krist se ne samo utjelovio po Duhu Svetomu nego je "Duhom Svetim samoga sebe prinio Bogu" (Heb 9, 14). Tako je i naše slavljenje Krista samo u Duhu Svetomu toliko da sv. Pavao tvrdi: "Nitko ne može reći: Gospodin Isus, osim u Duhu Svetomu" (1 Kor 12, 2).

Molitva dana

Kad bi mi bilo dano da svim ljudima putem radija rečem jednu jedinu riječ, čini mi se da ne bih mogao odabrati zgodnije od: "Pomolimo se!" Moliti znači obratiti se Bogu i dobiti ne samo Njegove darove nego i Njega. I kad bi svi ljudi posjedovali Boga i sve ljude posjedovao Bog, onda bi posve drukčije izgledalo u srcima, u obiteljima, u svijetu. Zato poslije Krista i apostola, pa poslije Majke Marije u Lurdu i Fatimi, s Crkvom toliko puta ponavljam ovaj jedino spasonosni poziv. Ali da ga prihvate drugi, mora najprije i najsnažnije odjeknuti u meni.

Sve misne pjesme koje smo dosada razmatrali, kroz duga stoljeća nije molio misnik. On bi nastupio s ovim zajedničkim pozivom samo da mole prisutni svi za sve. Zato je ovdje vrhunac prvog, molitvenog dijela predmise. "Kad svećenik u sv. misi moli ili pjeva molitvu, treba da je svjestan njezine velike funkcije: ona je prvi i jedini specifično svećenički dio cijele mise katekumena. On tu nastupa kao zagovornik kršćana" (Brinktrine).

Ova se molitva odavna zove *kolekta*. Molila se je u Rimu nad pukom koji bi se skupio u zbornu crkvu, odakle se onda u procesiji išlo u stacijsku crkvu, gdje se vršilo bogoslužje toga dana. *Collecta plebs, Ecclesia, fraternitas* (Sabrani puk, Crkva, bratstvo), bila je tako značajna za starokršćanski kolektiv da je ostao samo pridjev koji je označivao skup vjernika i njegovu zajedničku molitvu. Počinjala je s "Oremus" - "Pomolimo se". U klasičnoj latinštini ta riječ znači govor (*pratio*), zato su kasniji liturgisti s nekim pravom naziv kolekte izvodili iz fraze običajne već u 5. stoljeću: *Colligere orationem - sakupiti molitve svih prisutnih*.

Crkva je vjernike na tu misnu molitvu pripravljala onako kako se to sada vrši u obredima Velikog petka. Prvi misnikov poziv "Pomolimo se" dopunja đakon s "Prignimo koljena" da svi klečeći tiho mole svaki za se, a na njegov poziv: "Ustanite", svi ustanu, te ušima i srcem slušaju što misnik moli u ime svih i za sve da onda svi potvrde i zaključe s *Amen - Tako neka bude!*

Moli se raširenim rukama. Raširene u molitvi, ruke znače da je naša duša pred Bogom posve otvorena kako bi mogla Boga primiti i sva mu se izručiti. "Ako je milost kao Božji dašak što silazi na dušu, molitva otvara i izlaže intimne dubine našeg bića blagotvornom utjecaju milosti" (Marmion). A takvom stavu duše kao da najljepše odgovaraju raširene ruke.

Što se sadržaja molitve tiče, u njoj je nadnarav našla u naravi rimskog genija najljepšu podlogu. Sve su te komponente dale kao rezultat naše po stilu i sadržaju kratke, sočne, jednostavne i dostojanstvene kolekte. Skoro u svakoj su tri jasno označena dijela. Redovito se naslovom upravlja Bogu ističući njegova razna svojstva i hvaleći Mu djela. Zatim, više-manje u vezi s prvim dijelom, dolazi ono što zapravo molimo, a onda uvijek jednako zaključujemo.

Molitveni dio svršava kako je i počeo, u ime presvetog Trojstva i doksologijom presvetom Trojstvu. Po molitvi smo se digli do vrtoglave visine, jer nas je Bog-čovjek otkupio, jer je on naš posrednik. Taj naš ugovor, taj naš savez s Bogom ratificira nebeska Crkva i na čelu s Marijom pjeva vječni *Amen*. Što drugo da potpiše i ponavlja i Crkva na zemlji? Amen, tako je, tako neka bude!

SLUŽBA RIJEČI

Općenito

Na prijelazu iz molitvenog dijela u poučni pravo je da se još jednom zaustavimo pred našim liturgom Isusom Kristom. On je Pomazanik Gospodnji. Od Duha Svetoga po volji je Očevoj njegova ljudska narav prožeta božanstvom i nošena od druge božanske osobe. Kao takav, Isus Krist je *catholicus Patris Sacerdos - Očev sveopći Svećenik* (Tertulijan), *fons totius sacerdotii - izvor svega svećeništva* (sv. Toma). Da se Riječ nije utjelovila, da nije Krist posvećen za Velikog svećenika, ne bi postojala Crkva ni njezina uzvišena liturgija. Čitava je naime liturgija, a pogotovo sv. misa, izvršavanje njegova svećeništva, njegove posredničke uloge.

Prije nego li je Krist umro na križu za naše spasenje, naviještao je riječ spasenja. Bez njegova propovijedanja bio bi nam ostao sakriven smisao njegove otkupiteljske žrtve i uopće smisao njegova dolaska. Pravo je dakle da se prije žrtve sv. mise čita i tumači riječ Božja sadržana u Svetom pismu. Kako je, naime Bog-čovjek put, tako je i istina (Iv 14, 6). A istinu nam je najjasnije objavio kao u potpunosti utjelovljena Riječ: "Više vas ne nazivam slugama, jer sluga ne zna, što radi njegov gospodar; nego vas nazvah prijateljima, jer vam sve objavih što sam čuo od Oca mojega" (Iv 15, 15).

Božja riječ puna je dostojanstva već sama u sebi. Tu Bog govori svojim stvorovima, Otac svojoj djeci. Što su sve prijestolne besjede, što su svi ljubazni izrazi ljudi prema veličanstvenom i nježnom Božjem govoru? Ali svu Božju objavu možemo shvatiti tek u Isusu Kristu. Moja misa sadrži Spasitelja i zato mi ona pruža ključ za shvaćanje. Sveto je pismo "posve riječ Božja" (Pijo XI.). Za nas je došao Sin da svojoj braći otvori um da razumiju Pisma (Lk 24, 45). Osobna Božja riječ je ključ svih Božjih govora.

Sveti oči bili su puni poštovanja prema dostojanstvu Božje riječi. Krizostom kaže da nije nikada otvorio Evanđelje a da nije uzdrhtao. Slično bi imalo vrijediti za cijelo Sveto pismo, jer sve njegove knjige govore o otkupljenju. Sveto je pismo knjiga nad knjigama, *biblos kat'eksohen*. A samo ustrajno, svagdano hranjenje duše Svetim pismom čini da Božje misli postanu moje misli vodilje. Zato su u mojoj misi uvijek barem dva čitanja, a bez njega nije nijedan dan mog časoslova.

Poslanica

Čitavo Sveto pismo je pismo Oca. Pisma se redovito rado primaju i čitaju. Znak su zanimanja, povjerenja i ljubavi. A pismo je od oca dvostruko drago. Pismo nebeskog Oca neusporedivo je važnije. Ono nam iz Starog zavjeta govori po patrijarsima i prorocima, a u Novom zavjetu po apostolima. U najstarije su doba bila prije Evanđelja dva čitanja: jedno iz Starog zavjeta, a drugo apostola. U obnovljenoj liturgiji to je sada provedeno u nedjelje i blagdane, dok su u ostale dane samo dva čitanja. Vrlo je važno naučiti poslanicom se spremati za svoju misu, pa i onda kad su čitanja uzeta iz Starog zavjeta.

Sveto pismo neizmjerne je veće od svih drugih knjiga, jer je to Božja knjiga. Sadrži žive i životvorne Božje riječi. Riječ živog Boga ne gubi time što je priopćena u Pismu, ništa od svoje Božje životvorne moći. Ona se zapisana ne suzuje i ne postaje mrtvim slovom kao čovječja riječ. I u Pismu ona ostaje "duh i život" (Iv 6, 64) onako kako je proizašla iz Božjih usta. "Živa je Božja riječ, i djelotvorna i oštija od svakog mača naoštrenog s obje strane. Ona prodire sve do rastavljanja duše i duha, zglobova i mozga" (Heb 4, 12).

Nitko ne zna tako čitati i shvaćati Sveto pismo kao Kristova zaručnica sveta Crkva u svojoj liturgiji. Naučio ju je to sam Krist kad je nakon uskrsnuća kazao apostolima i učenicima: "Sve se mora ispuniti što je za mene pisano u zakonu Mojsijevu, kod proroka i u psalmima. Tada im otvori um da razumiju Pisma" (Lk 24, 44). I kako svjedoče Novozavjetni spisi, apostoli su kristološko tumačenje Starog zavjeta primjenjivali u velikoj mjeri (osobito sv. Matej), čak skoro i više negoli se to našoj modernoj egzezezi čini opravdanim i dopuštenim.

Najveći broj tekstova za misu uzet je iz sv. Pavla. Poslije Kristovih riječi Crkva nema dubljih i ljepših. Svi dogmatski traktati imaju najviše Pavlovih citata, a najnovija ih Häringova Moralka ima samo iz Poslanice Rimljanima ništa manje od 188. Pavla su svi crkveni učitelji tumačili i nadasve cijenili, a valjda najviše Krizostom, koji u uvodu svojih tumačenja priznaje: "A niti mi što znamo - ako što znamo - ne znamo po vrijednosti i oštini svoga uma, nego što smo silno zaljubljeni u ovoga (Pavla) te nikad ne odustajemo od njegova čitanja".

Tko se prepusti liturgiji, nju proučava i razmatra, taj će upiti Kristov i Pavlov duh. Marmion je zapisao: "Po liturgiji sam upoznao sv. Pavla i Evanđelje." Praktična katolkinja Mad. Chacles piše: "Iz apostolovih sam riječi nenasitljivo crpila bogatstva Božje milosti. Duboko značenje Božjeg posinjenja i oslobođenja od robovanja Sotone, svijetu i sebi postalo je za me stvarnost."

Liturgija često na početak i svršetak Pavlovih perikopa stavlja riječ *braćo*. Koliko sam puta u mojoj misi izrekao tu riječ, ali kako sam malo sadržaja stavljao u nju! Drukčije je to shvaćao sv. Pavao, kojemu je "jedan Bog i Otac svih koji je nad svima i kroza sve i u svima" (Ef 4, 6). Po Kristu smo i mi postali djeca Očeva, dakle, među sobom braća sjedinjena u jednom otajstvenom Tijelu.

U mojoj misi smijem čitati i govoriti samo iz uvjerenja. Druge će povući Božja riječ samo ako je prije mene povukla. Zato je treba i sebi govoriti, pa ako nisam dosada, barem unaprijed nastojat ću da je izvršujem. Naime, ako smo vjerna srca mi primili Božju riječ, onda mora iz nje odjeknuti glas ljubavi, radosti i zahvalnosti. Sigurno sam doživio da je koja vjerna duša zadugo zapamtila moju riječ koju sam ja davno zaboravio a možda joj je i kazao uzgred, letimice. Tako bi se svaka Božja riječ morala zauvijek usjeći u moje srce, to više, što je od Boga izrečena s toliko skrbi i ljubavi. Zato ću u misi i privatno Sveto pismo uvijek čitati polagano misleći na značenje svake pojedine riječi Božje.

Pripjevni psalam

Razumnoj tradiciji odgovara da mi, nakon biblijskog čitanja, određene pjesme omogućće da ono što se čulo, odjekne dopuštajući prostor za meditaciju.

Po prvom čitanju slijedi psalam, zvan pripjevni ili responzorijalni psalam (prijašnji *graduale*). U Općoj uredbi Rimskog misala nazvan je bitnim elementom službe Božje riječi. Budući da je po sadržaju u vezi s čitanjem, u lekcionaru je čitanju pridodan. Ali za različita vremena i za pojedine grupe blagdana svetaca neki se pripjevni psalmi ne mijenjaju. Ovdje je riječ o responzorijalnoj ili pripjevnoj pjesmi, tj. prepjevač (kantor, psalmist) predmoli psalam, a zajednica nakon svakog odsjeka odgovara svojim odgovorom.

Aleluja

U staro su doba prije Evanđelja bila dva čitanja. Psalam slijedi i onda kada je samo

jedno čitanje. Nakon drugog čitanja, ili nakon psalma kada je samo jedno čitanje, slijedi Aleluja-vers.

Za bolje shvaćanje moje mise moram se malo zaustaviti barem kod Aleluja-versa. Po sadržaju i po napjevu *Aleluja* je pjesma putujuće Crkve, jer najradije pjevamo o onome čemu se nadamo. Ni u jednu misnu pjesmu Crkva nije unijela toliko svojih izraza kao u ovu. Oko 30 Aleluja-versa sastavila je sama Crkva. Sv. Augustin kaže da smo u Crkvi kao žeteoci i trgači (grožđa) koji pjevaju, ali svoje veselje ne mogu izraziti riječima, već "avertunt se a syllabis verborum et eunt in sonum jubilationis" -"odriču se izričaja riječi i prelaze u glasove klicanja".

Na isti način kao vers i aleluja nastale su sekvencije ili proze. Pod bogate su neume stavljali riječi koje su se onda sve više proširivale i razvile u samostalne pjesme. Ti radosni versi govore kako su jednostavna i vjerna srca primala Božju riječ. Primam li je i naviještam i ja na takav način?

Evandjelje

Prva čitanja samo su priprava na Evandjelje. Isus "se okrene napose učenicima svojim i reče: Blažene oči koje vide što vi vidite! Jer vam kažem: mnogi proroci i kraljevi htjedoše vidjeti što vi vidite i ne vidješe, htjedoše čuti što vi čujete i ne čuše" (Lk 10, 23-24).

Prije navještaja Evandjelja svećenik se pomoli Bogu da mu očisti srce i usne kako bi mogao dostojno i pobožno naviještati svetu i blagu vijest. Dostojno ću naviještati Evandjelje i propovijedati Božju riječ samo ako budem uvijek iznova očišćen i na temelju moje mise uvijek iznova odlučan da to činim iz dubokog uvjerenja i svetog oduševljenja. Onda će samo po sebi doći da ću ustrajno nastojati uklanjati svaku kontradikciju između mojih riječi i mojeg vladanja, pa da nikome ne budem zapreka za primanje i opsluživanje Božjeg glasa. Na tu moju pripravnost koju izručujem svojoj Majci dobrog savjeta, doći će onda uvijek s Božje strane omogućenje koje će i vjernici s veseljem osjetiti i s korišću priznati.

Uzvišenost Evandjelja najljepše se ističe kad ga pjevamo. Kod svih misnih obreda moramo neprestano imati pred očima da je pjevana misa prvotna. Kad su uvedene tihe mise, onda se mnogo toga pojednostavilo pa se Evandjelje nije pjevalo nego čitalo. Kod svečane mise Evandjelju je opredijeljeno vrlo istaknuto mjesto i način pjevanja. Odavna je đakon vjesnik Evandjelja. Najprije uzima knjigu s oltara pomoli se ("Očisti moje srce") i zatim se u procesiji uputi do *ambona*, odakle se naviješta Evandjelje.

Nakon što je đakon ili misnik navijestio Evandjelje, poljubi ga i tiho izgovori molitveni zaziv: "Neka se po riječima Evandjelja izbrišu naši grijesi." Čitanje je, dakle, Evandjelja neka vrst sakramentalna koji nam oprašta grijeha *ex opere operantis*, dakle ovisno o meni. Ljubav sve oprašta. Skrušenom se i savršenom ljubavlju postizava oprostjenje grijeha. Zato svojim cjelivanjem Evandjelja iskazujem svu svoju ljubav Isusu kao Majka Marija svome Djetetu. Onda će i nada mnom biti izgovorena utješna riječ kao nad javnom grješnicom. "Njoj su oprošteni mnogi njezini grijesi, jer je pokazala mnogo ljubavi" (Lk 7, 47).

"Time što Crkva čita Evandjelje svečanije od ostalih tekstova Svetog pisma, hoće da iskaže posebnu počast Isusovu nauku koji je ondje zapisan. I posve pravo. S Isusovim je naukom počelo novo doba povijesti svijeta. Nauk ljudskih učitelja, pa i najvećih mudraca, ne dade se ni izdaleka uspoređivati s Isusovim naukom, koji sve neizmerno nadilazi, i koji će do konca svijeta ostati najsavršeniji vjerski i čudoredni nauk. To je uvjerenje dubokih mislilaca lijepo izrazio njemački pjesnik i pisac Goethe riječima: "Neka ljudski rod napreduje koliko hoće, nikada se ne će uzdignuti nad savršenstvo čudorednih nauka koje nam sja iz Evandjelja".

Sve ono što je tako lijepo rečeno u Evandjelju, može se lako rasplinuti u ništa ako Evandjelje svake moje mise ne bude najprije Evandjelje za mene. Treba ga čitati polagano. "Prejaka je to hrana da bi se mogla progutati najedanput. Koristi, samo ako se asimilira, a asimilira se samo ako se uživa. Svako izreci treba dati vremena da nam prodre u dušu, mirno razmatrati dotični ulomak, u svojoj duši oživiti scenu koju nam predstavlja sveti pisac. I kad neko stranicu Evandjelja stavi u njezin okvir, pred nama oživi Kristovo doba, ali na nama je da prenesemo Isusov život u naše doba, u prvom redu u naš život. Tada Evandjelje čini od nas kršćane. Onda je ono, u punom značenju tog izraza, knjiga života, knjiga pravoga života" (msgr. Chevrot).

Skupivši ukratko što je rečeno u bogoslužju, iznijet ćemo još dva mišljenja. "Za stare je Sveto pismo bilo jedno od glavnih sredstava da se povežu s Kristom, s Božjom Riječi. U Svetom pismu oni se gledali 'nazočnog' Krista dakako ne u euharistijskom smislu. Ako su se htjeli 'sjediniti' s Isusom i njim se 'nahraniti', jednostavno su se utjecali Svetom pismu" (Stolz). Sveti Augustin uspoređivao je Bibliju s tлом na kojemu nam je podignuti zgradu našega duhovnog života, liturgijskoga i osobnoga. Zato je Bibliju i liturgiju smatrao dvostrukim Božjim darom koji nam je Isus ostavio dok dođe.

Homilija

Krivo bi bilo misliti da nas samo Biblija može dovesti k životu s Crkvom. Isus je svoj nauk povjerio Crkvi, pa je posve točna riječ Augustinova: "Ni u Evandjelje ne bih vjerovao kad iza njega ne bi stajala Crkva". Prva riječ koju smo po svojim kumovima rekli na krštenju, bilo je uvjerenje da nam i vjeru može dati samo Crkva, dakako Bog po Crkvi. Crkva je naša duhovna majka, i kako smo mnoge tjelesne sposobnosti i spoznaje primili od tjelesne majke, pogotovo isto vrijedi i za duhovne darove. Njima nas Crkva hrani ne samo svetim obredima nego i propovijedima: "Nikakva aula, nikakva konferencija ne može to nadomjestiti. Svećenik tu ne govori kao profesor nego kao pastir" (Bea).

Crkva nam govori po propovijedi. "U Svetom pismu ima dosta mjesta koja bi mogla biti iskrivljena" (2 Petr 3, 16). Osim toga u Bibliji nisu sadržane sve Božje istine, mnoge su bile predane živom tijelu Crkve, koja je njihov tumač i čuvar. Živa riječ učitelja tumači i raščlanjuje čitanja, dopunjuje ih i podaje prikladno duhu i potrebama slušatelja. Učitelji u Crkvi su Papa i biskupi, zakoniti nasljednici apostola, kojima je Isus rekao: 'Idite i naučavajte: tko vas sluša mene sluša, a tko ne vjeruje već je osuđen' (Lk 10,16; Mk 16,16). Oni su dakle službeni učitelji. Budući da sami ne mogu svima propovijedati, biskupi daju ovlaštenje župnicima i drugim za to određenim svećenicima, i ovi su tako ovlašteni i dopunski učitelji" (kard. Lercaro).

Jedno razmatranje o propovijedi ne može donijeti cijelu homiletiku, ali uz gornju evo još jedne osnovne misli: Kad sam jednom ovlašten, onda propovijed mora biti plod moga truda, izraz moga uma, kucaj moga srca, ili još točnije: moje povezanosti s Kristom. Kad dakle Krista razmatranjem, dužim pohodima, a osobito mojom Misom "upijem", onda ću propovijedati korisno i za sebe i za druge. U svakom slučaju treba naglasiti da u propovijedi prednost mora imati homilija "koja će se osloniti na Krista, puk staviti u vezu s Svetim pismom i protumačiti mu liturgiju" (kard. Mercier). U tim granicama ne će biti dosadan govornik koji razmatra i sam sastavlja propovijedi, a ne traži posve gotove.

Vjerovanje

Vjerujem je prag i kupola u misi. Čudno zvuči da može biti jedno i drugo ali tako je: kupola nad predvorjem i prag u svetišće, zaključak prvog dijela mise (Službe riječi) i ujedno početak euharistijske službe. Kad se čitaju riječi proroka ili apostola, onda Crkva odgovori pjesmom psalma. Kad odjekne Gospodnja riječ iz Evanđelja i iz usta propovjednika, opet se čuje odgovor. Ovog puta ne odgovaraju samo izabrani pjevači (schola) već čitava zajednica.

Vjerujem je izraz svakog vjernog srca napose, zato u jednini, ali zajednički izrečen ili pjevan je odgovor cijele Crkve. U njemu se stapa osobna i zajednička pobožnost. On je naš "da", naš "amen" na uzvišenu Božju objavu; kao što je vjera cilj sve objave i svega naviještanja Božje riječi, tako je i *Vjerujem* zaključak bogoslužja riječi (Schnitzler). Svod gotskog lukovlja drži završni kamen. Na temeljima se Božje riječi drži veličanstvena kupola vjere. Sve što je Crkva imala najljepše, najdraže i najsvetije, uložila je u nju. Izgrađena je trudom apostola, krvlju mučenika, herojskim djelima svetaca, čistoćom djevica, odanošću sve djece Božje. Autor je vjere sam Bog. Varaju se koji misle da će do vjere doći svojim mozganjem. Nije dosta ni čeznuti za Bogom. Sami po sebi sposobni smo o Bogu samo buncati i mrmljati. "Ne mrmljajte među sobom! Nitko ne može doći k meni ako ga ne povuče Otac koji me posla" (Iv 6, 44). Vjera je veza našeg razuma i po njemu svega našega bića s Bogom, ali taj most nije započet s naše strane, nego s Božje. "Vjera vrhunaravnim načinom rasvjetljuje, krijepi i čini sposobnim naš razum da se prisloni uz Božansku spoznaju i neprevarljivim načinom spozna tajne do kojih može doprijeti samo Bog, a skrivene su svakom stvorenom oku" (Scheeben).

"Ptici koja je određena da se kreće po zračnim prostorima, dao je Bog perje i krila. Orao svija gnijezdo na visokim, nepristupačnim stijenama; on gleda jedro i smjelo u sunce, on se silnim letom diže i nad oblake... to je slika djece Božje, štono se iz dubina svoje naravi, po kojoj su zemljani, dignu do Boga na krilima vjere, ufanja i ljubavi, te tamo sebi načine stan" (Scheeben). Kao ostale bogoslovne kreposti tako mi vjeru može samo Bog darovati. Vjera je kao anđeo koji me nosi k Bogu, ali prije je od njega poslan k meni.

Da moja misna pobožnost bude iskrena, mora biti prosvijetljena i jasna (Capello). Evanđelje i čitavo bogoslužje riječi znači primanje, a priznavanje vjerskih istina (*Vjerujem*) je davanje. "Kad slušaš Evanđelje, nuka te da se skloniš sam nad se; *Vjerujem*, naprotiv, hoće da se otmeš sam sebi i da tako reći iziđeš iz svoje kože" (Knox). Ako za slušanje i primanje Božje riječi treba dobra volja, još više je treba za davanje i istupanje. Tu je pak potrebna moja čvrsta i jasna volja koja će usmjeriti razum k Bogu da Njega spozna i prizna.

U moje vjerovanje mora biti uključeno posvemašnje povjerenje prema Bogu. Kao što se on meni izručuje, tako i ja njemu. A povjerenje je više stvar srca negoli uma. Za potpunu odanost dolazi najviše do izražaja srce. "Samo pogled ljubavi prodire do bivstva. Samo ljubav stvara stav koji pruža pogled na ono što drugi zaista jest... Isto se tako može reći da vjera istječe iz ljubavi, kao i da ljubav istječe iz vjere, jer su oboje na dnu jedno" (Guardini).

Ispočetka je *Vjerujem* bio pridržan krštenju i rimski je genij s nekoliko lapidarnih rečenica znao izraziti tzv. apostolsko vjerovanje. Dopunjali su ga kasnije sabori svladavši na Istoku razna krivovjerja, tako nicejsko vjerovanje potanje tumači istine o Bogu Sinu, a carigradsko o Duhu Svetomu. Dok je rimski *Vjerujem* mirno konstatiranje istine, pa se u njemu kao odrazuje *splendor veri* (sjaj istine), istočni je *Vjerujem* pobjedna pjesan nad krivovjerjem, zato uvjerava i ponavlja izraze, oduševljeno se nameće, skoro je nekako bojovan (Capelle). Kao takav je, da ga svi priznaju i znaju, ušao i u misnu liturgiju.

Vjerujem neposredno nakon Evanđelja i propovijedi ima značaj najsvetčanijeg obećanja da ćemo nauk Božje riječi provesti u djelo. Kako je Isus svoju vezu s nama

zapečatio Krvlju i kako taj ugovor Novoga i vječnoga zavjeta obnavlja u svakoj mojoj misi, tako je i meni uvijek i iznova dokazati da moja vjera nije "prazna". Što vjerniku znači misa ako izišavši iz crkve ne zna više ni koje je Evanđelje bilo? Prazno je i ne znam kako gromko pjevanje Vjerovanja ako je vjera samo skup formula. Sav moj život i rad mora biti pod dojmom misnoga *Vjerujem*. "U zajednici vjernika svećenik utjelovljuje u se i predočuje *Vjerujem*. On je živi *Vjerujem*" (Chastonnay). Inače će se i na meni obistiniti poslovice: "Tko ne živi kako vjeruje, brzo će svršiti da vjeruje kako živi."

"Vjera nas diže nad sva stvorenja, do samoga Boga. S toga najvišeg vrha i vrela svega... Vjera nam otvara dubine božanstva, očitujući nam, kako Sin od vijeka izlazi od Oca i Duh Sveti iz obadvojice kao vez njihove ljubavi; Sin u vremenu izlazi iz krila Očeva da razlije nad stvorenja puninu svoje božanske slave i blaženosti i da ih u Duhu Svetomu sveže u najužu zajednicu sa svojim Ocem. Ona nam pokazuje zadnju vrhunaravnu svrhu i konac svih stvari, gdje prelazi vremenitost u vječnost, prolaznost u neprolaznost i tako se spaja s Bogom da Bog bude sve u svemu" (Scheeben).

Svjetionik je zgodna slika vjerskih istina. U magli i uzburkanom moru svijeta kaže našem razumu kamo smije, a kamo ne smije. Samo onaj tko se drži tog svjetla, stiže u luku, inače doživi brodolom (Ušeničnik). A nisu svi svjetionici jednako važni. Na najvažnijim su mjestima najviši. I *Vjerovanje* u mojoj misi ima eminentnu ulogu da me uvede u sam *mysterium fidei - tajnu vjere*. Od moje će mise živjeti i rasti vjera meni povjerenih, pa nikada ne ću smoći dovoljno žive i jake vjere za moju misu. Tu mi ne preostaje nego moliti i moliti za dar vjere, a preko dana je više puta pobuditi i raspiriti.

Da ostanem u vjeri uvijek mlad, da ne zahirim i da se ne okamenim, vjera mi mora biti izvor dinamičnosti, korijen moje misne i životne žrtve. Korijen nevidljivo, ali neprestano podržava stablo. Po njemu ono stoji, živi i raste; posijeci korijen, i uginut će najbujnije i najljepše stablo. Samo neka je u meni vjera živa i životvorna, pa mi nije mnogo stalo za lišće i grane. Mlatit će ih svijet i moje strasti, pokoja će se i odlomiti, ali što iz vjere raste, "klonulo zazeleni" (geslo Montecassina).

Vjera je susret s Bogom, "kretanje duše k Bogu" (Gueranger). To znači i ona Augustinova "K sebi si nas stvaranjem usmjerio". Čitavo je moje biće ovisno o njemu. On jedini je Bog, ja stvor; on je sve, ja ništa. Kao što je moje tijelo uzeto od praha i u prah će se pretvoriti, tako je i moj duh, ono što me čini čovjekom, od Boga i vraća se Bogu. Sada po vezi vjere, a onda po vječnom posjedovanju. Mnoge nevidljive zrake izlaze iz toga izvora i prodiru u nepregledne daljine dok ne naiđu na koji predmet da se opet vrate k izvoru noseći sliku predmeta što su ga srele. Od Boga sam u vremenu i prostoru postavljena čestica koja se vezom vjere ima spojiti s Bogom i odraziti u Njemu.

Ako je vjera susret s Bogom Ocem, još je prije i više susret sa Sinom, jer samo po njemu dopiremo do Oca. Nije to površan i prolazan susret, već "Krist vjerom ostaje u srcima našim" (Ef 3, 17). "Takva vjera zaista usidri Isusa Krista u naša srca. Ona nije jednostavan pristanak duha, već uključuje ufanje, ljubav, potpuno posvećenje sebe samoga Kristu da živimo njegovim životom, sudjelujemo u njegovim otajstvima, nasljedujemo njegove kreposti... U duhovnom je životu od poglavite važnosti da svoj elan prema Bogu temeljimo na toj bazi vjere u utjelovljenu Riječ" (Marmion). A da shvatim svu zamašitost utjelovljenja, *Vjerujem* mi najprije ističe Kristovu božansku narav i njegovo vječno rođenje od Oca.

Već iz *Slave* znam da je Krist naš jedini Gospodin, bolje Gospodar, jer je "po njemu i za njega sve stvoreno" (Kol 1, 16), dakle i ja. On je jedini Sin Božji. Neizmijerna je razlika od Sina po naravi i od nas sinova po Božjoj milosti. Nas je Otac učinio svojim sinovima, ali je Riječ od njega rođena, "Bog od Boga", zato je Sin po svojem bivstvu jednak Ocu.

Jednostavnu tvrdnju da je Sin pravi Bog, potkrepljuje Anastasijeva usporedba: Sin je izišao od Oca kao "svjetlo od svjetla", a da nije ništa umanjio izvorno svjetlo.

Iznijeti sav sadržaj *Vjerovanja*, značilo bi napisati više traktata dogmatike. Ali kad smo se kratko zaustavili kod Oca i Sina, moramo i kod Duha Svetoga. Po *Vjerujem* moje mise Duh Sveti nije "nepoznati Bog", jer priznajem da je on jednako kao Otac i Sin: svet, Gospodin. Vjera nam otkriva i nutarnje odnose između Božjih osoba. Borba protiv zabluda razjasnila je da Duh Sveti izlazi od Oca i Sina. Nauk je to istočnih kao i zapadnih crkvenih učitelja, samo što prvi još potanje specijaliziraju to izlaženje i najčešće govore da Duh Sveti izlazi od Oca po Sinu.

"Duh Sveti je veza između Oca i Sina, a on je veza između Krista i nas" (Marmion). Taj je Kristov Duh i onaj nevidljiv uzrok povezanosti svih dijelova otajstvenog Tijela kao i njihove veze s Glavom, jer On je čitav u Glavi, čitav u Tijelu i čitav u pojedinim udovima. On je u njima nazočan i pomaže im raznoliko već prema različnosti njihovih dužnosti i zvanja, i prema tome jesu li na većem ili manjem stupnju duhovnog savršenstva" (Enc. *Mystici corporis*).

"Veliki se Simbol ne bi shvatio kad se ne bi upoznalo i njegovo drugo težište: nauk o Crkvi koji je ujedno i nauk o Duhu Svetomu... Gledamo je kao od Duha Svetog oživljenu zajednicu, pa onda dalje kao posrednicu otkupljenja po sakramentima (prvo se spominje za sve), kao hodočasnicu u vječni život. Tako se u *Vjerovanju* događa slično kao u misnom kanonu. Zaručnica Crkva stavlja na se za svadbenu odjeću blistave ukrase svoje slave, na čast Zaručnika koji joj je to blago darovao i dobavio iz svoje Krvi" (Schnitzler). Kada povedem svoje vjernike u trijumfalnu povorku Krista Kralja, mislit ću i na njegovu Zaručnicu, moju majku Crkvu. Konačno, *Vjerujem* počinje priznanjem Boga Oca i Stvoritelja koji je sve živo pozvao iz ničega. Svršava vjerom u vječni život. Jeka Stvoriteljeve riječi "Neka bude!" odjekuje po *Vjerujem* u svetu misu. Novi stvor otkupljenja uvijek se iznova obistinjuje i dalje prenosi po svetoj misi, dok se jednom savršenstvo stvaranja ne postigne u vječnosti Tako je po *Vjerovanju* sveta misa postavljena u silne kozmičke dimenzije, kako se to čini i u kanonu. Misa nije nikada 'zakutna Misa', već uvijek 'svjetski događaj" (Schnitzler). Pravo je zato *Vjerujem* postavljen na vratima u žrtvu svete mise.

Sveopća ili vjernička molitva

Sveti Augustin spominje "molitve koje činimo kod vršenja otajstva prije negoli se počinje blagoslivljati ono što je na stolu Gospodnjem". *Indiculus* protiv *semipelagi-janaca* (citira ga Sv. Otac u *Mediator Dei*) opisuje kako biskupi u 5. st. mole i zaklinju Boga za razne potrebe, a sav puk za njima uzdiše. Zato misnik pristupa k oltaru, zato ga Bog prima da bude predmolitelj Crkve u svim njezinim potrebama. Tako vapi "sveta i apostolska Crkva, rasprostranjena od kraja do kraja zemlje da je Gospodin brani i sačuva nepokolebivu da je ne razbiju valovi, da je uzdrži na pećini do konca vjekova" (Apost. konst.).

Ničim se više ne će obični vjernici približiti mojoj misi kao kad uvide da se u nju unose sve njihove potrebe.

Neki je župnik u Parizu došao na ovu zamisao: kroz tjedan na vratima crkve stoji otvorena velika knjiga, u koju svatko smije zapisati svoje potrebe i molbe koje se onda probrane čitaju na prikazanju nedjeljne mise. I Nijemac je Fischer s ganućem čitao što je sve svakakvim rukopisom napisano na samo dvije stranice te knjige velegradske bijede: Da nađem svog oca... Da se jedan grješnik smiri i obrati... Da ne podlegnem napasti... Gospodine, daj da vidim... Smiluj se mojoj bijednoj kćeri i daj njenom mužu drugi posao... Za obraćenje

mog supruga... itd.

Kad bi se nekako tako molilo kod moje mise, ne bi trebalo tumačiti zašto se to čini i zašto upravo u tom trenutku mise. "Svatko će se ovdje ganut sjetiti da se bijeda svijeta tu hoće izliti u veliku spasonosnu luku, u ljubavlju za nas prostrte i na molitvu za nas uzdignute ruke našega Spasitelja koji se za nas predaje u smrt" (Fischer).

Ako tim raspoloženjem stupam k žrtvi, svaki dan u svom srcu ponese potrebe svih nazočnih i odsutnih, onda ću i vjernike lako uvjeriti da nije važno spomenuti njihovo ime (za što negdje i "plaćaju"), nego da sve njihove i sveopće potrebe unesemo u presveto Srce koje nas sve zna po imenu.

EUHARISTIJSKA SLUŽBA

Uvodne misli

Vjera i žrtva imaju još mnogo veza, Značajno je da *Vjerujem* svršava znakom križa. Učinimo taj znak ne samo svojom rukom nego i svojom vjerom (Krizostom). Kao u misnu žrtvu, tako me vjera uvodi u žrtvu razuma i volje, u žrtvu cijeloga života. "Vama je dana milost za Krista da ne samo vjerujete u njega, nego da i trpite za njega" (Fil 1, 29). Vjera u danu objavu predstavlja žrtvu, jer je zamamna pogibelj da se zaniječe sve što ne mogu zapaziti preko osjetila. Treba zato biti strpljiv sa slabima u vjeri, a osobito treba moliti za njih, "jer oružje naše borbe nije tjelesno, nego silno po Bogu za rušenje utvrda da obaramo mudrovanje i svaku visost koja se podiže proti spoznaji Božjoj, i zarobljujemo svaki razum za pokornost Kristu" (2 Kor 10,4-5).

Još veću žrtvu traži vjera od volje. Malebranche je dobro primijetio da bi se i matematičke istine mogle osporiti kad bi donosile moralne obveze. "Odluka je Providnosti da za naviještanje Isusa Krista nisu dovoljne riječi. Treba nešto silnije da se uvjeri okorjeli svijet. Treba govoriti ranama, potaknuti krvlju. Samo pomoću muka i trpljenja kršćanska vjera uspijeva pobijediti tvrdovratnu zaslijepljenost" (Bossuet). Zato je trpio Isus, zato je trpjela s njim i njegova Majka, zato se je i meni žrtvovati.

"Čitav je Kristov život uzet u uzvišeno i žrtveno bogoslužje. Preuzimanjem ljudske naravi dobio je Krist predmet što ga je imao žrtvovati. Povezavši ga sa svojom osobom dao mu je neizmjernu vrijednost. Svojom mukom i smrću, koju je uostalom svega svoga zemaljskog života imao pred očima, žrtvovao je taj predmet. Svojim uskrsnućem i preobraženjem učinio ga je žrtvom paljenicom, a svojim ga je uzašašćem prenio u nebo pred lice Oca da njemu pripada kao vječni залог najsavršenijeg bogoslužja" (Scheeben). Sve su druge žrtve bile primljene od Boga samo u simboličnom smislu. To su bile vanjske žrtve koje su u najboljem slučaju mogle biti Bogu ugodne, ali je Otac mogao primiti k sebi i u se samo žrtvu svoga Sina. Učinio je to njegovim uskrsnućem i uzašašćem.

Istaknuvši uskrсни i pobjedni uspjeh Kristove žrtve, moramo ipak najduže ostati kod njezina krvnog dijela. Slava je uskrsllog Spasitelja još uvijek zastrta našim očima. Divit ćemo joj se i s njime je uživati tek u nebu. Ovdje nam je ići po križnom putu noseći za Isusom i s Isusom svoj križ (Mt 16, 24). K slavi uskrsnuća dolazimo po Njegovoj mucu i križu. Zato nam liturgija i teologija naglašuje da je sveta misa u prvom redu "spomenčin muke Kristove". Toliko je Isus uzvišen, jer je svojom smrću na križu poništio sam sebe (Fil 2, 7-11).

Kristova žrtva neizmjerno je vrijedna, jer ima - kako kaže švicarski teolog Zanetti - tri "dimenzije": jedna je dovršena i savršena. Kako je jedan Bog i jedan Posrednik između Boga i

ljudi, tako i njegova životna žrtva može biti samo jedna. A što je jedanput zauvijek obavljeno i k tome od Boga prihvaćeno, ne može biti nego dovršeno, definitivno. Dosljedno tome, jednokratno i konačno je onda svakako i savršeno i prema Bogu i prema ljudima. Prvome je Kristova žrtva prinijela svu čast, zahvalu, zadovoljštinu i prošnju. Istodobno je sve ljude otkupila na potpun način, ne samo one poslije Krista, već isto tako i sve prije Krista, a u prvom redu njegovu vlastitu Majku.

Kristova žrtva je i žrtva Crkve. Na mnogim je slikama prikazan Raspeti na križu, a Crkva u prilici anđela ili žene hvata u kalež presvetu krv Isusovu, koja teče iz njegovih probodenih prsa. To je zaista uloga Crkve. Na Kalvariji nam je Krist sve milosti zaslužio, ali nam ih tada nije podijelio; na oltaru ništa novo ne zaslužuje, nego po misi i sakramentima, po liturgiji Crkve primjenjuje svoje zasluge na sve ljude. "Da se dakle u Jaganjčevoj krvi operu svi i pojedini grješnici, traži se suradnja vjernika" (Med. Dei). "S njegovom se žrtvom sjedinjujemo po slobodnom i svjesnom pristanku. Tako mora biti, jer inače ne nalazim drugog puta (Bože) k tebi osim po posredniku Kristu" (Schnitzler).

Na taj način "žrtva svete mise po svojoj naravi, jer je vrši Posrednik između Boga i ljudi (1 Tim 2, 5), ima se smatrati djelom čitavog Tijela Kristova" (Med. Dei). Krista i Crkvu ne možemo nigdje odijeliti, a najmanje u žrtvi. Iz nje je ona potekla, od nje živi, za nju postoji. Sve molitve, dobra djela i žrtve svih ljudi na čelu s Majkom, sve se to slijeva u moju misu. Koje li blago, pozlačeno k tome Kristovom krvlju.

O meni je pak ovisno izvršavanje, obnavljanje i primjenjivanje te žrtve. Sv. Albert Veliki ne ustručava se svećenika nazvati izvršiteljem svetosti. Sve je posvećenje svijeta ovisno o žrtvi svete Mise, sve je, dakle, ovisno o meni. Arhitekt je Plečnik jednom rekao mladom samodopadnom kapelanu: "Jeste li vi svjesni svoje strašne odgovornosti kad u misnom ornatu kod oltara govorite sa samim Bogom?"

"Iako Kristovo oruđe, svećenik, djeluje u punoj slobodi, njegova je inicijativa potpuna. Ako on ne uzade na oltar, ako on ne uzme kruh i vino, ako on ne izgovori euharistijsku molitvu, Kristov se utjecaj ne će izvršiti i sveta se žrtva *hic et nunc (ovdje i sada)* ne će prikazati. Ako pak svećenik sve to učini, Krist odmah djeluje po njemu. Krist djeluje, kad, gdje i kako hoće misnik. U ruke mu je predano što proizlazi od Krista: proslava Oca i posveta duša.

Posuđujući Kristu svoj duh, svoj jezik, svoje službeničke ruke, svećenik djeluje po Kristovoj sili, prema njegovu primjeru i po njegovu nalogu... Ta duboka solidarnost Krista i njegova službenika, utemeljena na sakramentalnom pečatu svetoga reda, ne samo otkriva uzvišeno dostojanstvo svećenika, već je ujedno temelj svećenikova života u jedinstvu s Isusom" (Croegaert).

Kako ću ja svoj život sjediniti s Kristovom žrtvom, to je moja tajna, moje vlastito umijeće. Jedno je sigurno: Isus je previše vrijedan da bih ga mogao "kupiti" najedanput. Veliko je to blago, pa ga treba isplaćivati na obroke koji padaju u svaki čas, sve do smrti. A i tada ćemo vidjeti da smo uza sve plaćene obroke (a što ako nisu svi uvijek bili podmireni?) - dali samo milijunti dio za darovano nam Božje blago. Zato je nekim svećenicima drago misiti navečer da sa što više žrtvica pristupe na oltar. Svejedno da li ujutro ili uvečer, jesu li to žrtve dana i noći ili noći i dana, treba da ih je što više i osobito treba da su - moje. Samo će tako moja misa u punom smislu biti moja žrtva.

Koristit će mi ipak bratski poticaj na žrtvovanje u dva smjera: Prvo je svladavanje malodušnosti, a drugo osjećaja osamljenosti. Ako ne budem svjestan tih opasnosti, ne ću ih ni otkriti, a još manje se dati poučiti. Da bih se toga oslobodio ili to preduhitrio, moram u se pozitivno ucijepiti pouzdanje u moć moje mise i svagdanje pričesti, kao i pouzdanje u

euharistijskog Isusa, koji je često najviše osamljen, na križu, na oltaru, u svetohraništu, a poziva nas: "Dodite k meni svi vi koji ste umorni i opterećeni i ja ću vas odmoriti."

U ovim uvodnim mislima naglasimo još da s Kristovim stadom, predvođeni od Majke Marije idemo za Pastirom u žrtvu i pobjedu. Nitko se ne smije dijeliti od Crkve, od Krista. Svi smo otkupljeni, svi smo Kristovi, najsigurnije po žrtvi. Da nismo u Kristovu stadu, kao zalutale i izgubljene ovce proždri bi nas vuk. Ali kad se Dobar pastir za nas žrtvovao jednom zauvijek i neprestano se žrtvuje, onda nam ne treba nego sjediniti se s njegovom žrtvom. A "budući da svaki vjernik pripada mističnom Kristovu tijelu, to on zajedno s njime prikazuje svetu misu. Stoga treba da i svaki pojedini, svojim osobnim žrtvama žrtvujući na čast Bogu svega sebe, upotpuni Kristovu žrtvu" (nadb. Pušić). Ako to vrijedi za vjernike, koliko više za mene?

Moj odgovor mora biti odlučan i jasan. I ja hoću da s Kristom sada molim i žrtvujem za sve ljude, a posebno za one koji najviše trebaju, koji ga, naime, i sada raspinju svojim grijesima (Heb 6, 6). A da to pravo obavim, da se i ja s Kristom rado žrtvujem, moram mu pokazati da ga ljubim, da mu nastojim uzvratiti ljubav za ljubav. "Zato što je Isus trpio i bio iskušani, može pomoći onima koji se iskušavaju" (Heb 2, 8). I ja ću im pomoći koliko nadvladam svaku vrst napasti i trpim. Tako mi je svaki dan pristupiti k žrtveniku moje mise i moju žrtvu prenijeti u život.

Priprava darova

Noseći darove potrebne za žrtvu sv. mise, priključivali su se vjernici desetak stoljeća Kristovoj žrtvi. Sada nam je dosta ako vjernici mole misu ili čak samo "slušaju". A koliko je čin važniji od riječi, toliko je žrtva veća od molitve. Žrtva uključuje u sebi i molitvu, ali nije samo to nego je još i stvarni dar. "Prikazani darovi nisu žrtva, ni prethodna ni privremena, već samo sredstvo i prilika našega sudjelovanja u Kristovoj žrtvenoj volji" (Schmaus). "Kad Crkva, svećenik i puk, pripravlja darove za euharistiju, time na najsavršeniji način ispunjuju ono poticanje na molitvu" (Winterswyl). U tom je smislu prikazanje kruha i vina prijeko potrebno i po njima mi svi najljepše ulazimo u Kristovu žrtvu. Donosimo svoje darove koji će biti pretvoreni u Kristovu žrtvu da onda od nje blagujemo primajući natrag svoje sada posvećene darove.

Crkvena je tradicija puna poticaja za to donošenje žrtvenih darova. Sv. Ciprijan kori bogatu matronu koja nije ništa donijela, a ipak se usuđuje pristupiti pričesti: "Uzimaš od žrtve koju je prinio siromah." Sv. Cezarije poziva vjernike: "Donesite darove koji će se posvetiti na oltaru." Sv. Grgur Veliki opisuje kako su se mužu u tamnici kidali lanci kad je za njega njegova supruga svakog tjedna donosila na oltar darove. A ti su darovi bili obilati za žrtvu; za uzdržavanje klera i siromaha. Karlo Veliki propisao je da puk svaki dan ili barem svake nedjelje bez ikakve isprike donosi u crkvu darove.

Mjesto darova potrebnih za misu uveo se s vremenom, kao i u gospodarstvu, novac. Nije baš zgodno što se uz najsvetije otajstvo naše vjere miješa "blatni novac", ali kad ne mogu promijeniti činjenično stanje, na nama je da to što duhovnije shvatimo ja i moji vjernici. Milostinju za misu ne smijemo gledati kao nagovor "dajem da učiniš", nego radije kao čuvanje pologa koji nam je predan s namjerom "dajem da dadeš Bogu" (Croegaert).

Nesebičnim shvaćanjem lako ću naći načina da vjernike za što obilatije davanje milostinje oduševim, a ona se najzgodnije skuplja na prikazanju. Još više treba nastojati da se iskorijeni shvaćanje onih koji mi dolaze "platiti" misu. "Taj se izraz ne smije trpjeti ni u kojem slučaju" (Häring); "tko bi mogao bilo kako na ljudski način procijeniti vrijednost

Kristove otkupiteljske žrtve, ili je čak htjeti platiti. To bi bilo kao kad bi dijete htjelo procijeniti i platiti ljubav svojih roditelja, samo još odvratnije i još više nemoguće" (Fischer).

Veselog darivatelja ljubi Bog (2 Kor 9, 7). Ako to vrijedi za svaki dar što ga dajem Bogu, koliko više vrijedi za dar što će ga on pretvoriti u svoje tijelo i krv.

Kruh i vino

Kruh svagdanji s običnim vinom jedini je dar ljudi potreban za moju misu. Ima i danas slučajeva kad se sve drugo dispencira, ali to je prijeko potrebno. Kako malo Bog treba za svoja velika djela. Isus je tako odredio, jer nam je svoju žrtvu ostavio da blagujemo i pijemo. Ne daje on samo da raste na našim njivama hrana za tijelo, već tu istu pretvara u božansku hranu za naše duše. Malo gdje milost tako očito preobražava i pobožanstvenjuje narav kao na mojoj pateni, po mojoj službi, za život cijele Crkve. "Kako je ovaj kruh bio raspršen po brdima te je skupljen u jedno i postao jedan kruh, tako neka tvoja Crkva bude sjedinjena iz svih krajeva svijeta u tvoje Kraljevstvo" (Didache).

Sveti Augustin opisuje potanko kako se pšenica trijebi, melje, mijesi; a grožđe se tiješti, cijedi, vrije. I za svaku tu fazu prerade veliki taj um i isto tako praktičan dušobrižnik zna praktično primijeniti barem ovo: "Pečenje je kruha i vrienje mošta mučno, ali korisno. Koja je to peć? Oganj napasti, bez kojih nema ovog života. A kako je pečenje korisno? Pečenje učvrsti lončarevu posudu, a kušnja i muka oblikuje pravedna čovjeka."

Hostija je svagdanji kruh, ali ipak je kršćansko shvaćanje u tijeku stoljeća za taj kruh našlo poseban naziv, svojstven oblik, a i neobičan način pripremanja. Malotko misli da hostija znači žrtvu. Neki su sveci (Venceslav i dr.) htjeli sami pripravljati kruh i vino za misu. A stari su samostanci oblačili albe i pjevali posebne molitve kad su pekli hostije.

U prvim su stoljećima kruh za prikazivanje pravili kao i svaki drugi. Grgur Veliki pripovijeda kako se neka žena nasmijala kad je kod pričesti prepoznala svoj kruh koji je posvećen blagovala. Neko su se vrijeme prikazni hljebovi zvali *oblatae*, a i *coronae*, jer su imali oblik vijenca. Otkada se za sv. misu upotrebljava samo beskvasni kruh i osobito otkada ga puk više ne donosi, hostija ima oblik tankog kruga. Taj me može sjećati kruga zemaljskoga.

"Kod prikazivanja kruha i vina molimo za spasenje, pa mi je to činiti s najvećim žarom pobožnosti kao da sam na cijelom svijetu jedini svećenik i da je od ove žrtve ovisno spasenje svih ljudi" (kard. Bona).

Vino kod sv. mise nije bez primjese, već mu se dolije malo vode, kako su uvijek činili Židovi i svi mediteranci. Za posljednju večeru svjedoči to Tridentski sabor. Radi simbolizma je to miješanje tako važno da bi prema moralistima teško griješio misnik koji bi ga hotimice propustio. A kod blagoslivanja i ulijevanja vode u vino misnik moli jednu od najdubljih i najljepših molitava cijelog misala. I s punim pravom, jer u misnom vinu gledamo Kristovu božansku i ljudsku narav.

Kako se, naime, nerazdruživo pomiješa u kaležu voda s vinom, tako je u Sinu Marijinu ljudska narav nerazdruživo spojena s drugom božanskom osobom. Ne radi se samo o simbolu nego o najvećoj kršćanskoj stvarnosti koju je već sv. Ciprijan ovako izrazio: "Kršćani bi tako morali ući u Krista da se više od njega ne mogu rastaviti, kao što se voda pomiješana s vinom ne može više odijeliti."

Svaki dobri dar i svaki savršeni poklon odozgo je, silazi od Oca svjetlosti. Naši su darovi kruha i vina namijenjeni za Kristovu nekrvnu žrtvu. Ali ni ti darovi nisu naši. I o njima

vrijedi: Tebi tvoje od tvojih. Bog je dao da uzraste pšenica, da sazrije grožđe. Od njega je i sva dobra volja koja je njih pripravila i donijela na oltar. Bogu su ipak dragi ti znakovi ljubavi kao cvijeće i plodovi što ih dijete skuplja u očevu vrtu, pa mu ih donese "na dar". U znak da je Bogu "danas mila naša žrtva", molim da je Bog blagoslovi.

Crkva je najbolje uvjerena koliko je to što činim, ovisno o mojem raspoloženju, pa me ne zaboravlja na to podsjetiti ni u času prikazanja žrtvenih darova. Netom sam ih pripradio i prinio Bogu, naređuje mi da se u znak pokore nad njima prignem i molim: "Primi, Gospodine, nas duhom ponizne i srcem skrušene..." Samo tako smijem stupiti pred Boga, koji se ne naslađuje žrtvom ni paljenicom, već mu je jedino draga žrtva skrušena srca (Ps 50, 18-19).

Miomiris žrtve

Poslije blagoslova prikaznih darova slijedi u svečanoj misi incensiranje tih darova, cijelog oltara, misnika, asistencije i puka. Time se još više posvećuju i nekako nadopunjuju naši darovi. Kako se miomiris tamjana diže k nebu, tako se trebaju i naši darovi dići pred lice božanskog veličanstva, a s njima i mi (Brinktrine).

Kad dakle Crkva prinosi žrtvu tamjana, uvjerena je da će Bog primiti tu njezinu žrtvu, jer ta samo ovija i prati žrtvu Boga-čovjeka koja ne može nego biti neizmjereno Bogu draga. S tom je žrtvom i naš simbol, tamjan, Bogu sigurno ugodan, pa ga prije izgaranja u tu svrhu Crkva blagosliva te i njega označuje križem. To je smisao molitve kojom se tamjan redovito blagosliva.

Blagoslovljenim tamjanom kadim najprije prikazane darove, a i to opet u znaku križa. Zatim se kadi oltar sa svih strana, jer Crkva smatra kađenje sakramentalom. Njime ona blagosliva svijeće, pepeo, palme, kuće i dr. To se lustrativno značenja tamjana osobito naglašavalo u srednjem vijeku. Vjerovalo se da dim tamjana tjera sotonu (Inocent III.).

Kađenje evanđelistara, oltara i prikaznih darova ide Kristu, to je *cultus latrae indirectus - neizravno bogoštovlje*. Ali Krista još više predstavljaju živi ljudi. "Kadi se svećenik i vjernici da se predoči učinak milosti. Ta je milost ugodan miris kojim je Krist ispunjen i koji s njega prelazi na vjernike. Kao što se kadi oltar koji predstavlja Krista, tako se kade i svi koji sudjeluju kod euharistijske žrtve" (sv. Toma).

"Ako su predmeti bez duše opravdano puni tog simbolizma, *a fortiori* predstavljaju svoju Glavu, vjernici koji su krštenjem utjelovljeni Kristu, po biljegu su njegove prilike, živo produženje njegove osobe" (Croegaert). "Misnik je na poseban način zastupnik Kristov, jer u misi drži Kristovo mjesto, a vjernici su Kristovo otajstveno tijelo, pa su došli zahvaliti Bogu blagajući Kristovo otajstveno tijelo" (Godefroid). Tko će, ako ne ja, dovesti do toga "sve vjernike da nužno promisle kako je njihova glavna dužnost i najveća čast prisustvovati kod euharistijske žrtve" (Med. Dei)? Upravo zato najveća dužnost, jer je najveća čast.

Pranje ruku

Pranje ruku na prikazanju svakako je obred koji se odnosi na dosadanji i nastajni dio moje mise. Kod primanja je darova misnik u staro doba mogao zamazati ruke, a još više kađenjem, jer su kovinaste žice kadionice koji put pune ljepila kao da je kadioničar u sakristiji jeo kolača s pečenim šećerom (Knox). Ispočetka su prali ruke iz potrebe, a "sada se (to) odnosi na euharistijsku žrtvu i simbolički se hoće izraziti želju da se taj čin obavi što moguće većom čistoćom duše" (Eisenofer).

I na posljednjoj večeri bilo je jedno pranje, i to popraćeno riječima: "Ako te ne operem, ne ćeš imati dijela sa mnom" (Iv 13, 8). Isus je prao apostolima noge i radi primjera ponizne ljubavi, a "pranje ruku dovoljno označuje savršeno čišćenje, jer je ruka *organum organorum - oruđe (svih) oruđa*, i sva se djela pripisuju rukama" (sv. Toma).

Već je sv. Ćiril Jeruzalemski rekao o ovom obredu: "Ovo pranje naviješta da moramo biti čisti od svakoga grijeha. Naše ruke rade, pa oprati svoje ruke ne znači drugo nego očistiti svoja djela." Uz to je u Starom zavjetu bilo određeno da osumnjičeni s ubojstva operu ruke i glasno posvjedoče: "Ruke naše nisu prolile ove krvi" (5 Mojs 21, 6-7). To je općeljudski običaj, pa ga je izvršio i Pilat (Mt 27, 24). Pobožni pisac dodaje: "Pazimo da svaki od nas može reći u potpunosti istini: Ja sam nedužan u krvi ovoga Pravednika."

Molite, braćo

Sila nas navike čini neosjećajnim za nehaj nazočnih koji za vrijeme prikazanja ostaju redovito mirno sjedeći. "To je još nekako dopušteno za vrijeme prikazanja, kad se samo tiho moli (ovdje autor misli na još neobnovljeni obred mise), ali se sad se opet prihvaća zajednička molitva i misnik se pobrine da vjernike upozori. Pazite na njegov poziv. I vi imate tu kazati svoju riječ" (Chevrot).

Ne pozivam vjernike izričito da sa mnom žrtvuju, nego da mole, kako bi naša zajednička žrtva bila ugodna Bogu. Sve se naše veze s Bogom temelje na molitvi. To je sve što mi možemo učiniti pred Bogom. Pred Njim nas čine nevrjednim naša grijesi, a Bogu smo dragi kad smo složni u njegovoj ljubavi.

"Tajanstvena harmonija vlada između svećenika koji žrtvuje i zajednice koja moli. To jedinstvo duha ne postoji samo u nutrini već se pokazuje i izvana" (Chastonay). Divno je i veličanstveno to razumijevanje oca i djece. On nastupa kao njihov zastupnik kod Boga, brani njihovu parnicu, preuzima njihove potrebe, stavlja im na raspolaganje svoju strahovitu, s neba primljenu moć da posveti žrtvu. A vjernici ga prate svojim molitvama, zbijaju se oko njega u jednu duhovnu četvu molitelja i na svaki način pokazuju kako su s njim sjedinjeni u vjeri i molitvi.

Jedna je od razlika između žrtve na križu i žrtve na oltaru što se u prvoj žrtvovao samo Krist, a na oltaru se s njime zajedno žrtvuje i njegova Crkva. To je također smisao - spomenimo još jedanput - pomiješanog vina i vode u kaležu. "Kad bi se prikazalo samo vino, to bi onda bila nazočna samo krv Kristova bez nas; kad bismo uzeli samo vodu, to bio puk bez Krista" (sv. Ciprijan). Toliko nam liturgija govori o toj žrtvi vjernika da se nekima čini previše, kao da to isticanje pada na uštrb Isusove žrtve. A nije, nego upravo time i ona dobiva na vrijednosti, dopunjuje se (Kol 1, 24). Dakako, to je samo onda, ako je sv. misa za mene i za moje vjernike vrhunac Boga prikazanoga žrtvenog dana.

Po mojim se rukama diže k Bogu Kristova i naša žrtva. Prijeko su potrebne ove moje ruke, vjernici, pak, "po svećenikovim rukama prinose žrtvu" (Med. Dei), kako to u odgovoru na moj poziv kažu vjernici, kako i ja spominjem u činu pretvorbe. Čiste i svete moraju moje ruke biti da budu koliko-toliko dostojne poslužiti za svetu žrtvu. A sama je žrtva neizmjerne vrijednosti, jer je žrtva Boga-čovjeka. Kruh su i vino samo tvar za sakrament, a on se sastoji od Kristove i naše žrtve. Budući da je žrtvovanje samoga sebe uvijek teško, a koji put mu se upravo buni moj "ja", neka mi pomogne sljedeća intuicija pjesnika i uvjerenje obraćenika:

"Dar stvora Bogu u stvari je i dar Boga stvoru, koliko ga on može primiti, i Božji dar preko stvora. Ne samo zato jer stvor ne može dati nego ono što je primio, i jer Božja milost uvijek prati i potiče prikazanje što ga stvor izvrši, nego i zato jer dar donesen Bogu nije nego

uvod (*ouverture*) još većem Božjem daru. Zaista, Bog ne može nego da daje. I on daje uvijek više, prema tome što se sinovskije prepustimo njegovu djelovanju. Što se koje biće više daje Bogu, toliko mu Božja nazočnost postaje bližom, to se on više pokazuje u njemu i priopćuje po njemu" (Zundel).

Darovna molitva

Darovna je molitva kroz mnoga stoljeća bila jedina prikazna molitva. Nakon završnog prikaznog ophoda s pjevanjem misnik bi od donesenih darova odijelio kruh i vino, potrebne za tu žrtvu sv. mise, pa je nad njima molio tu molitvu. Zato joj i lijepo pristaje naslov u gregorijanskom sakramentariju: *oratio super oblata - molitva nad prikaznim darovima*.

Službena prikazna molitva Crkve je kao pečat darovnice. Što je Bogu dano, tu se moli da on neopozivo preuzme i posveti. Sve su druge molitve na prikazanju kao privatni zavjeti, a ova je službena molitva slika svečanog zavjetovanja duše pred cijelom Crkvom. Ta se svečana potvrda prikaznih darova ne može drukčije izvršiti nego molitvom da ih Gospodin milostivo primi. Tako su i redovnički zavjeti u biti izručenje svoje osobe Bogu s molitvom da on taj dar posveti (obred monaškog posvećenja).

Kao što redovnik zavjetovanjem daje sebe Bogu posve na raspolaganje, tako mi Crkva prikaznom molitvom službeno nudi stvar koja će po posvećenju postati žrtva Sina Božjega. "Opći je smisao darovne molitve: u hramu je Duh Sveti pripremljao Mariju za utjelovljenje, u darovnoj molitvi ga molimo da pretvorbom posveti kruh i vino, a nadasve naša srca" (Decrouville). Naš skroman ljudski dar i vruća molitva je sve, što možemo Bogu ponuditi. Ali ako nastojimo da naše raspoloženje bude kao u One koju Crkva na dan njezina prikazanja pozdravlja: "Sveta Bogorodice Marijo, vazda Djevice, hrame Gospodnji, svetište Duha Svetoga, kao nijedna druga svidjela si se Gospodinu našem Isusu Kristu", onda ćemo i mi svojim darom vrlo ugoditi Bogu. Velikodušnost, dakle, i neopozivost prikazanja pitanje je moje sreće u vremenu i u vječnosti.

Sadržaj prikazne molitve skuplja sv. Albert Veliki ovako: "Izvršitelj svetinja obavlja prikaznu molitvu, u kojoj se tijekom godine ništa drugo ne moli nego da se prikazni puk u svojim darovima i sa svojim darovima prikaže Bogu u jedinstvu Kristova tijela i da se u nj utjelovi (*incorporandus*)... Ovo se lako može naći i vidjeti u svim prikaznim molitvama, osim ako se katkad radi Kristova ili svetačkog blagdana spomene dotični da se blagdanskim milošću Kristu utjelovi prikazni puk".

Teško bismo mogli pokupiti sve varijante izraza kojima Crkva želi sav puk unijeti u svoju misu. Ali tu nije dosta samo baciti pogled na par riječi i odmah zaključiti da mi je sve to poznato i da tu nemam što tražiti. U tom bi se slučaju na meni mogla ispuniti Isusova prijetnja, dvaput ponovljena (Mt 13, 12; 25, 29): "Jer tko ima, još će mu se dati, i imat će izobila; a tko nema (shvaćanje za tajne kraljevstva nebeskoga), njemu će se još oduzeti što ima."

Koliko dobrih vjernika po svemu svijetu shvaća i uživa liturgijske molitve te od njih živi njihova duša, a ja? Moja je staleška dužnost da shvatim molitvene izričaje koji imaju s prikaznim darom posvetiti mene i moje. Onda ću prikaznu molitvu bolje moliti, a u prigodi je i vjernicima protumačiti da ona postigne svoju svrhu, te nas skupa uključi u Krista i u njegovu žrtvu. Samo ću tada s pravom moći u svakoj mojoj misi reći "moja i vaša žrtva".

Mnogo je razmatranja i knjiga napisano o crkvenim molitvama, pa tako i o darovnim molitvama. Jednog su svjetovnjaka ovako nadahnule:

"Liturgija prinošenja prelazi ograde svetišta da vjernike pridruži svećeničkom činu prikazanja. Ona, čini se, prelazi i granice stoljeća i one oceana da pomogne pokojnim naraštajima i svemu svijetu. Ona, čini se, prolazi kroz nepristupačne sfere raja da svecima donese novu slavu. I konačno, čini se, prodire i sam svijetli oblak koji zaodijeva tajnu presvetog Trojstva da pokrene, skoro bih rekao da prisili na djelovanje isto presveto Trojstvo, te ga moli u zajam počela slave koja njemu pripadaju i koja mu prikazanje hoće iznova pružiti" (Goyau).

To hoće Crkva da prikazanje izvede u vjernicima, a još više u meni. I dok oni donose svoju milostinju, često krvavo zasluženu, što prinosisim ja? A osobito: kako prinosisim? Majka Crkva uči me formule, a Majka će mi Marija isprostiti pravog duha da ti izrazi postanu moji, izraz moje duše i meni povjerene zajednice.

EUHARISTIJSKA MOLITVA

Poziv na iskazivanje hvale

Može li tko posumnjati da je euharistiji glavno zahvala? Neposredna priprava za *mysterium fidei* nije skrušenost srca, vjera duha, odano klanjanje, žarka ljubav, nego zahvala. Sva je ta raspoloženja dosada liturgija budila u meni zato da iz svih tih osjećaja poteče što dublja zahvalnost. Ova me ne samo pripravlja neposredno na glavni dio moje mise nego ga i sadrži, po njoj se i u njoj obavlja pretvorba. Zahvala označuje bit euharistije. A jer je sv. misa žrtva, dakle čin, misna se zahvala ne sastoji samo od riječi nego više od djela.

Nema riječi ni pjesme, nema spomenika ni spomendana, nema povorke ni obreda koji bi se samo izdaleka mogao mjeriti sa zahvalnim značenjem moje mise. U njoj se otkupljenje ljudskog roda ne samo spominje nego se ono obnavlja, izvršuje, primjenjuje, dijeli, blaguje, uživa: Otkupljenje je mogao izvesti samo moj Isus, a pogotovo to obnavljanje može opet učiti samo Isus, ali po meni. Spasitelju moj, tko si Ti, a tko sam ja? Kako si mogao učiniti da Ti upravo ja trebam?

"Cijeli je Kristov život imao značaj zahvale, jer nije činio ništa od sebe, već je govorio i proživljavao samo ono što je čuo i primio od Oca. Taj je život zahvale postigao svoj vrhunac na križu, kad je Krist svoj život vratio natrag u ruke Oca" (Schmaus). Za shvaćanje Isusove odane zahvalnosti i zahvalne povezanosti s Ocem ne smijemo Isusovu zahvalu smatrati samo kao našoj čudorednoj kreposti sličnu zahvalnost, već kao izraz njegova izlaženja od Oca, kao izraz njegova jedinstva s Ocem. "Sin je potekao iz bivstva Očeva, kao zraka iz svjetla, kao rijeka iz izvora: Jer je čitavo biće Sina poteklo iz Očeva bivstva, zato je Sin u Ocu i opet Otac u Sinu"(sv. Ćiril Aleksandrijski).

"Kako je u Kristu zahvala izraz njegova jedinstva s Ocem, tako i za Crkvu zahvala u Duhu Svetom znači ulazak u jedinstvo sa Sinom i po Sinu s Ocem. Poziv na zahvaljivanje je opomena da se sada ne vrši zahvala samo riječima nego i činom, djelom koje sada počinje, a koje čini za nas nazočnom žrtvu na križu... Zato je obavljanje ove žrtve sa strane Crkve u najvišem smislu" (Schmaus). Idemo, dakle, na žrtvenu gozbu s ushitom zahvalnosti što smo na nju pozvani. "Bog nas učini sposobnima da budemo baštinici svetih" (Kol 1, 12). A ja nisam samo dionik te gozbe nego ju imam prirediti i dijeliti.

Službena zahvala najljepše odgovara našoj potrebi i dužnosti zahvaljivanja Bogu. "Zahvalnost je plemenitost srca. Žarko zahvaljivanje spada u kršćansko savršenstvo. Što je duša bolja, pobožnija, poniznija i čišća, to je više ispunjuje duh zahvalnosti. Sveci se na

zemlji nisu nikad umarali Bogu zahvaljivati, a neprekidno zahvaljivanje tvori njihovu blaženu zaposlenost u nebu" (Gihhr).

Uvodni dijalog najbolje nam svjedoči koju ulogu Crkva pripisuje predslavlju.

Kako u svim važnijim trenutcima moje mise hoću da moj puk bude združen sa mnom, tako ga i sada pozdravljam: "Gospodin s vama", a on mi isto uzvrati. Ali ovaj put Crkvi to nije dosta. Nije nam paziti samo na koju našu molitvu ili na koju Božju riječ, već idemo u susret samom Gospodinu, koji dolazi k nama. Zato valjda već od apostolskih vremena u tom času misnik kliče: "Gore srca!" Kraće i ljepše ne mogu reći, a niti mi puk ljepše može odgovoriti od uvjeravanja: "Imamo (ih) kod Gospodina." Tu riječ tumači sv. Ciprijan: "Zatvorimo srce za sve što nije Gospodin, i ne dopustimo da nam se približi neprijatelj u času kad molimo milosrđe od Gospodina."

"Gore srca!" nije samo opća i moralna opomena da se saberemo i da misli držimo daleko od rastresenosti, nego je i poticaj da u Duhu Svetom osnovana zajednica bude svjesna svoje povezanosti s nebeskim Kristom koji će uskoro u sakramentu biti tjelesno prisutan. Iz veze s Kristom u Duhu Svetom proizlazi onda usklik: 'Zahvalimo Gospodinu Bogu našem!'" (Schmaus). Uzalud najsvetiji razgovor između mene i puka ako nije izraz našega sjedinjenja s Kristom i bodrenje da to sjedinjenje bude sve dublje i čvršće.

Bogato značenje uvodnog dijaloga u predslavlju još više naglašuju usporedne kretnje. Upravljajući zajednici pozdrav "Gospodin s vama", najprije objema rukama dotičem oltar, čime se ističe otkuda dolazi svaka Gospodnja milost. Deklamirajući ili pjevajući "Gore srca", uzdižem raširene ruke. Kako je to jednostavno i naravno, lijepo i pobudno! A pozivajući na zahvalu, kod prvih riječi sklapam pobožno ruke uzdižući oči, a kod posljednjih riječi spuštam glavu na poklon križu. Tako stojeći primam od puka potvrdu: "Dostojno je i pravedno zahvaljivati", a onda, raširivši opet ruke, nastavim Predslavlje.

"Vjera, živa vjera nadahnjuje me da u molitvi uzdignem ruke i oči k nebu kako bih na najbolji način izrazio živahnost svojih želja i sebe potaknuo na plodniju molitvu" (sv. Augustin). Tako je mislio i napisao biskup - genij duha, a Gihhr, govoreći o toj kretnji, spominje praktičnog biskupa sv. Martina, o kojem kažemo u časoslovu: "Očiju i ruku upravljenih prema nebu, svojim nepobijedenim duhom nije popuštao u molitvi". Prema njegovu životopisu Gihhr nastavlja: "Kad bi kod sv. žrtve podigao ruke, sjale bi se poput grimizna svjetla, kao da su ukrašene blistavim biserima. A jedanput se - kako kaže časoslov - nad njegovom glavom za vrijeme sv. žrtve pokazala ognjena kugla, valjda kao slika te svete duše koja se oslobodila svega."

Predslavlje

"Ovaj se dio mise uobičajeno naziva Predslavlje, tj. predgovor prije glavnog govora koji će izvršiti svete tajne i koji je sadržan u kanonu. Kao što pisci na početku djela stavljaju predgovor koji uvodi u shvaćenje čitavog djela; i kako govornici prije nego li iznesu sam predmet, prave uvod koji će slušatelje učiniti pažljivima i sklonima za ono što misli reći, tako se - ako se velike stvari pristoji uspoređivati s malenima - i u obavljanju ove božanske žrtve stavlja kao neki uvod ili predgovor sljedećeg kanona da nam Bog iskaže svoju blagonaklonost. U Predslavlju svećenik izražuje Bogu zahvalu i hvalu da time pripravljen može zgodnije i bolje prijeći na posvećivanje Kristova tijela" (Gihhr).

Koliko sam puta čuo, rekao i odgovorio da je "dostojno i pravedno, pravo i spasonosno" zahvaljivati Bogu? A ako mislim na ono što govorim, uvijek su mi iznova te riječi svježije i drage. Spadaju u izričaje kojih se čovjek nikad ne zasiti, jer su kao s neba došli i

pripravljaju nas na vječno pjevanje. I taj čitavi izričaj uzet je kao cjelina jer pravo ima Parsch kad kaže da su to sinonimi i pjesničko gomilanje izraza i da pojedinu riječ ne treba previše ožimati. Njihova je ljepota i bogatstvo upravo u opravdanom i oduševljenom dodavanju i međusobnom popunjavanju. Sve su te riječi jeka nebeske liturgije, gdje se tek punim pravom kliče Gospodinu: "Dostojan si, Gospodine Bože naš!" (Otkr 4, 11; 5, 9.12). Blagoslov i slava i mudrost i čast i sila i jakost Bogu našem u vijeke vjekova. Amen" (Otkr 7, 12).

Još puniji je sadržaj riječi "spasonosno". Ne radi se samo o zahvalnosti koja mi osigurava daljnu Božju naklonost nego o zahvalnom činu *kat'eksohen* koji na me primjenjuje spasenje upravo zahvalom, jer je kao takav ustanovljen. A Bogu se imamo zahvaljivati vazda i posvuda. "Zahvaljujemo Gospodinu što nam je objavio presveto Trojstvo, što nam je dao Krista u raznim stanjima njegova života i što nam je dopustio hvaliti Gospu (Notre Dame)... Čime mora obilovati naše srce? Zahvalnošću za Isusove velebnosti i za milosti udijeljene njegovoj Majci, svecima, Crkvi, nama. Za sve će to misa biti moj najbolji izraz zahvale" (Marmion).

Obredno zahvaljivanje vazda i posvuda traži da se prenese u život, pa da za sve Bogu zahvaljujemo. Lakše se toga sjetiti u radosti i sreći, ali je važnije to ponavljati u kušnji, nezgodi, neuspjehu i mucu. Sačuvano nam je vrlo dirljivo misno predslavlje sastavljeno i pjevano, kad su Goti provalili u Italiju i po rimskoj Kampanji pokupili svu ljetinu. Zahvalna srca ostati i na najtežem mjestu i pod najgorim uvjetima, to od mene traži misno zahvaljivanje "vazda i posvuda". Biti takav, znači biti gospodarom prilika, a ne njihovom igračkom.

Kako je Predslavlje skupljalo izraze označujući svojstva naše zahvale, tako je i sada adresira trostrukim nazivom: Gospodin, Otac, Bog. U prvom je izrazu samome obuhvaćeno čitavo veličanstvo Svevišnjega. Već od *Slave* proteže se taj osjećaj poklona i zahvale Gospodaru kroz svu moju misu. Drugome nazivu dodajemo pridjev "svet" kao kad rećemo "dobri oče", i to ne toliko u smislu svetosti Boga "kojemu ne možemo pripisati stečenu imunost od zla ni naporno nastojanje k dobru. Bog je Svet svetih, bitna svetost koja se nama objavljuje u nužnoj suglasnosti između njegove volje i njegove biti. Svetost je uvriježena Božjoj biti i zato apsolutna, beskonačna, nedjeljiva" (Chastonay). Božju ćemo svetost dalje opjevati skupa s anđelima, a ovdje bih se mogao sjetiti i zaželjeli što nam je Isus zapovjedio: "Budite savršeni, kao što je savršen Otac vaš nebeski" (Mt 5, 48).

Sadržaj zahvale u mojoj misi, kako slijedi iz dosadanjih razmatranja, vrlo je širok, ali ne smije ostati općenit, a osobito ne smijem zaboraviti na glavni sadržaj. "Budući da sam neusporedivo manji od bilo kojeg tvog dobročinstva, niti se može naći netko tko bi mogao dostojno zahvaliti tvojoj neiscrpivoj dobroti, tvome božanskom Veličanstvu najponiznije prikazujem tvoga jedinorođenog Sina, tebi jedino dragoga, u euharistijsku (zahvalnu) žrtvu zajedno sa svim njegovim poklonima, pohvalama i zahvalama, kao i s onima njegove preblazene Majke, te svih svetaca i tvojih izabranika" (kard. Bona).

Pošto se prvim dijelom predslavlja općenito Bogu zahvalimo, u drugom ističemo na razne blagdane posebne razloge svoje zahvalnosti, a "treći dio predstavlja prijelaz k anđeoskoj pjesmi "Svet". Pun je najvišeg poleta i entuzijazma. Jedni anđeli Božje veličanstvo hvale, drugi mu se klanjaju, treći mu se drščući podlažu, četvrti ga zajedničkim klanjanjem slave. Kako se ponizno mi, bijedna djeca ljudska, priključujemo uzvišenom klanjanju anđeoskih zborova. "Ne čini li nam se kao da čujemo šuštanje anđeoskih krila?" (Parsch).

Naš je, dakle, hvalospjev uklopljen u nebeski *hymnus gloriae*, *hymnus angelicus*, *seraphicus*, u *kerubikon* (istočna liturgija). Nisu poimence nabrojani svi korovi anđela, valjda već zato što je ovaj himan sastavljen prije potpunog razvitka angelologije (sv. Grgur), a liturgija ih, kao i u srodnom "Tebe Boga hvalimo", sve obuhvaća izrazom *nebesa* i *nebeske*

sile. U ovom je času za nas važnije što oni rade nego što jesu. Zato je glagol radnje prije imenice: hvale Anđeli, klanjaju se Gospodstvu, dršću vlasti (Mohrmann). A cijelim tim orkestrom upravlja Kraljica anđela. Ona je poput Mojsijeve sestre *tympanistria* - predvodnica, pa će moju slabotnu dionicu pomoći, dopuniti i usavršiti.

Svet, svet, svet

Najveći pjesnik Staroga zavjeta kao i onaj Novog zavjeta čuli su što anđeli pjevaju. 700 godina prije Krista, 100 godina poslije njega odjekivala je u nebu i kroz vjekove odjekuje: "Svet, svet, svet je Gospodin nad vojskama! Puna je sva zemlja slave njegove" (Iz 6,3; Otkr 4, 8). Crkvena nas liturgija uči mudrost keruba i ulijeva nam ljubav serafa (sv. Toma: *Cherubim habent excellentiam sapientiae, Seraphim vero excellentiam amoris*). *Kerubini posjeduju veličanstvo mudrosti, a serafini veličanstvo ljubavi*. Urođena i objavljena mudrost i ljubav govore nam i potvrđuju da je Bog svet.

"Molitva se anđela sastoji od hvalospjeva Božjoj svetosti. Teološki se pojam svetosti u Starom zavjetu razlikuje od našega. I u Starom je zavjetu Bog 'svet', jer ljubi dobro i mrzi zlo. Dakako, njegova svetost nema ništa slučajno, prigodno, prolazno, Ne, ona izražava puninu najvišeg života, najčišće ljubavi koja u Bogu plamti i žari se, te je nužno, nerazlučivo spojena s ljubavlju prema svemu što je dobro i sa zaziranjem od svakoga zla. Ujedno Božja svetost ističe najoštriju suprotnost bilo kakvoj nesavršenosti i slaboći stvorova, da, uopće suprotnost stvorenom biću koje i onda kad je bez grijeha može, uspoređeno s Božjom beskonačnom čistoćom, vrijediti samo kao nečisto" (Closen).

Iako trojni *Svet* po novozavjetnoj objavi smijemo staviti u vezu s presvetim Trojstvom, ipak izraz ima svoje bogatstvo i kad se držimo starog Alvareza: "Preslatki Gospodine Bože, tvoja je svetost neizreciva. S njom se na neki način slaviš više negoli ostalim savršenstvima. Da te anđeli pohvale, zovu te tripot svetim, ne toliko da označe trojstvo osoba, nego da nam dadu naslutiti kako si posve svet i ocean svetosti." Svet je u anđeoskoj pjesmi znao toliko zanijeti ljude da su ga neki (npr. bl. Henrik Suzo) izgovarali uzdignuti iznad zemlje.

"*Svet* je slika Božjeg bivstva. Ističe od svih Božjih svojstava najvažniji i najviše zaboravljeni bitni potez, njegovu svetost. Bog je sasvim drukčiji od nas. Slobodan od svake ljage stvorova, posve neokaljan, nad sve pojmove uzvišen, nedostižan" (Schnitzler). Nazivamo ga "Bog nad vojskama". "Ništa nije jače od vojske (i atomsku energiju ima zasad samo ona), ona prelazi preko svih poteškoća, sve svladava. Ona najljepše označuje Božju snagu. Jer je Bog svet i jak je: toliko jak koliko svet, toliko svet koliko jak" (Gueranger).

"Bog vojnih četa: šezdeset milijuna zvijezda pišu njegovo ime po nebu zlatnim slovima, sretne da mogu sjati na njegovu slavu. Bog vojnih četa: legije ga anđela blagoslivaju i spremne poput jeke služe njegovoj volji. Opjevaju ga serafi. U viđenju koje je bilo dano proroku, ovi uzvišeni duhovi pokrivaju lice svojim krilima u znak poštovanja prema Božjem veličanstvu. Njihovo je ime 'gorući'. Bog koji je po svom bivstvu ljubav, prožimlje ih i pretvara u oganj ljubavi. Pjevanje nam serafa napunja pamet i srce Svevišnjim veličanstvom i ljubaznošću velikoga našeg Boga" (Gregoire).

"Kad Bogu pjevamo: 'Svet, svet, svet Gospodin Bog vojnih četa', time ne označujemo samo Božju svetost nego na sjajan način također i Božje veličanstvo i Božju moć. A da slika bude potpunija, dodajemo: 'Nebesa su i zemlja puni slave tvoje...' Ali ni time nije slavospjev završen. Na poseban način želimo Bogu dati slavu u visini. *Hosana* je židovska riječ, uzeta iz Ps. 117., koji su pjevali i kod vazmene večere, a izraz '*hošia*' ('*nna*' je usklik kao naš: no daj) prvotno znači: pomози no, daj spasi!" (Ukmar).

Godefroid kaže da je *hosana* bio uzdah grješnika, zato se kao refren iz spomenutog psalma ponavljao za vrijeme blagdana Šatora (Sjenica), kad je narod ulazio u hram, odakle bi mu svećenici odgovarali: "Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje! Blagoslivamo vas iz doma Gospodnjega" (Ps 117, 25-26). S *Hosana* dakle čovjek spoznanje svoja lutanja te moli oprost i blagoslov.

Dok je trostruki *Svet* pjesma nepristupačnom trojednom Bogu, s 'Blagoslovljen' pozdravljamo utjelovljenog Boga, kojemu idemo u susret poput židovske djece na Cvjetnicu. Tako ovdje moja misa spaja pjevanje anđela s klicanjem djece i nejačadi.

"Kršćanstvo, kakvo je po svojoj biti i kako živi u liturgiji, znalo je pomiriti ova dva aspekta Božanskoga: bivstvo i ljubav, te u svojoj pobožnosti sjediniti osjećaj neizrecive Božje transcendentnosti s osjećajem najnježnije ljubavi. Zato je ono spoj u jedno prorokova *Svet* i evanđelistova *Blagoslovljen*, Izaije, koji je omamljen od Božje slave mislio da će umrijeti, i malene djece, koja s palmama prate Spasitelja na magaretu" (Zundel). To je zaista "kršćanska molitva koja harmonično povezuje objave Boga iz Starog i Novog zavjeta" (Closen).

"*Svet* iznosi sadržaj euharistijskog slavlja. Ovdje nam se otvara nebo. Ovdje se događa čudesna Gospodnja *epifanija* i *paruzija*, dolaženje koje se ponavlja između njegova prvog dolaska u poniznosti i njegova drugog dolaska u slavi. Sakramentalne prilike Gospodina još više pokrivaju negoli ga je pokrivao njegov ljudski lik, još više krotkosti od one, s kojom je jahao na magaretu. Ali sakramentalna punina života sadrži ipak već sada sve divote Božje milosti, svu slavu vječnosti. U euharistiji doživljavamo slično i još više nego Izaija, još više nego jeruzalemsko mnoštvo. Oko našeg oltara odjekuje *Svet*, jer naš oltar nosi božanstvom prožeto tijelo. I mi smo podignuti u čete anđela da pjevamo onome koji sjedi na prijestolju. Božje nam je veličanstvo po misteriju 'tjelesno pristupno'. Nebo je sašlo na zemlju" (Schnitzler). Zaključak Predslovlja je "poklon objavljenom Trojstvu i pozdrav utjelovljenoj Božjoj Riječi kod njezina dolaska u svetište: Tu je majstorski obuhvaćeno sve ono što čovjek na tom mjestu svete žrtve može moliti: u najdubljem strahopoštovanju klanjati se s kerubima i serafima tripud svetom Bogu. Po toj molitvi svoj život iznova posvetiti potpuno na službu tripud Svetoga i s radošću zazivati dolazak utjelovljene Božje Riječi u našu sredinu" (Closen).

PRVA EUHARISTIJSKA MOLITVA

(RIMSKI KANON)

Uvodne misli

U mojem svećeništvu nema ništa veće od moje mise, a u njoj je Kanon s pretvorbom glavni dio, jezgra. Stari su ga pisali većim slovima (taj je običaj ostao i u tiskanim misalima), a koji put i zlatnim na grimiznoj pergameni. Ako ikada, sada se i ja moram zaustaviti i pobuditi svu svoju pozornost. Malo ću moći učiniti u ovom trenutku koji će preletjeti kao i drugi, ako se ne potrudim da razmatranjem riječi i kretnja Kanona prisvojim sav njihov sadržaj. Taj mi je dobro poznat. Možda ga znam i napamet. I baš zato treba stati! Sv. Ivan a Faccundo je sporo misio, a osobito za vrijeme Kanona. Na prigovor je odvratio: "Toliko mi se svete riječi otvaraju koliko se kod njih zaustavljam. Ja ne smijem mnogo produžiti svoju misu, ali i za mene će vrijediti taj 'toliko- koliko'."

Sve stvoreno sastavljeno je i zato podložno raspadljivosti. Samo je Bog jednostavan i zato vječan. Ta je Božja jednostavnost njegovo najveće bogatstvo, njegova beskrajna punina.

Simplicitas nije siromaštvo niti pomanjkanje, nego velik posjed. Veliki učitelji imaju dar da najzakučastije probleme ne taje niti preskaču, već ih jednostavno iznesu u jednostavnim i jasnim izričajima.

Takve je vrsti i jednostavnost Kanona. Bogatstvo je njegovih misli dostiglo konačnu kristalnu jasnoću. Njegova se prozirnost odrekla svih blistavih i nadutih riječi. Ovdje su riječi upotrijebljene u svom punom i pravom smislu, u svojoj iskonskoj snazi. Oblikovane su tako da trajno vrijede. Punina se misli kod Kanona skriva u priprostom ruhu, u vanjštini bez ureda. Pod hladnim pokrovom bukti i žari oganj svetog sadržaja. Kanon slični, kako je Guardini zapisao o cijeloj liturgiji, snijegom pokritu vulkanu: pod teško pristupačnim ledenim poljanama kipuća lava. Sve mi je u njemu dobro poznato, a možda i previše jednostavno. Ipak, u svetinju nad svetinjama Kristove žrtve uvode me samo ova vrata.

Kanon molim raskriljenih ruku. Ako je to najljepši stav kod drugih glavnih molitava moje mise, koliko više kod najglavnije? Ovdje zastupam onu koja je meni *Mater Ecclesia*, a za Boga *Ecclesia orans - Crkva koja moli*. Uzdignute su ruke slika prema Bogu uzdignuta srca. Još od Tertulijana sjeća ova kretnja kršćane Isusovih raširenih ruku na križu. On i u nebu "svagda živi da nas zagovara" (Heb 7, 25), jer neprestano svome Ocu prikazuje svoje proslavljene rane i svoju otkupiteljsku krv (Heb 9, 12).

Premalo sam svjestan da u mojoj misi pretvaram kruh i vino u Kristovo stanje, u kakvom se On nalazi u nebu, a to je stanje zagovora na temelju podnesene muke i zadobivene pobjede. Svega me toga sjećaju moje raširene i uzdignute ruke.

Molimo po Kristu

Nakon što sam oslovio Boga s intimnim "Tebe" nadovezujem na Predslovlje prvu veliku molitvu kanona. Pravo je da slijedi odmah naslov onome kome je upravljena žrtva sv. mise, a to ne može nitko drugi biti nego nebeski Otac. U Predslovlju sam ga nazvao: "sveti Oče", ovdje: "milostivi". U samim se riječima pretvorbe Kristova zahvala podnosi Ocu svojemu svemogućem da na svršetku kanona doksologiju upravimo Bogu Ocu svemogućemu, i onda se u pripravi na sv. pričest usudimo reći: "Oče naš..."

Kako je bogata ova riječ: Božje očinstvo! Najznačajnija je to sličnost koju je Bog htio odabrati kako bi makar nesavršeno izrazio odnos koji postoji između Njega i Riječi između Njega i nas. Otac daje sinu nešto od svoga, od svoga života. Tako se Bog savršeno i potpuno reproducira u svojoj Riječi, a i u nama, iako u mnogo manjoj mjeri.

Moje božanske posinovljenje, zadobiveno po Isusti, samo od sebe govori o mojoj veličini, o mojim povlasticama, ali i o mojim obvezama i dužnostima. Osnovno je: prepustiti se djelovanju Duha Svetoga, jer "koji se god vladaju po Duhu Božjemu, oni su sinovi Božji, jer ne primiste duha ropstva opet da se bojite, nego primiste Duha posinjenja, u kojem vapijemo: 'Aba, Oče!'" (Rim 8, 14-15). I k tome Ocu sada idem, molim najljepšim pridjevom njegove dobrote, njegova milosrđa, njegove blagosti: "Milostivi Oče."

Pristup Ocu imamo po Isusu Kristu. Ako to vrijedi za svaku molitvu, još više vrijedi za misnu žrtvu. Poslije Kristove žrtve na križu to je Ocu jedino vrijedna žrtva, zato je i Sin obavlja i obnavlja po meni na oltaru. Potrebno je dakle, da odmah, nakon što sam u prvoj molitvi kanona spomenuo prvu božansku Osobu kojoj je žrtva upućena, spomenem i osobu čija se žrtva upućuje i koja sama tvori tu žrtvu.

"Kristova je žrtva razlog svega Božjeg milosrđa. Budući da Crkva presvetom euharistijom izvršuje Kristovu žrtvu u Kristovo ime, sve molitve kod toga su u nekom smislu

prošnje samoga Krista, koji se žrtvuje na križu. Molitva je, dakle, kod vršenja euharistijske žrtve još na poseban način molitva u Kristovo ime" (Schmaus). Nenadmašiva veličina žrtve sv. mise sastoji se upravo u činjenici da nam je dopušteno preblagom Ocu prikazati bitnu žrtvu njegova Sina koja ima neusporedivu objektivnu vrijednost (Chastonay).

A što ćemo Bogu prinijeli da izrazimo svoju zahvalnu ovisnost i da zadobijemo njegovu blagonaklonost? Darove koji će se pretvoriti u Kristovo tijelo i krv, Bogu jedino ugodnu žrtvu. Ti su darovi pred nama na oltaru, već Bogu prikazani. Sada ga ponizno molimo i prosimo da "primi i blagoslovi ove darove koje dajemo za svetu žrtvu".- Mi bismo možda prije rekli da Bog blagoslovi naše darove a onda ih milostivo prima. Ali blagosloviti ovdje konačno znači i posvetiti, naše darove pretvoriti u tijelo i krv Kristovu. Blagosloviti je, dakle, konačni cilj našeg prikazanja. Bog će ga izvršiti ako prije primi i preuzme ono što je potrebno za žrtvu.

Za Crkvu, papu i biskupe

Svi mi znamo što Crkva najviše treba dok putuje i bori se na ovom svijetu, pa zato molimo za velike njezine potrebe. One su izražene glagolima *smiriti*, *čuvati*, *skupljati* i *ravnati*. "Ta četiri glagola govore da su ta dobra u Crkvi uvijek ugrožena" (Parsch). U Crkvi je jak i ljudski elemenat, a taj je kao i svaka tvar djeljiv i razdjeljiv, dok Crkva mora kroz sva vremena i po svem krugu zemaljskom postati jedna i složna. Za to joj je potreban najprije vanjski mir. Međutim, nije Crkvi dovoljan samo vanjski mir. Isto joj je tako potrebna Božja zaštita da je čuva u svim okolnostima.

Uz mir i Božju zaštitu još je važnija molitva za unutarnje jedinstvo Crkve. "To jedinstvo ne isključuje samo svaku herezu nego i sve što bi moglo povrijediti bratsku ljubav" (Croegaert). Izgleda da najbolji sinovi Crkve to osjećaju i ne ostaju samo kod riječi. Crkva će biti smirena, čuvana i ujedinjena koliko je bude upravljao Bog po svojim namjesnicima. "Bog je pastir i kormilar po svecima i velikanima koje on šalje svojoj Crkvi; a isto tako po jednostavnim nosiocima crkvenih službi" (Schnitzler).

Molitvu za Crkvu prinosimo Bogu zajedno s papom, koji je vrhovni upravitelj, nepogriješivi učitelj i veliki svećenik, jer je namjesnik Krista Kralja, Učitelja i Svećenika. Ali kako je "to svojstvo Svećenika u Isusu Kristu najodličniji, najpotpuniji i najveći od svih naslova koji mu pripadaju" (Giraud), tako i u mojoj misi najradije imam na mislima i papu kao "župnika svih župa". "Papa je sakrament jedinstva, i to živi sakrament, ljudski sakrament; jedan između nas, Otac svih duša" (Zundel).

Što je papa za cijelu Crkvu, to je biskup za našu biskupiju, samo još bliži moj savjetnik, učitelj i Otac. On me je redio, on mi je opredijelio polje rada, on me vodi i brani, on me ljubi. Zato je već sv. Ignacije Antiohijski pisao: "Nije dopušteno bez biskupa slaviti agape." Svaki dan spomenuto ime biskupa u kanonu ima mi uvijek staviti pred oči istinu. "Trebaš znati da je Crkva u biskupu i biskup u Crkvi" (sv. Ciprijan). A ustrojstvo me ove molitve upućuje da se - više nego što molim za hijerarhiju - pred Bogom pozivam da sam s njom u vezi i da samo tako imam pravo pristupiti k Bogu, koji se dostojao potražiti među ljudima svoje namjesnike za naše dobro.

Za sve kršćane

"Od širine sveopće Crkve ulazimo u maleni svijet svojih osjećaja, naših osobnih i obiteljskih potreba, naših prijateljstava nazočnih u hramu. Maleno je to u usporedbi s

veličinom Crkve koja se bori, s općinstvom svetih, ali je ljudski i liturgija pokazuje shvaćanje za našu ljudsku ograničenost i za potrebe koje se ne daju zanijekati, našega siromašnog ljudskog srca" (Giulioti). Ovdje je trenutak da moju misu ispunim i svim sadržajem svoga srca. A jer ljubav počinje od samoga sebe, pravo je da nekako ovim raspoloženjem molim:

"Još te nisam, moj Bože, molio da se sjetiš i mene, svoga svećenika, svoga nedostojnog službenika, komu Crkva rado prepušta najbogatiji plod svoje žrtve. Posve ti se sada izručujem, uvjeren da tebi pripadam. Čeznem za tim plodom, primam ga i uživam. On je život moga života, on prožima moj svećenički duh, uzdržava moje žrtveno raspoloženje, tjera me na apostolat. Za sve to ćeš se ti brinuti, moj Spasitelju" (Vandeur).

Molimo se za sve one koji se nalaze u crkvi, koji prinose žrtvu hvale. Crkva ne moli poput sinagoge: "neka se izbrišu iz knjige života, s pravednicima neka ne budu zapisani" (Ps 68, 29), nego Crkva hoće da se svi spase. A zaista su svi nazočni opravdani u Bogu po sv. krštenju i imaju pravo stajati pred Bogom. "U toj je riječi sačuvan spomen da se do kasnoga srednjeg vijeka stajanje za vrijeme kanona smatralo najprikladnijim stavom. Stajanje je stav slobodnoga. Povlastica je to kršćana kao otkupljenih. Time ističu da su nebeskog roda. Poganski se puk bacao u prah pred svojim idolima" (Schmaus). Ja imam pravo stajati pred mojim Bogom, mojim Ocem.

Dragocjeni pomoćnici

"U zajedništvu s cijelom Crkvom častimo uspomenu ponajprije Slavne Marije vazda djevice." Majka je uvijek prva zato i u kanonu najprije slavimo spomen Majke Marije. "Željni da se što uže sjedinimo s cijelim otajstvenim tijelom Kristovim kako bismo mogli ne misliti najprije na onu po kojoj nam je sve tijelo bilo dano, od koje nam se rodio Isus, a s njime i mi" (Giulioti). "Na nju Crkva primjenjuje riječi Svetog pisma: 'Gospodin me je imao na početku putova svojih' (Prič 8, 22), pa ona ima biti i na početku svih novih putova, a pogotovo onih koji vode u svetište moje mise. Ona je prvi most što spaja nebo sa zemljom, most svih mostova, posrednica milosti, smiješak svih smiješaka s kojima se Stvoritelju svidjelo pokazati svoje pomirenje sa stvorovima, predočena u onoj dugi mira koju je Gospodin učinio da zasja na nebu kao spomen njegova ugovora ljubavi s ljudima" (Petazzi).

Gornje riječi nisu samo zanosni izrazi već tako glasi nauk Crkve: "Između svetaca odličnijim se štovanjem štuje Bogorodica Djevica Marija. Ta njezin se život po zadaći koju je Bog povjerio, najuže isprepliće s otajstvima Isusa Krista. I zaista nitko nije točnije i bolje od nje išao stopama utjelovljene Riječi, nitko nema veće milosti i moći kod presvetog Srca Sina Božjega, a po njemu i kod nebeskog Oca" (Med. Dei).

Nakon Kraljice Majke sjećamo se odmah sv. Josipa, njezina zaručnika, zemaljskog branitelja, i hranitelja Isusa Krista, a zatim Kristovih doglavnika, apostola.

Preko apostola došla je do mene Isusova oporuka i naredba da se čudo posljednje večere obnavlja do konca svijeta. Jer je njima ta vlast dana, po njima i njihovim nasljednicima, biskupima, dana je i meni isto onako svježa i punovrijedna. Kako je zaista slavan taj sam u sebi zaključeni, a opet do konca vjekova produženi zbor apostola! Na njih je prešla sva učiteljska, upravna i svećenička vlast Kristova.

Apostoli su dika i bogatstvo zajedničke nam Majke Crkve. Krist ih je uzeo za svoje stalne pratiocice, poučavao, zaredio, poslije uskrsnuća "im se kroz 40 dana javljao i govorio o kraljevstvu Božjem" (Dj 1, 3), ostavio im svoju Majku za utjehu i pomoć u molitvi (Dj 1, 14) i njima kojima je zadnja riječ upućena: "Bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu i po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje" (Dj 1, 8) na koncu je upravo u tu svrhu poslao jakost Duha

Svetoga.

Na svjedočanstvo apostola očevidaca kao da me Crkva podsjeća u času kad mi je izvršiti "otajstvo vjere", pred njim se pokloniti i drugima ga pokazati. Kanon mi nabraja apostole, jer je pred njima izvršena prva pretvorba i od njih se ona nastavlja do konca svijeta. Zato oni svjedoče riječju i krvlju koju su sjedinili s Kristovom krvlju i kojoj su se pridružili nebrojeni drugi *martyres* (svjedoci), od kojih se njih dvanaestorica spominju poslije zбора apostola, a često sam služio misu na oltaru koji nosi ime nekog od njih.

PRIJE PRETVORBE

Epikleza

Nakon molitve za hijerarhiju, spomena živih i svetaca, misnik obraća svu svoju pozornost žrtvi na oltaru, pa dvjema prikaznim molitvama moli Boga da te darove primi, što konačno znači da ih posveti i pretvori u svoje tijelo i krv. Kratke su te molitve, ali značajne po sadržaju, a prva još i zbog polaganja ruku kojim je popraćena. Tom se gestom naglašava da su ti darovi odvojeni od profane upotrebe i prikazani Bogu. Tko da se u ovom trenutku svete mise ne sjeti kako su i nad njim položene ruke biskupa? Iskonski je to običaj kojim se nešto uzima u svoj posjed pa kad hoćemo da se za nešto zauzmemo ili za se pridržimo, rećemo "uzet ću to u svoje ruke". Bog je, dakle, na me položio svoje ruke da mu ja mogu posuditi ruke po kojima će on uzeti i posvetiti ovaj kruh i vino na oltaru i u njih prenijeti samo svoje biće.

U prvoj molitvi prije pretvorbe kao da se prekida tijekom misli kanona. Uveo ju je papa Grgur Veliki pod utjecajem političkih i gospodarskih nevolja za seobe naroda, gledajući na tadašnji metež u svijetu i očekujući skori tadašnji njegov svršetak. Kad je u sami kanon dodao molbu da Bog "prožima naše dane svojim mirom", možda su mu bile pred očima Jobove riječi: "Naši su dani na zemlji sjena" (Job 8, 9). Druga se molba više ne odnosi na naše dane, nego na vječnost: "otmi nas od vječne osude". Nakon toga molimo da nas Gospodin pribroji u svoje stado, u zajednicu prije nabrojanih svetaca, u Božju obitelj, koja je samo u nebu kod kuće. Mudra je ta misao na pakao u samom kanonu. "Jer da pakao (vječna osuda) postoji, znate koji je najjači dokaz? Upravo žrtva Božjega Sina, izvršena na križu i obnavljana na našim oltarima. Da se radilo o tome da budemo oslobođeni samo vremenitih zala, zaista bi bila nevjerojatna strašna muka i smrt samog Božjeg Sina!" (Petazzi).

Zadnja molitva prije pretvorbe sadrži molbu za samu pretvorbu. "Ovdje nam je sačuvan spomen na činjenicu kako je Crkva do kasnoga srednjeg vijeka imala obzir i kao stid da sakramente izvršuje indikativnim ili imperativnim oblikom. Prednost se davala molitvenom obliku, jer je time izvršenje sakramenata jasnije u vezi s Božjim djelovanjem" (Schmaus). Zato sve liturgije imaju takav ili sličan zaziv (*epiklezu*) kojim se moli da Bog izvrši pretvorbu kruha i vina u tijelo i krv Kristovu.

"Zaziv je mogao biti upravljen Ocu ili Sinu ili Duhu Svetomu, a u rimskoj je Crkvi do konca srednjeg vijeka uobičajen i kod sakramenta potvrde, pokore, svetog reda i bolesničkog pomazanja" (Kard Schuster). Isti autor tvrdi da je epiklezi prvotno mjesto bilo prije pretvorbe, a tek je kasnije na Istoku stavljena iza nje. Tome se nije podavalo važnosti jer se čitav kanon smatrao, kako ga i treba shvaćati, jednim činom koji na obredni način, dakle, vremenski i ceremonijalno produženo, predoćuje ono što Božja moć izvršuje u jednom trenutku.

Kad je pod utjecajem sv. Ivana Damašćanskog na Istoku prevladala sama po sebi sasvim točna misao da kod euharistije Duh Sveti obavlja tajnu pretvorbe kako je u Mariji izvršio tajno utjelovljenje, i kad se u epiklezi sve obilnije zazivao Duh Sveti, onda je u istočno-zapadnim zadjevicama lik sakramenta ljubavi pobudio mnogo nerazumijevanja i prepirki.

Svakako, ako u Rimskom kanonu sada uopće postoji epikleza, onda je sigurno sadržava molitva "Bože blagoslovi". Ne spominje Duha Svetoga, ali "za epiklezu nije bitno koja se Božja osoba zaziva" (Brinktrine). Ova se molitva zapravo nadovezuje na početni "Molimo Gospodine", s kojom tvori jednu cjelinu, a sve drugo su kasniji umetci.

Prije nego će pod prilikama kruha i vina doći na oltar i za nas se otajstveno žrtvovati Sin Božji, Gospodin Isus Krist, Crkva jednom malenom riječi još i više ističe srdačnost uzvišenog trenutka Božje ljubavi. Ona ne moli samo "neka bude" već "neka bude nama". I tako predusrećemo ono što će se u pretvorbi dogoditi "za nas". "Ne molimo samo da Bog izvede pretvorbu kruha i vina u tijelo i krv Kristovu nego da se time tijelo i krv Kristova dade nama da bude položena nama u ruke" (Durst). Možda se ni Zaručnica-Crkva ne bi usudila tako pomoliti da joj rođenje Boga-čovjeka nije bilo priopćeno viješću Božjega glasnika: "danas se vama rodio Spasitelj, Mesija i Gospodin" (Lk 2, 11), i da nije apostol označio Otkupitelja, "koji je dao samog sebe za nas da nas otkupi" (Tit 2, 14).

PRETVORBA

Riječi ustanove

"Kako kruh može postati tijelo Kristovo? Po posvećenju. Od kojih je riječi sastavljeno posvećenje i čije su to riječi? Gospodina Isusa. Sve što je bilo do tada, rekao je svećenik: Hvale Bogu, molitve za puk, za kraljeve i za sve druge. Ali kad nastupi trenutak da se izvrši časna tajna, svećenik više ne govori sam od sebe, nego se služi Kristovim riječima. Dakle, Kristova riječ izvršuje ovu tajnu" (sv. Ambroz). Potrebna je moja suradnja, kako je bio potreban pristanak Presvete Djevice kod utjelovljenja, ali posvećenje se euharistije vrši kao i utjelovljenje po sili Svevišnjega, "jer u Boga nije nemoguća ni jedna stvar" (Lk 1, 37). Ovdje nastupa Krist poslan od Oca i pomagan od Duha Svetoga.

Što ja činim i govorim kod pretvorbe? Sveti Augustin odgovara: "Quod Christi est" - "Ono što je Kristovo". Ne samo da govorim u Kristovu imenu nego i nastupam *In persona Christi*" (sv. Toma). Inače se ne bi izvršila pretvorba. Oganj koji spaljuje bit kruha i pretvara je u bit tijela Kristova, može saći samo s neba. Đakon Florus, jedan od najvrjednijih teologa 9 st., tvrdi: "Krist svagdan nastavlja govoriti u svojim svećenicima, on po djelovanju Duha Svetoga i blagoslovom odozgor pretvara elemente u svoje tijelo i krv."

Osim biljega svetog reda ništa u mojoj duši, ništa u mojim ustima, nema tu moć, ali mi je Isus daje. On nastupa. On po meni izvrši pretvorbu kako bi se pristojalo da sam mu i u životu što sličniji i što više s njime sjedinjen. Svećeničkim služenjem Krist vrši u mojoj misi pretvorbu i po njoj žrtvu. Tako uči Tridentski koncil, tako Papa Pijo XII. ponavlja u enciklici *Mediator Dei*.

U čemu se sastoji moja služba? Koja je moja uloga? Da ovlašten ponovim Isusove riječi.

"Euharistija je velika tajna i tajanstveno je također posvećenje euharistije. Nemoj reći

da kod posvećenja misnik nastupa kao drugi Krist (*alter Christus*) i da zato kaže: ovo je moje tijelo a ne: ovo je tijelo Kristovo. Ta ne može drukčije kazati, kad pripovijeda, što je Gospodin rekao na posljednjoj večeri. I ne mislite da je samo u zadnjim riječima 'ovo je tijelo moje' ne znam kakva tajna sila koja sama po sebi pretvara kruh u Gospodnje tijelo tako da bi već same te zadnje riječi za pretvorbu bile dovoljne, pa neka ih svećenik izgovori bilo kada, u bilo kojoj vezi ili također i same za se. Ne tako, nego treba da su te riječi povezane s predašnjima, koje nas uvode u prizor posljednje večere, tako da misnik - s namjerom da posveti - govori da je Krist rekao" (Ukmar).

Moja je, dakle, služba da prihvatim i prenesem žive i čudotvorne Isusove riječi, izgovorene kod prve mise. Samo to mogu učiniti, a ne nastupiti kao "drugi Krist". Pravo bi bilo kad bi iz nabožnih knjiga nestala takva kriva tumačenja i razmatranja. Svećenik je "drugi Krist" samo u slici, samo u prenesenom smislu, a ne u zbilji, a kruh mora postati tijelom stvarnog Krista, a ne Krista u slici. Dakako, tu mislim samo na razmatranja o svećeniku kao i o "drugom Kristu" u vezi s posvećenjem euharistije; inače takva razmatranja mogu biti opravdana i korisna. Moja je uloga: prinos službe. A tu službu može obaviti samo Kristov svećenik. U tom sam času prijeko potrebit sluga.

"Nije čovjek koji čini da prikazani darovi postanu tijelo i krv Kristova, nego sam Krist, koji je za nas žrtvovan. Svećenik stoji tu kao savršena Kristova slika i izgovara one riječi, ali je sila i milost Božja" (sv. Krizostom). "Sam Krist (po svećeniku) govori: "Ovo je tijelo moje" (sv. Ambroz). "Ništa drugo ne treba učiniti nego što je On učinio" (sv. Ciprijan). "Službenici koji vrše žrtvu, ne nastupaju po svojoj osobi, nego po Kristovoj, kad posvećuju tijelo i krv Kristovu. To se vidi i iz samih posvetnih riječi. Ne kaže svećenik: "Ovo je Kristovo tijelo", već: "Ovo je moje tijelo", i tako predstavlja osobu Krista Gospodina da bit kruha i vina pretvori u pravu bit njegova tijela i krvi" (Tridentski katekizam). Dakle, sam nemam nikakve moći, sva je moja veličina u vezi s Kristom.

Na isti način posvećuju euharistije sve liturgije. "Liturgijska se sloboda starih tako reći kapricirala u sastavljanju velikog broja anafora (kanona) najrazličitijih oblika i pojmova, ali ipak usred tolike različnosti i promjenljivosti obreda i molitava, jedini elemenat koji je ostao zaista nepomičan, to su svete riječi kojima je euharistija ustanovljena. Jasno je da je uzrok nedodirljivosti tog izričaja bilo uvjerenje Crkve, koja je vjerovala i vjeruje da se samo po snazi tih božanskih riječi vrši pretvorba i prikazuje žrtva. "Sacramentum Christi sermone conficitur" - "Sakrament se vrši Kristovom riječju", kaže sv. Ambroz" (Kard. Schuster).

Kod riječi pretvorbe "svaki ljudski glas mora umuknuti. Još se samo čuju Kristove riječi. To su zbilja posve njegove riječi, kako ih je on izgovorio. Do tog je časa svaka liturgija formulirala molitve samostalno po svojem nadahnuću. Sad se treba odreći te slobode za volju čvrsto određene, jedinstvene ustanove. Pretvorba se u svim liturgijama jednako vrši" (Capelle). A malo stariji, a ne manji stručnjak Batiffol uspoređuje: "Nema nego jedna formula za dijeljenje krsta, tako nema nego jedna za vršenje euharistije". Bog čuva i vodi Crkvu, koja će do konca ostati vjerna Kristovoj oporuci te iz naraštaja u naraštaj predavati Kristovu najveću ustanovu. "Euharistija, vjera i Crkva ne dadu se odijeliti jedna od druge" (Weiger).

Isus - Svećenik i Žrtva

"Poslije mnogo prikazanja, dosada izraženih riječima, napokon slijedi stvarno prikazanje (*realis oblatio*). Po njemu se nekrvno žrtvuje onaj isti Krist koji je sama sebe krvnim načinom prikazao na drvu križa" (kard. Bona). Što se događa u pretvorbi, to nije više jednostavna molitva, pa bila najdublja i najuzvišenija. Ovdje imade mjesto sveti čin koji ima svu moć od Boga. Sve dosadašnje misne molitve htjele su stvoriti samo pravu atmosferu i

odgovarajući ugođaj duše za samo otajstvo" (Capelle). Ali to se izvršuje samim Božjim riječima kojima je Krist prikazao svoju žrtvu Bogu. Jer Bogu ugodna žrtva samo je jedna: ona njegova Sina. Euharistija je žrtva, jer je početak i plod Isusove muke.

Izvještaj sv. Pavla o presvetoj euharistiji počinje: "Gospodin Isus one noći u kojoj je bio izdan", a svršava: "Kad god jedete kruh ovaj i pijete kalež, smrt Gospodnju navješćujete, dok ne dođe" (1 Kor 11, 23-26). Dodaje još i upozorenje da se treba čuvati nedostojne pričesti, a i kod te opomene apostol ističe misao krvne žrtve: dotični je "kriv tijelu i krvi Gospodnjoj" (1 Kor 11, 27).

Misna je, dakle, zaista žrtva prava i stvarna žrtva, iako posve ovisna o žrtvi na križu. U njoj imamo sve "četiri stvari koje se razlikuju u svakoj žrtvi: kome se žrtvuje, tko žrtvuje, što se žrtvuje i za koga se žrtvuje. Jedini i pravi Posrednik pomirio nas je s Bogom po pomirnoj žrtvi. Ostao je jedno s Onim kome je žrtvovao; učinio je jedno sa sobom one za koje se žrtvovao; on je svećenik koji žrtvuje i žrtva koja se žrtvuje" (sv. Augustin).

Vežu posljednje večere, žrtve na križu i žrtve na oltaru teolozi nam predočuju trima izrazima koji kažu sve: na posljednjoj je večeri bila *oblatio victimae immolandae*, prikazanje žrtve koja se imala sutradan obaviti; na križu je izvršena *immolatio victimae oblatae*, žrtvovanje već prikazane žrtve; na oltaru se uvijek iznova obavlja *oblatio victimae immolatae*, prikazanje već žrtvovane žrtve koja više ne može umrijeti, ali može se iznova prikazati. Ako se udubim u ta tri izraza, onda ću lako prihvatiti da je sva moja misa "otajstvena žrtva - *immolatio mystica*". Ta se riječ *mystica* ne suprotstavlja realnoj, nego krvnoj žrtvi, pa iako sv. misa nije krvna žrtva, jest realna.

"Žrtvovanje se sastoji u prikazanju ubijenoga Bogu na čast" (sv. Albert Veliki). Zato Crkva na početku pretvorbe ističe početak muke: "Dan prije nego će početi muku". Za tim je početkom svoje muke Isus čeznuo svim žarom svoga Srca: "Vruće sam želio da blagujem s vama ovu pashalnu večeru prije svoje muke" (Lk 22, 15); tada je svojim dokazao svoju ljubav do kraja: "Uoči blagdana Pashe Isus, znajući da mu je došao čas kad će otići s ovoga svijeta k Ocu, ljubeći svoje koji su na svijetu, iskaza im ljubav do kraja" (Iv 13, 1).

Ista ljubav ispunja Spasiteljjevo Srce i sada, kad će na oltaru opet biti nazočna njegova žrtva pod prilikama kruha i vina. U tom času i moje srce treba da je puno one ljubavi prema Bogu i svojima kojoj je Isus dao oduška u svojoj velikosvećeničkoj molitvi. Onda će i moj dan biti pun te ljubavi.

Što je Isus učinio?

Crkva potanko nabraja: Uzeo je Isus kruh, zahvalio i blagoslovio, razlomio i dao učenicima. Dva srednja izraza idu zajedno i znače isto, a lomljenje i dijeljenje posvećenog kruha dolazi u obredu moje mise kasnije, pa mi se ovdje zaustaviti samo kod prvog čina. Ističu ga sva tri sinoptika i sv. Pavao. Kako je svagdanja ta riječ "uzimati"! To je najobičniji posao naših ruku. Uzimamo sve što trebamo i što hoćemo. I moj je Isus za ovjekovječenje svoje ljubavi, za trajnu uspomenu i primjenu svoje muke trebao komad kruha i čašu vina, pa je to uzeo. Uzeo je i primio zauvijek kod svih misa do konca svijeta. Tim su mu preuzimanjem sluge postale braćom, a

Crkva Zaručnicom. Taj će mu kruh omogućiti da izvršuje svoje svećeništvo, da nam dade svoje kraljevstvo, jedno i drugo oživljeno njegovim Duhom.

Svečano je moralo biti to Kristovo uzimanje kruha, kad ga sva četiri evanđelista spominju kod obaju umnoženja kruha. Po značajnom uzimanju i lomljenju kruha prepoznali su ga učenici u Emausu (Lk 24, 30) i apostoli na obali jezera (Iv 21, 13). Kraljevskim i velikosvećeničkim načinom" (Schnitzler) znao je samo Isus uzeti ono malo što su mu ljudi mogli pružiti, da im baš po tome dadne ono što može samo on dati i od čega ni on ne zna što veće dati, samoga sebe.

Kruh je naš dar Isusu, simbol naše ljubavi koji on uzima u svoje ruke da nam po njima dade svoj dar, posvećeni kruh, ne samo simbol, već i sadržaj svoje ljubavi. I ja se moram naučiti pravo sve primiti od Isusa, pa tako "odmah s radošću primiti Božju riječ" (Mt 15, 20), uzeti Božji jaram na sebe (Mt 11, 29) da onda budem dostojan Boga, i uzeti križ svoj i poći za njim (Mt 10, 28). Po Božjoj ću riječi i žrtvi primiti u se Isusa, a "tko prima mene, prima i onoga koji je mene poslao" (Mt 10, 40).

Isusove su ruke svete i časne. "Činjenica je koja se ne može dovoljno naglasiti: sva četiri evanđelista ne donose osobno ni jedne jedine pohvale na Isusov račun. Oni se ograničuju da iznesu njegova djela i riječi, a njihov je izvještaj uvijek strogo objektivan. Takva se rezerviranost ne bi mogla shvatiti u kršćanskom bogoslužju. I zaista je kanon dodao dva pridjeva na čast Spasitelju, a i oni ne izrazuju toliko moć Isusovih ruku koliko naše udivljenje, što su njegove 'svete i časne ruke' bile i jesu uvijek na službu njegove ljubavi prema nama" (Chevrot).

Još ću se više u času pretvorbe diviti Isusovim svetim rukama ako se barem letimice sjetim što su sve izvele njegove ruke za života na zemlji. Izliječio je tolike bolesnike dodirujući svoje ruke jer se dostojao položiti ih na svaku bolest: I život je mrtvima vraćao, netom bi ih se on dotaknuo. Uzdignutom je rukom umirio oluju, a pruženom Petra izbavio iz valova. Djecu je blagoslivao polažući na njih ruke, a tako je rukama blagoslovio i apostole kad ih je ostavljao na zemlji. Na koncu će njegova desnica i ljevica suditi sve, ljevicom će odbaciti one koji ga nisu htjeli slijediti, a desnicom pozvati, primiti i zagrliti sve koji se dive njegovim rukama i slijede njegov mig.

Promatrajući Spasitelja za stolom posljednje večere, sa svetih i divnih Isusovih ruku naš pogled klizi k Božjem licu i nastojimo kao uhvatiti njegov pogled, susresti se s njime, utopiti se u nj. Tako je učinio apostol ljubimac i na početku Isusove velikosvećeničke molitve opazio: "Ovo (dotadanji govor) kaza Isus i podiže oči svoje na nebo i reče: Oče..." (Iv 17, 1).

Isus je svoj pogled upravio k Ocu s neizmjernom ljubavi i s neograničenim pouzdanjem u njegovu moć, od koje je sada molio neizrecivi dokaz ljubavi u pretvorbi kruha. Kako je bio dubok i za nas neshvatljiv taj pogled Sina Božjega kad je ustanovljivao euharistiju! Nikada ne ću moći otkriti sve bogatstvo poklona, zahvale, prošnje, svetosti i vrijednosti tog pogleda. To je susret vječnog Oca s utjelovljenim Sinom u času kad nastupa vrhunac njegove otkupiteljske zadaće. A ipak, upravo taj pogled ponavljam ja svaki dan u mojoj misi. U taj mi je pogled usredotočiti sva čuvstva svoga srca. To ne će biti pogled naravnog čovjeka, nego pogled onoga što je u meni Isusovo: pogled proslavljenog Božjeg djeteta i po uzorku Sina oblikovanog svećenika.

I još jedanput moja misa ističe da je to žrtva Sina na čast Ocu. Nigdje tako neposredno kao u samom posvetnom izvještaju posljednje večere. I u nebu, kamo je Isus upravio svoj pogled, njegove oči traže samo Oca. Nebo je, napokon, nebo samo zato jer je u njemu Bog. Iz ljubavi i poslušnosti prema Ocu sašao je s neba, a sada, kad se približava njegov konačni prijelaz k Ocu koji će se izvršiti po žrtvi i smrti, tu namjenjuje Ocu čast. "Žrtva Novog zavjeta

znači vrhunski poklon kojim sam glavni Žrtvovalac, a to je Krist, i zajedno s njime i po njemu i svi njegovi otajstveni udovi iskazuju Bogu dužnu čast i poštovanje" (Med. Dei).

Ako je Isus podigao oči i zahvalio kod umnažanja kruha (Mk 6,41) i kod uskrisenja Lazara (Iv 11, 14), onda je još više odgovaralo da to učini sada, jer podsjećajući nas na ta dva velika među svojim najvećim čudesima pripravlja nas na još veće čudo (Batiffol). Pravo je da se u toj zahvali ističe Božje svemogućstvo koje nigdje ne dolazi do izražaja kao u euharistijskom čudu, u svemu onome, što je to čudo pretjecalo i što to čudo donosi. Za sve to je Isus Ocu zahvaljivao i neprestano zahvaljuje.

Isus je svojim pružio što je po Božjem svemogućstvu blagoslovio i u se pretvorio. Ocu je zahvalio i istim tim činom blagoslovio najveći svoj dar svojim odabranicima. Grčki izrazi *eucharistesas* i *eulogesas* ne razlikuju se po smislu mnogo. Tek je kasnije "blagoslovi" dobio i značenje blagoslova pojačan sada još i znakom križa (Schnitzler). Te dvije Isusove radnje (zahvala i blagoslov) spajaju njegove dvije ljubavi u jednu: njegova Oca i njegove učenike. Neshvatljivo je, ali istinito, kad je Isus rekao učenicima: "Kao što je Otac ljubio mene, i ja ljubim vas. Ostanite u ljubavi mojoj!" (Iv 15, 9).

Posveta

Misnik se skloni prema oltaru i u tom se stavu licem približi hostiji, što omogućuje da se riječi pretvorbe izgovore što sabranije (Vandeur). Gdje pokazati svoje poštovanje, ako ne ovdje? A imat ću ga koliko budem pozoran i svjestan veličine trenutka. Do svijesti se pak dolazi po osvješćenju samog sebe. "Misliš li da si još s ljudima i na zemlji? Nisi li radije prenesen u nebo da bez ikakve zemaljske misli, čista srca i bezazlene duše, gledaš nebesko? O čuda! O Božje dobrote! Onaj koji sjedi s Ocem, sada dolazi u ruke svima da ga svi koji hoće, prime i zagrlje" (Krizostom).

Kad izgovorim posvetne riječi, preda mnom su samo prilike kruha, a u posvećenoj hostiji pravi, živi i cijeli Isus. Neprodornu tajnu i sve što o njoj znamo, obuhvatila je Crkva definicijom da je ovdje sada istinski, stvarno i bivstveno (*vere, realiter et substantialiter*) Isusovo presveto tijelo. "Ne shvaćamo ne gledamo, al' po jakoj vjeri znamo, što van reda biva tu" kaže sv. Toma, kojemu je to najveće od svih čuda. Čudo zaista, ali nedvojbeno utvrđeno Isusovim riječima.

Sve što je teologija učinila da nam približi tu tajnu, sažela je u izrazu: *transsubstantiatio* - pretvaranje biti kruha u bit tijela Gospodnjega. Prvi je taj izraz upotrijebio Stjepan iz Autuna u 12 st. Moramo, dakle, lučiti bit od vanjskih prilika. Jedno je bit, a drugo izgled. A ne pretvara li se kruh hranjenjem u naše tijelo? To što se u prirodi događa po stalnim zakonima i polagano, u euharistijskom se čudu događa najednom i posve neobično, jer ovdje kruh postaje ništa manje nego tijelo Boga-čovjeka.

Za žrtvu je sv. mise svakako potrebna dvostruka i odijeljena posveta kruha i vina, pa se tako po odijeljenim prilikama posvećenog kruha i vina najprikladnije čini nazočnom, živo predočuje i otajstveno obnavlja Isusova žrtva na križu. Krist je umro na križu kad se njegova presveta krv odijelila od njegova presvetog tijela, pa su i u obnovi te žrtve prilike kruha i vina odijeljene. Najočitiiji znak euharistijske žrtve jesu upravo njegove odijeljene prilike.

I u sakramentu riječi imaju moć da izvedu samo ono što znače. "Zato su u pretvorbi tijelo i krv otajstveno odijeljeni, jer je Isus odijeljeno kazao: 'Ovo je moje tijelo', i: 'Ovo je moja krv'. To izražava živo i uspješno predočenje nasilne smrti na križu koju je pretrpio. Tako je Sin Božji stavljen na oltar po snazi njegovih riječi zaodjeven znacima koji predočuju njegovu smrt" (Bossuet).

Kako je bio posvećen kruh, tako je na posljednjoj večeri i u mojoj misi posvećen i kalež s vinom. Posve istim kretnjama koje Crkva hoće da ponavljam uz iste riječi. Kod kaleža je dodala samo dvije riječi: "ovaj slavni kalež". Pravo je naglasiti da je ovaj kalež što ga sada držim u rukama, Isus u duhu držao i posvetio na posljednjoj večeri. Kako je to moguće, to je tajna njegove moći i ljubavi, a vjera mi kaže da je doista tako. A pretvorba se ne događa po meni, nego po Isusu, kao posljedica i nastavak njegove prve i neprestano ponavljane pretvorbe.

Kako je u apostolima zaredio sve svećenike do konca svijeta, tako je na posljednjoj večeri posvetio ovaj i sve kaleže svih svetih misa. A kako je opet potrebno da apostoli i njihovi nasljednici odaberu i rukopolože određenu osobu, tako meni pripada zadaća da pripremam i odredim kalež u kojem će Isus ovdje i sada vino pretvoriti u svoju krv.

U mojoj mi misi o Kristovoj žrtvi nekako uvjerljivije govori njegova krv negoli njegovo tijelo. Krvavi je znoj označio početak njegove muke (Lk 22, 44), a iz probodenog umrlog Srca potekla je krv i voda (Iv 19, 34). Ta krv govori najjače (Heb 9, 12-14) Ocu i ljudima koji oko mene u crkvi ne zazivaju sebi na propast, nego na ufanje u vječno otkupljenje po Kristovoj krvi. To je krv Novoga zavjeta, saveza oproštenja i ljubavi.

Kad u Poslanici Hebrejima stoji da bez prolijevanja krvi nema oproštenja, onda je jasno zašto se baš kod otajstvenog prolijevanja Kristove Krvi spominje oproštenje grijeha. "Nitko doista nije mogao svemogućemu Bogu potpuno zadovoljiti za grijeha ljudskog roda osim jedinoga Krista. Stoga se on i htio prikazati na križu 'kao pomirna žrtva: za naše grijeha, i ne samo naše, nego i svega svijeta' (I. Iv 2, 2)" (Med. Dei). Vjerska je istina da je Isus umro za sve ljude. "Koliko je dao, za sve je dao" (Augustin).

"Tajna vjere" jedini je umetak sv. Crkve u same riječi pretvorbe. Moglo bi se prevesti: "Tajna otkupljenja". Pod tim je naslovom De la Taille napisao svoje veliko djelo koje je mnogo utjecalo na euharistijsku i liturgijsku obnovu naših dana. Tajna svega otkupljenja mora utjecati i na moj život i rad.

Podizanje

U tijeku dvanaest stoljeća nikakva posebna ceremonija nije pratila pretvorbu niti se za to davao kakav znak. Tek je početkom 13. st. pariški biskup naredio podizanje posvećene hostije. Običaj se brzo raširio, a za cijelu ga je Crkvu propisao prvi avinjonski papa Klement V. godine 1313.

Podizanje je u očima vjernika dobivalo sve veće značenje. Mističke su duše uživale gledajući sv. hostiju pa sv. Gertruda piše: "Toliko netko sebi pribavlja posebnih naslada u vječnom gledanju Boga koliko puta na zemlji pogleda tijelo Kristovo, ili bi ga htio pogledati, kad bi mogao."

Kako je majka Marija na svojim koljenima pokazala Mudracima Božje dijete, tako Crkva pokazuje svoje najveće blago vjernicima. To je zaista potresni trenutak koji potiče vjeru. Bog je znao i čudesno nagraditi želju onih koji su bili spriječeni da vide sv. hostiju. Takav se događaj pripovijeda i u životu našega blaženog Gracije iz Kоторa. U vezi s njime zapisao je don Ivan Delalle: "Koliko pouke za nas o sv. misi! Jedan obični laik pun žive vjere uči nas poslije toliko stotina godina kako moramo ljubiti misu da osjetimo njezine plodove."

S poklonom Kristu možemo se kod podizanja hostije i kaleža združiti s Kristovom žrtvom. Papa Pio XII. preporučuje: "Neka se vjernici dragovoljno i usko sjedinjeni s vrhovnim Svećenikom i njegovim na zemlji službenikom, u duhu sv. liturgije, s njime na

osobit način ujedine kad se vrši posvećenje božanske žrtve" (Med. Dei).

Klanjanje presvetoj euharistiji nije uvedeno tek u srednjem vijeku. Izričito ga spominje sv. Ambroz: "Danas se u svetim tajnama klanjamo Kristovu tijelu kako su mu se klanjali apostoli u Gospodinu Isusu". I sv. Augustin: "Nitko ne jede tijelo Gospodina Isusa Krista, a da mu se prije ne pokloni. Ne griješimo što mu se klanjamo, nego bismo griješili da mu se ne klanjamo."

POSILIJE PRETVORBE

Tajna vjere

"Što reći iza pretvorbe, a da se ne profanira silno otajstvo i da se ne povrijedi šutljiva poniznost Boga koji se poništio. Bilo bi lako nagomilati izjave poniznosti i pobuditi strah što su ga proroci osjetili pred Božjom slavom. Ali kad je Bog tako htio, najjednostavnije je uteći se mudrosti njegove ljubavi: sjetio sam se tvoje naredbe i poslušao" (Zundel).

Što je misa, nitko nas drugi ne može naučiti nego Isus. U pet scena ili slika možemo skupiti sve što je Isus rekao ili, bolje, učinio da mogu prikazati moju misu.

On se usporedio i izjednačio s vazmenim Janjetom, toliko da je njegov apostol mogao zapisati: "Žrtvovano je naše vazmeno Janje" (1 Kor 5, 7). On je poput Mojsija nahranio svoj narod u pustinji uz opasku: "Ne dade vam Mojsije kruh s neba, nego vam Otac moj dade kruh istiniti s neba" (Iv 6, 32).

On je obećao svojim: "Kruh koji ću ja dati, tijelo je moje - za život svijeta" (Iv 6, 52). I njegov govor u Kafarnaumu mora biti predmet moga čestog razmatranja, osobito pred svetohraništem.

On je na posljednjoj večeri dao što je obećao: "Uzmite i jedite. Ovo je tijelo moje, koje će se za vas predati. Uzmite i pijte, ovo je krv moja koja će se za vas prolići."

On je konačno izvršio na križu što je obredno započeo u dvorani posljednje večere da može po meni nastaviti u mojoj misi.

Iz spomenutih Isusovih riječi i djela jasno proizlazi: misa je spomen-dar, spomen-gozba i spomen-žrtva. U njoj je sadržano sve što je Bog za nas učinio: Bog - naša žrtva, i što mi od Boga trebamo: Bog - naša hrana. Taj će Isusov nauk Crkva u sljedećim molitvama posve preuzeti i izraziti ga sa svom jednostavnošću ljudskih riječi: "spominjući se... prikazujemo... da se s ovog oltara pričestimo".

"Tajna vjere izvedena je. Kad je sve učinjeno, kad je u najužoj sličnosti s Kristom misnik točku po točku sve izvršio što je Krist rekao i učinio, sad je opet postao posve svoj i može dodati Kristovu naredbu: 'Ovo činite na moju uspomenu!'" (Capelle).

"Isusove riječi 'Ovo činite na moju uspomenu' sadržavaju više nego zapovijed. One su apostolima podijelile i svećeničku moć, bez koje se Kristova zapovijed ne bi mogla izvršiti. S istom je riječju Isus ustanovio žrtvu sv. mise i svećeništvo" (Croegaert). Da je Gospodin na posljednjoj večeri izustio samo riječi pretvorbe, bilo bi samo taj put izvršeno posvećenje kruha u tijelo i vina u krv njegovu. Ovim riječima, koje su isto tako bitne, kao i riječi pretvorbe, dao je Isus apostolima i njihovim nasljednicima naredbu i moć da to isto čine. Zato Tridentski sabor uči: "Po Božjoj su ustanovi spojeni žrtva i svećeništvo."

U pretvorbi se čuo glas Zaručnika i kako da Crkva odmah ne odgovori: "Moj dragi je moj i ja sam njegova" (Pj 2, 16). To ona kaže na svoj način u anamnezi (spominjanju): "Zato slaveći..." Crkva prihvaća Isusov spomendar da ga upotrijebi za to za što joj je dan: za žrtvu Ocu. Spominjanje se pretvara u vršenje. "Nije to subjektivno spominjanje, nego objektivna stvarnost u obredu, drugim riječima: simbol, slika, misterij. Čitavom svetom činu anamneza daje pečat stvarnog spomena: Otkupiteljska smrt obredom postaje stvarnost" (Casel).

Isusovu žrtvu prikazuje cijela Crkva (u množini: "Prinosimo"), a ona je hijerarhijska družba. Ta bi družba bez hijerarhije bila kao bez glave. Glava je vodi i u prikazanju svete žrtve. Ali to vodstvo znači služenje. Liturgija me i ovdje ponovno na to opominje. Izgovorio sam Božje riječi, izveo sam Božje djelo, ali ni časa ne smijem zaboraviti moje stanje ovisnosti i neprestano se moram držati poniznosti, tj. u stvarnosti da sam u Gospodnjoj službi i da je moja dužnost činiti samo ono što Bog hoće i kako on hoće. Upravo zato moram biti i povezan sa svojim pukom, jer je to njegova žrtva kao i moja, žrtva cijele Crkve. Sv. Augustin je više puta opetovao vjernicima: "Slavi se vaša tajna."

Puk je Božji svet. Bio je toga svjestan prvi "sluga Božji" kad piše vjernicima: "Vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen za Božju svojinu" (1 Pt 2, 9). Sveti Pavao svetima zove sve kršćane (Rim 1, 7; 1 Kor 1, 2; Ef 1, 4; Fil 1, 1 itd.), a svoje je slušatelje sv. Augustin često oslovljavao "vaša svetost".

"Veći je broj duša koje žive u milosti nego bi se to moglo suditi po izgledu. Obični ljudi i žene vrše kršćanske kreposti mnogo više negoli u nekim samostanima: strpljivost, odanost obitelji i zauzimanje za nju, vršenje staleških dužnosti, tvrdu i ustrajnu radinost, vjernost svakidašnjim monotonim poslovima, i to čine jednostavno kao da drukčije i ne može biti, bez mnogo riječi i velikih gesta, jer je takav život, što znači: jer tako Bog hoće" (Chastonay).

Moja je misa Isusova žrtva, dakle sakramentalna obnova njegove smrti na križu. Da nije Isus umro za nas, ne bi bio mogao ni ustanoviti sv. misu. Sva je njezina vrijednost u njegovoj žrtvi. "Otkupljenje imamo krvlju njegovom" (Kol 1, 14). Vječna će biti naša "nova pjesma Janjetu: Bio si žrtvovan i iskupio si nas krvlju svojom" (Otkr 5, 9).

Anamneza

Od davnine su se anamnezi dodavale dvije molitve koje nastavljaju njezin sadržaj: prikazanje Kristove i naše žrtve. Njezino je bogatstvo tako veliko, njezina je vrijednost za nas tako važna da i rimska liturgija koja malo govori, treba tri molitve da izrazi, iznese i razvije prikazni čin. U prvoj molitvi ove trilogije Crkva pobuđuje svoju prikaznu namjeru; u drugoj opisuje svoje prikazno raspoloženje, pozivajući se na Bogu najdraže žrtve Starog zavjeta; a u trećoj moli da njezinu žrtvu Bog pogleda i primi.

"Ne smije se izgubiti s vida da te tri molitve koje neposredno slijede iza samog misterija i ostaju još i u najužoj vezi s njime, spadaju među najveće što ih uopće imamo u misi" (Capelle). S njima Crkva nema ni na kraju pameti da i najljepše žrtve Starog zavjeta uspoređuje sa žrtvom Novog zavjeta kojoj su one samo slaba slika. Crkva hoće da bismo se mi ugledali u starozavjetne pravednike Abela, Abrahama i Melkisedeka i njihovom odanošću prinijeli Bogu tu njemu jedino ugodnu žrtvu. Kad su se oni s onako neznatnim stvarima u rukama onoliko Bogu svidjeli, kako bismo morali tek mi koji mu prikazujemo njegova ljubljenog Sina (Mt 3, 17).

Druga prikazna molitva nakon pretvorbe produžuje moju misu vremenski, a treća prostorno. U njoj je izražena divna izmjena koja se po mojoj misi vrši između neba i zemlje,

te se želi označiti što mi dajemo nebu, a što nebo nama. "Ta se molitva orijentira u dva suprotna smjera: sa zemlje na nebo da naše prikazanje bude po anđeoskim rukama preneseno s našeg zemaljskog oltara na uzvišeni nebeski oltar; s neba na zemlju da od tog 'uznesenja' sađu kao na Duhove nebeski blagoslovi i milosti u naše duše, koje će se nahraniti Kristovim tijelom i krvlju" (Croegaert).

I novozavjetni je prorok vidio (Otkr 8, 1-4) u nebu zlatni žrtvenik pred Božjim prijestoljem te više puta govorio o žrtvi Janjeta u nebu. "Dakako, u nebu nema nove žrtve. Nema ni žrtve u pravom smislu kao na križu ili na oltaru, jer je prošlo vrijeme žrtvovanja. Ali u nebu su tri stvari: 1. vječna nazočnost žrtve pred Bogom, koja je jednom žrtvovana; 2. vječno prikazivanje krvne žrtve; 3. njezina vječna učinkovitost" (Bauthier). "Trajanje nebeske žrtve treba tumačiti sa slavnim stanjem božanske žrtve koja je po svojoj naravi Bogu uvijek ugodna, pa tako u nebu produžuje vječno dovršenje žrtve na križu koje je započelo slavnim otajstvima njegova zemaljskog života" (Beauduin).

Spomen pokojnih

Nekoliko je stoljeća kanon mise nakon anamneze i dviju srodnih molitava završavao svečanom doksologijom. Međutim, popisu živih dodavali su i diptihe (popise imena) pokojnih koje je s vremenom misnik od đakona preuzeo i uključio u svoje molitve nakon pretvorbe. Bez tog bi umetka bila manjkava ljubav Majke Crkve, koja ne može propustiti, a da svom Zaručniku ne preporuča svoju djecu koja trpe u čistilištu. Uz Crkvu koja se bori, sjeti se, Gospodine, također i Crkve koja trpi. I ako ova molitva nije svuda brzo prodrila u sve mise i u sve dane (nedjelje su dugo bile isključene), ipak njezini izrazi odišu starokršćanskim shvaćanjem koje je opet puno biblijskog duha.

Misniku je drugi put dopušteno da spomene one koji su mu najviše na srcu po bilo kojoj vezi. Koliko rana zada smrt svakom srcu prije nego njega pokosi. "Nema sigurnije utjehe od ovoga djelatnog i posvetnog sjedinjenja s našim dragim koje sve više raste prema srdačnosti i omjeru našega sjedinjenja s Bogom. Bog ih nije uzeo, nego ih je sakrio u svoje Srce da bude bliže našega" (Zundel). To se doista događa kad ga primamo u svetoj pričesti, pa je zgodno da se prije nje sjetimo svojih dragih pokojnika.

Ne zaboravimo ni svećenike, kojima toliko dugujemo za svoj odgoj i za rad u našem dijelu Gospodnjeg vinograda; biskupa, koji nas je krizmao, redio, vodio; papu, koji imaju najveću odgovornost u vremenu i za vječnost.

Uza svu intimnost spomena "Crkva nikad ne dopušta da svojim molitvama budemo egoisti, pa nas poziva da uvijek mislimo i na one kojih ne poznamo, ali čija je smrt bila bol i čija je uspomena sveta drugima, ako ne nama" (Knox). Zaista je utješna misao da će Crkva i na me misliti kad me možda svi zaborave.

Molitva za nas same

Ovu molitvu prožimaju tri raspoloženja, za koja se nikada neću dovoljno truditi. Veliki svjedoci i zagovornici Starog i Novog zavjeta nastupaju u mojoj misi koje u ovoj molitvi spominjem, ali me je strah da uza sve to moja nedostojnost ne spriječi učinak moje mise i moje pričesti. Zato daleko od mene hijerahijska samosvijest, a pomoći mi može samo istinita samosvijest: poniznost. - Prava poniznost rađa pouzdanje. Neka je moja bijeda ne znam kako velika, još je veće Božje milosrđe! Ako ga drugima naviještam i propovijedam, zar da budem od njega isključen?

Koliko sam svjestan svoje grješnosti te svih njezinih posljedica u mojem životu i u Božjem vinogradu, toliko se i uzdam u Boga. Ako Schnitzler piše svojim sunarodnjacima: "Krepost je ufanja možda najvažnija krepost za svećenike našeg vremena. Zar da išta drugo zaista i nas održi? Za naš život i rad ufanje je svećenička krepost u eminentnom smislu" (Chastonay).

U katalogu svetaca koji se u ovoj molitvi nabrajaju, popunjava se onaj iz molitve prije posvećenja. Kako je ondje iza Blažene Djevice Marije 12 apostola i 12 mučenika, tako je ovdje Ivan Krstitelj na čelu 7 muških i 7 ženskih svetih osoba. Oba kataloga skupa daju značajan broj. Ivan Krstitelj u ovoj molitvi i mene poziva u svoje kolo da me povede bliže Isusu. On, uzor i predvodnik svih radnika u Božjem kraljevstvu, u ovoj će mi molitvi za svećenike pomoći koliko ga budem slijedio.

Obje povorke svetaca koje su dopratile Krista na oltar i koje ga prate do mojega srca, zaključuje sv. Anastazija (Stošija). "Zašto su svete žene spomenute u molitvi za kler?... Sve one mole za svećenika. Pokazuju mu da će teško ispuniti svoju zadaću bez pametnog zalaganja svjetovnjaka, pogotovo žena. Podsjećaju kako je, u Crkvi važna ta nužna molitva za svećenike, u čemu se ističu ženske u samostanima i u svijetu. A sve se one obraćaju i molbom svećeniku: Ne zaboravi biti zahvalan za tu pomoć, za tu molitvu i žrtvovanje!" (Schnitzler).

Zaključak euharistijske molitve

Konačno su uzeti svi umetci i Kanon će završiti svojom pradavnom veličanstvenom doksologijom (= iskaz slave, slavospjev). Govoreći je ili pjevajući, svećenik podiže posvećene darove uvis i govori ili pjeva: "Po Kristu, i s Kristom, i u Kristu, tebi Bogu Ocu svemogućemu u jedinstvu Duha Svetoga svaka čast i slava u vijeke vjekova." Ti izrazi nisu pjesničko umnožavanje, nego otkrivaju i izrazuju naše najsrdačnije veze s Kristom (Parsch). Združuju nas s Kristom Posrednikom, s Kristom Bratom i s Kristom Gospodinom.

Krist je naš Posrednik i Svećenik. Sve, što znam i osjećam o uzvišenosti i važnosti toga posredništva, sve to u ovom trenutku treba da izlijem u ovaj iskaz slave. Kako sam bogat, Bogu drag, od Oca nužno primljen, kad se k presvetom Trojstvu dižem po euharistijskom Spasitelju. A utjelovljeni je i euharistijski Bog nama ne samo na raspolaganju nego je s nama, naš Emanuel (Iz 7, 14; 8, 8).

Krist je s nama i za nas slavi Božje veličanstvo. Sve što mogu i zaželjeti i učiniti, jest da se svome Bratu smijem pridružiti i sav sretan u njegovu društvu oduševljeno pružiti Bogu ono što mu dugujem. Čovjek je stvoren da hvali Boga (sv. Ignacije), ali ta bi hvala bila ništa da ga ne hvalim sa samim Božjim Sinom. Isus moj je sa mnom, vodi me za ruku k Ocu u zagrljaj njihovih međusobnih odnosa.

"Po Kristu, s Kristom, i u Kristu budimo mislima, osjećajima, djelima živi himan Božjoj slavi. Na ovom svijetu i kroz svu vječnost nemamo drugi *raison d'etre* (razlog opstanka) nego slaviti Boga" (kard. Mercier). Ta moja vječnost počinje već svakom mojom misom, a osobito njezinom najvećom doksologijom. Njome se dižemo do samog presvetog Trojstva.

OBRED PRIČESTI

Žrtva i pričest

Žrtva i pričest nisu nego dva dijela, dva gledišta, dva trenutka jednog te istog otajstva. Isus je ustanovio presveti oltarski sakrament da bi prebivao među nama. Pobožnost našega vremena to osobito naglašava. Crkva, vođena od Duha Svetoga, promiče tu pobožnost, pa nikada ne ćemo dovoljno štovati Isusa u svetohraništu i druge poticati.

Ipak, "važnija svrha, radi koje je ustanovljena presveta euharistija, jest otajstveno, nekrvno prikazivanje Gospodina na našim oltarima na uspomenu njegove žrtve na križu. A zadnji nam razlog kaže činjenica da je euharistija ustanovljena pod prilikama hrane. A jelo i piće nisu zato da se negdje čuvaju kao uspomena, nego zato da ih blagujemo i tako uzdržavamo tjelesni život. Upravo je tako i euharistija uglavnom zato da je blagujemo, te tako u sebi sačuvamo i jačamo duhovni život. Posvećenje euharistije i blagovanje euharistije tijesno je među sobom povezano. Euharistija se posvećuje zato da je blagujemo. To vrijedi općenito za svaku posvećenu hostiju, pa i za onu koja se izlaže u pokaznici za javno štovanje; i nju će svećenik konačno blagovati" (Ukmar). Stoga nema mise bez pričesti (barem svećenika).

Korijen i izvor pričesti je žrtva (Schmaus). Koliko budem sam o tome uvjeren, toliko ću uvjeriti i druge. Povezati treba žrtvu i pričest u obredu i životu. Shvaćati i primati sv. pričest bez ikakve veze sa sv. misom znači rastavljati ono što je Bog združio. A On je to učinio radi sebe i radi nas. Time nam pokazuje koliko ga je stajalo kad se ponizio do tijela, do križa, do kruha, do srca. Time od nas želi postići da po blagovanju žrtve i mi budemo za njega žrtva.

Po pretvorbi je euharistija žrtva, a po pričesti je sakrament. Moja je misa spomen muke Kristove i otajstvena obnova njegove žrtve na križu. Ta se objektivna žrtva mora subjektivno primijeniti na svakoga pojedinog otkupljenika. Potoci milosti koji su provreli na Kalvariji, treba da očiste i napoje svakog Adamova potomka. "Po euharistiji (pretvorbi) stvor daje Stvoritelju čast koja mu pripada; po euharistiji kao sakramentu (pričesti) Stvoritelj napunja svoj stvor najuzvišenijim milostima" (Durst).

Molitva Gospodnja

Žrtvu moje mise okružuju dvije pjesme u prozi koje se kod pjevanja mise izvode i sličnom melodijom: Predslovlje i Oče naš. U Predslovlju kažem: "Sveti Oče, milosrdni Oče." Zaključna ga doksologija kanona označuje kao Svemogućega, "a ovdje u punom crescendo: Oče naš. On nije samo svet, dobar i svemogućí Otac. On je naš Otac, a mi smo njegova djeca. To smo postali po Kristu, našem Bratu. Time što se Isus za nas žrtvovao na križu, učinio nas je sposobnima reći: Oče naš. Sve sadržajem bogate izreke velike zahvale teže k jednom cilju: Oče naš" (Schnitzler). Neka barem u misi Duh Sina vapi u meni iz dubine moje duše: Abba, Oče!" (Gal 4, 6).

Bog je Otac svih ljudi. Isus je za sve umro. Moja misa vrlo ističe općenitost otkupljenja. "Zato traži Isus da molimo ne 'Oče moj', već 'Oče naš'. To nam kaže da smo svi članovi jedne velike Božje obitelji, sjeća nas da smo pred Bogom svi jednaki, i upućuje nas da bližnjega svoga ljubimo kao brata, jer smo svi djeca jednoga Oca i među sobom braća" (Vimer).

Kako je Crkva organizam, tako je i njezina molitva socijalna. A što molim, to moram i vršiti: Boga kao Oca ljubiti nada sve, a braću kao samoga sebe. Zato je druga dužnost (moglo

bi se reći: potreba) jednaka prvoj (Mt 22, 39).

Predslavlje nam je dopustilo pogled u nebo. Vidjeli smo prijestolje njegove slave, okruženo anđelima. Poslije pretvorbe smo se uznijeli pred uzvišeni nebeski oltar. Zato i sada upravljamo pogled k Ocu koji je na nebesima. Govoreći "Oče naš koji jesi na nebesima", uzlazimo, lebdimo, ostavljamo zemlju, a svoj pogled, svoje srce, svoju volju, svoju čežnju, svoju nadu usidrimo u Ocu koji je Kralj neba, a to znači vječnoga, nepromjenljivoga" (Cristiani).

Bog je na nebu, ali i u svakoj duši, jer gdje je On, tu mu je i dom. "Bog je posvuda. No jasno je, gdje je kralj ondje je i njegov dvor. A tamo, gdje je Bog ondje je i nebo... Mislite li da je za rasijanu dušu od malog zamašaja shvatiti ovu istinu i znati da ne treba ići na nebo da bi govorila sa svojim Ocem nebeskim i da se raduje s njim?" (sv. Terezija Avilska). Tko Boga nosi u srcu, taj u sebi nosi raj (sv. Ignacije).

"Ime Božje znači Boga samoga, njegove savršenosti. Svetiti reći će poštivati. Svetiti ime Božje znači priznavati moć, veličanstvo, svetost Božju. Tom prošnjom molimo da se čast Božja sve više širi, jer još mnogo treba da Ga ljudi priznaju i štuju kako treba. Bogu nije ništa milije, ljudima ništa potrebnije nego da se Božja čast i slava sve više širi. To je najplemenitija prošnja u Očenašu. Treba dakle da riječju i životom svojim Gospodina Boga hvalimo i slavimo, to prije što ima bezbožnih kršćana koji Boga za njegovu dobrotu grde, kunu i hule" (Vimer).

Božje kraljevstvo je pred nama, oko nas i u nama. Prema sv. Tomi Gospodnja molitva sadrži sve naše težnje. Tko Boga poštuje kao Oca, tko mu je podložan kao Kralju, taj će vršiti i volju Božju. "Prvo sredstvo kojim se širi kraljevstvo Božje na zemlji, jest vršenje volje Božje, a najveće zapreka toga jest naša volja. Vršiti uvijek svoju volju, znači raditi po svojoj glavi, pokoravati se svojim strastima" (Vimer).

"Četvrta prošnja za kruh središnja je točka Gospodnje molitve. Dijeli se u dva dijela: prvi dio (prve tri prošnje) upravlja se Bogu; drugi dio (tri zadnje prošnje) vuku dušu iz okova i dubina grijeha" (Parsch). Sv. Toma i sv. Terezija ističu vezu te prošnje s prethodnima: Isus poznaje našu slabost da teško spoznamo volju Božju, a još je teže izvršimo, pa nam zato stavlja na usta i s nama moli Oca da nam dade sve što trebamo, tj. Njega.

Sveti Augustin piše: "Svagdanji kruh znači sve što nam je potrebno za ovaj život; ili sakrament tijela Kristova koji primamo svaki dan; ili duhovnu hranu (prema Mt 4, 4 "Čovjek živi o svakoj riječi koja izlazi iz usta Božjih"). Sve to trebamo i sve to moramo Oca moliti, jer "Otac vam moj daje kruh istiniti s neba" (Iv 6, 37). Ali ipak gledajući u presvetu euharistiju, mislimo sa starom Crkvom: "Oči svete Crkve skoro jednodušno uče da se u Gospodnjoj molitvi prošnja 'Kruh naš svagdanji' mora shvatiti ne toliko o materijalnom kruhu kao o euharistijskom, koji treba svaki dan primati" (sv. Pio X.).

"Naš dobri Učitelj znade da nam je sve lako s ovom nebeskom hranom, ako to ne zapriječimo svojom krivnjom" (sv. Terezija). Samo nas grijeh dijeli od Boga, a svi smo grješnici, pa nas je sve Isus naučio da molimo: "Otpusti nam duge naše." Međutim, Isus ide i dalje, te nam stavlja u usta molitvu i brigu kao i praštanje, kako za nas tako i za druge. "Tu nas je Spasitelj tvrdo zgrabio kad je svoje oprostjenje vezao uz naše. Tko ne oprost, a ipak moli Oče naš, svaki put moli Boga neka mu ne oprost. Nije li to strašna molitva? Dakle ili oprostiti ili ne moliti" (Ukmar). Inače je uzalud i početi molitvu: "I kad se spremate na molitvu, oprostite, ako imate protiv komu da i Otac vaš na nebesima oprost vama vaše grijehe" (Mt 11,25).

Svim molitvama svete Crkve, a pogotovo u misi, nakana je da od Zaručnika postigne

blizinu i pratnju pa da svaka duša izdrži boj i sačuva se slobodna od grijeha. Radi toga nas i Isus uči da u molitvi Ocu molimo "Ne uvedi nas u napast". To isto izrazio je Gospodin kad nam govori: "Bdijte i molite se da ne padnete u napast". Ako se pravo naučim moliti "Oče naš" onda ću i sve druge molitve.

I sv. Jeronim tvrdi kako je sam Spasitelj poučio apostole da tu njegovu molitvu obavljaju kod žrtve njegova tijela. Još u srednjem vijeku bilo je rašireno mišljenje da ona ima i posebnu posvetnu moć. Svakako se nalazi u svim misnim liturgijama i to između posvećenja i pričesti.

PRIČEST

Kristov mir

Na Očenaš se nastavlja molitva koja razvija posljednju prošnju o izbavljenju od Zla. Svećenik moli u njoj za mir, za dobivanje Božjeg milosrđa i očuvanja od nemira i grijeha "da slobodni i sigurni..." čekamo "dolazak Spasitelja našega Isusa Krista". Reforma je tekst koji od starine nosi ime embolizam (= umetak), stegnula i tako preradila na kraju da sva zajednica može odgovoriti usklikom: "Jer tvoje je kraljevstvo i slava i moć u vjekove."

Preuzimanje tog iskaza hvale s prijelaza 1. na 2. kršćansko stoljeće (Didache 9, 4) u rimsko misno slavlje mali je korak u pravcu ekumenskog jedinstva. Jer npr. evangelički kršćani ovu molitvu uvijek dodaju Očenašu otkako ju je Martin Luther, na temelju grčkog predloška Novog zavjeta, koji je upotrebljavao, preuzeo u svoj prijevod Biblije. I istočne je Crkve imaju u svom euharistijskom slavlju, premda u nešto promijenjenom obliku. U ovoj "pramolitvi" izražava se čvrsto uvjerenje prvih kršćanskih zajednica u odlučujuću pobjedu kraljevstva Božjega, što je donekle usporedivo s pozivom na odavanje poklona u viđenjima Otkrivenja.

I sljedeći obred mira treba razumjeti kao neposrednu pripravu za pričest. Krist u govoru na Gori kaže sa svom jasnoćom da bogoslužju mora prethoditi pomirenje s braćom (Mt 5, 23ss). Stoga obred mira u istočnoj liturgiji stoji prije euharistijske molitve, a početno je tako bilo i na Zapadu.

Najprije svećenik govori molitvu koja se oslanja na Kristovo obećanje mira: "Ostavljam vam mir; mir, i to svoj, dajem vam" (Iv 14, 27). Nato pjeva (ili govori) raširenih ruku pozdrav mira. Gdje se čini prikladnim, slijedi poziv vjernicima da međusobno pruže znak mira.

U embolizmu, koji vrlo lijepo vrši prijelaz od Očenaša k sljedećim molitvama i obredima, ističe se suprotnost između zla i mira. Molitva za mir doseže svoj vrhunac u sljedećoj molitvi: "Gospodine Isuse Kriste, koji si rekao apostolima svojim: 'Mir vam svoj ostavljam, mir vam svoj dajem...' dostoj se nju (Crkvu) po svojoj volji umiriti i ujediniti." Taj molitva bila okrunjena cjelovom mira koji je neposredno slijedio: "Mir Gospodnji bio vazda s vama." A mir ne pripravlja toliko na svetu pričest koliko predstavlja dovršenje žrtvenog čina.

Lomljenje kruha

Još prije simbolike lomljenja kruha, dapače "vrlo vjerojatno još u najstarije doba"

(Bringtrine) pobožne su oči u lomljenju kruha gledale simbol Kristove smrti. Zapisao je to svakako Durand, a sv. Toma ovako formulirao: "Kao što su sakramentalne prilike sakrament pravog Kristova tijela, tako je i ovo lomljenje prilika sakrament Gospodinove muke koja je bila u pravom Kristovu tijelu." Miješanje im je onda tijela i krvi Gospodnje značilo Kristovo uskrsnuće. Pomalo se u tom pretjeralo, pa se u svakom misnom obredu htjelo vidjeti neki prizor Isusova života i muke. Komentirajući lomljenje kruha, Knox uspoređuje: "Na neki način i Bog lomi našu volju, sili nas da se predamo i da se prepustimo njegovoj volji. Zatim dolazi mir, pravi mir koji poznamo tek nakon što slomimo svoju volju i podvrgnemo je njegovoj. Slijedi uskrsnuće, sastavlja se ono što je bilo slomljeno, tako da postajemo jači negoli prije, neizmjerljivo jači."

Nakon što je svećenik prelomio veliku hostiju na više dijelova, jedan dijelak spušta u kalež govoreći: "Ovo miješanje tijela i krvi Gospodina našega Isusa Krista bilo nama pričesnicima za život vječni." Ovaj obred lomljenja i miješanja samo je povijesno protumačiv. Prije nego što su se pojavile unaprijed oblikovane male hostije (12. st.), trebalo je velike komade kruha razlomiti na male dijelove, kako je to već i kod Isusove posljednje večere bilo, a od čega potječe prvo ime za euharistiju: lomljenje kruha (v. Dj.2,42).

U praktičnoj potrebi lomljenja kruha vidi već apostol Pavao simbolično značenje: jedan kruh koji je Krist, biva podijeljen mnogima da bi postali jedno tijelo Kristovo: "Budući da je samo jedan kruh, mi svi smo jedno tijelo, jer smo svi mi dionici jednoga kruha" (1 Kor 10, 16-17). I obnovljeni obred Rimskog misala prihvaća to značenje. Ta bi se simbolika mogla nanovo oživiti time da se mjesto unaprijed oblikovanih malih hostija uzmu obilniji komadi kruha. Doduše, veliki broj pričesnika ide u prilog dosadašnjem običaju. Obnovljeni obred izričito želi da hostije za pričest budu u svakoj misi napose posvećene; preporuka koju je, pozivajući se na Benedikta XIV., izrekao papa Pio XII. (Med. Dei, br. 117 i 119).

"Obred miješanja predstavlja lijep simbol uskrslog Krista, čije su tijelo i krv, tijelo i duša neodjeljivo sjedinjeni u slavi; živoga Krista koji nam po pričesti dijeli svoj božanski život" (Croegaert). Starima je krv bila sjedište i nositelj duše i života, pa je ovo miješanje uzeto kao "simbol sjedinjenja Kristove duše s tijelom kod uskrsnuća" (Jungmann).

"To združenje ovih euharistijskih prilika znači da - iako kod sv. mise posebno posvećujemo Kristovo tijelo i posebno njegovu krv kako bismo tako predočili njegovu smrt na križu - ipak kod naše žrtve Gospodin ne umire, nego se u svojem euharistijskom stanju otajstveno prikazuje nebeskom Ocu. Njegova se krv ne dijeli, nego ostaje združena s tijelom kako se prilika kruha združi s prilikom vina u kaležu. Zato neki tumači misnih obreda kažu da to sjedinjenje obiju euharistijskih prilika znači Kristovu neumrlost, prema tome i Kristovo uskrsnuće iz groba na vječni neprolazni život" (Ukmar). Svakako to miješanje u kaležu prema molitvi sv. Crkve ima nama pričesnicima donijeti život vječni. "Život vječni je život uskrsnuća. Naša je Glava uskrsla, uskrsnut ćemo i mi, njegovi udovi, ako ostanemo s njim sjedinjeni. Euharistija je sjedinjenje (pričest)!" (anonimni franc. svećenik).

Budući da se nekada obred lomljenja kruha odugovlačio, koncem 7. st. uveo je papa Sergije I. zanosne zazive koje je svećenstvo klicalo Božjem Jaganjcu, a narod na način litanija odgovarao "Smiluj nam se". Taj je papa potjecao iz Sirije, pa je tako još nešto ušlo u rimsku liturgiju s Istoka kao *Slava u* kojoj se nalazi isti zaziv. (Bizantska liturgija zove hostiju "Jaganjac".) Broj tih usklika nije bio određen. Trajao je dok i spomenuti obred lomljenja kruha.

Molitva prije pričesti

"Euharistija je za svećenika karakterističan i bitan sakrament, i zato se sveti redovi dijele poglavito zbog sakramenta euharistije" (sv. Toma)... To tim više vrijedi koliko je veće dostojanstvo svećenika, strašnija njegova odgovornost, visoka i teška njegova zadaća. Na nama je da druge zovemo k stolu i da pružamo nebeski lijek, a najprije da hranimo i liječimo sami sebe. Majci treba dvostruka hrana, za sebe i za djecu (Enciclopedia del Sacerdozio). Božja je hrana za sve jednaka, ali što se god prima, prima se na način primatelja. Svi se moraju pripremiti na sv. pričest, ali misnik najviše. Zato 'Gospodine Isuse Kriste, sine Boga živoga...' ili 'Blagovanje tvoga tijela...' ne molim samo naklonjen nad oltar i sklopljenih ruku na oltaru, već i gledajući u sv. hostiju. Oči vide prilike kruha, ali vjera gleda 'najveće blago i kao središte kršćanske vjere' (Med. Dei).

Jungmann tvrdi da su kršćani sve više odustajali od česte pričesti ne samo zbog ohladnjene revnosti, kad su mase stupile u Crkvu, nego i u vezi s vjerskim borbama 4. - 6. st. koje su sve više isticale Isusovo božansko dostojanstvo. Isti autor kaže da su se na sv. pričest počeli primjenjivati propisi o čistoći u Starom zavjetu, pa je od 10. st. ušla u običaj ispovijed prije svake pričesti. U naše se dane, hvala Bogu, vjernici oslobađaju pretjeranosti u tom pogledu, a zato nas što življa vjera u euharistijskog Isusa i njegovo božanstvo ne će smetati da pristupimo k nebeskom jelu, nego će nam ga tek ona učiniti nadasve dragim i korisnim.

Kako srdačno molim: "Oslobodi me od svih mojih opačina i svakoga zla i ne dopusti da se odijelim od tebe." Kao da ovdje vlada raspoloženje posljednje večere. Nisam li ja Isusu drag, pravi njegov ljubimac? Samo da je ustrajati i nikada se od njega ne rastavljati. - "Isuse, od tebe biti odijeljen, to znači biti beskoristan, suvišan, biti kao rupa, ne donositi život, nego biti neplodan! To je smrt sa svim svojim grozotama, smrt duše koja je neprispodobivo strašnija nego tjelesna smrt! A ima duša, čak i svećeničkih, koje životare u toj smrti" (Vandeur).

Smućuju me te misli. Isus mi može biti mojom krivnjom ne samo na sud nego i na osuđenje. Tako bi i bilo da nema njegove blagosti. Blagost je njegova značajka, Isus je zaista blag, milosrdan, pun samilosti i nježnosti. On će kao liječnik liječiti moju dušu i tijelo. I tijelo: sv. Terezija poziva se na svoje i tuđe iskustvo da je to istina. A ne događa li se i danas najviše čudesa u Lourdesu, kad se Sinom Marijinim u sv. hostiji blagoslivaju bolesnici? On će i dalje čuvati moje tijelo i dušu kao majka. Zato i sada čeznem da ga primim.

Sv. Ambrozije pripovijeda kako je g. 378., ubrzo nakon svog posvećenja za biskupa, poslao u Afriku svoga brata Satira, još katekumena. Na putu je ovoga zatekla oluja, a kad su mu vjernici koji su sa sobom nosili presvetu euharistiju, dali komadićak, zamotao ga je u rubac i s njim oko vrata skočio u more te se spasio na nekom otočiću pokraj Sardinije. Sveti učitelj zaključuje: "Kad je takva moć Kristova tijela zavijena u rupčiću, kakva će tek biti kada to isto tijelo počiva na našim usnama i prebiva u našim srcima!"

PRIČEST

Dva su uvjeta potrebna za korisnu sv. pričest: posvetna milost te prava i pobožna nakana (sv. Pio X.). Prvu ne samo moram posjedovati nego je želim osigurati protiv svake svoje slabosti i nestalnosti. Euharistija je najbolji lijek, pravi balzam, lijek besmrtnosti (sv. Ignacije muč.). "Zaista k stolu Gospodnjem idemo puni rana kao gubavci. Ali ovdje nalazimo lijek koji liječi sve rane. Gospodin nas sakriva u svoje rane da naše ozdrave. Ovdje nalazimo obranu pod krilima Gospodnjim: raspeti raskriljuje na nas svoje ruke da nam čuva dušu i tijelo" (Schnitzler). Posvetna se milost podržava i umnaža neprestanim djelatnim milostima i

našom ozbiljnom suradnjom. Milost nije samo stanje već i pokretna snaga.

"Prava je nakana u tome da onaj koji pristupa sv. gozbi, ne popušta običaju, taštini (koja se zna pokriti i obzirom da se ne upadne u oči, što osobito treba paziti u zatvorenim zajednicama) ili ljudskim razlozima, nego da hoće udovoljiti Božjoj odredbi, s Njim se u ljubavi uže spojiti, te za svoje slabosti i nedostatke uzeti taj božanski lijek" (sv. Pio X.). Druga izjava Svete stolice u pravu nakanu uključuje i bratsku ljubav.

Sve čine potrebne i prikladne za sv. pričest Crkva želi u nama pobuditi strjelovitom molitvom bogobožnog stotnika "Gospodine, nisam dostojan..." (Mt 8, 8). "Te i druge, ispočetka privatne molitve kod pričesti, počele su se unašati u liturgijske knjige, a obvezatne su tek od 11. st... Tko bi mislio onda kad su izgovorene te riječi, da će se toliko ponavljati kroz stoljeća i tisućljeća" (Ukmar). Sv. Augustin se ne ustručava reći da je stotnika nadahnua sam Gospodin već nazočan u njegovu srcu: "Izjavom da je nedostojan primiti Krista pod svoj krov, učinio se dostojnim da Isus uđe u njegovo srce. Ne bi bio govorio s toliko vjere i s toliko poniznosti da već nije u srcu nosio onoga koga se nije usudio primiti u svoju kuću". Neka tako bude i sa mnom! Isprosit će mi to Ona za koju sveti oči tvrde da je Boga začela prije vjerom, negoli tijelom.

Sve što mi je dosada Crkva u mojoj misi stavila na usta, bilo je konačno zato da u meni pobudi mogućnost što savršenijega raspoloženja za zaista veliki trenutak moje pričesti. A tko će mi to raspoloženje uliti, ako ne moj dragi Isus! Više nego ja njega, on želi mene. Više on osjeća potrebu moje ljubavi, nego ja njegove. On je, dakle, izvor i uzor moje ljubavi. Vrlo je odvažno u tu Isusovu ljubav prodro Lippert opisujući njegovo raspoloženje nakon što je pričestio apostole i s njima se najuže sjedinio:

"Isus je spoznao da on svoje učenike osjeća i ljubi na sasvim novi način. Dosada je osjećao ovaj svijet i ljude u njemu, pa i same svoje učenike, kao nešto daleko i strano. No sada se dogodilo čudo: otuđenosti je nestalo! On je vidio učenike blizu i osjećao se s njima jedno. Bio je kao ukorijenjen u njima, kao da je uronio u njih, kao da je iz njih izrastao. Oni su bili u njemu i on u njima. Oni su pripadali njemu i on je pripadao njima u sasvim novom smislu. Ne više kao izvana povezani, već kao da su se iznutra srasli, kao da jedan iz drugoga izlaze. I gle! kad je sada digao pogled k Ocu, vidio je izmijenjen pravac svojega puta. Dosada je bio na putu od Oca k ljudima. Bio je to beskonačno dugi put koji ga je vodio sve dalje i dalje od Boga, a da ljudima nikada nije došao bliže. A sada se najedanput našao zajedno s ljudima na putu koji vodi od njih k Ocu... Ali sada, kad je on u svom osjećanju postao s njima jedno, dizala se njegova ljubav za njih u nedogledne visine, k Bogu."

Popričesna molitva

Sveta pričest je jelo, pa isti učinak što ga tjelesno jelo i piće proizvodi u tijelu, to duhovno jelo proizvodi u duši. Hrana nam život uzdržava, jača, obnavlja i razveseljuje (sv. Toma Akvinski). "Kao što prvi dio mise vjernika sadrži teologiju žrtve, tako ovaj dio iznosi nauk o učincima sv. pričesti" (Bringtrine). Puno je takvih izraza u popričesnim molitvama, treba ih samo svaki dan uočiti, zapamtiti i u životu za njima težiti. Ovdje se sjetimo stalnih molitava kod pričesti: Euharistija nas čisti od grijeha; najuže nas združuje s Kristom; služi kao lijek; kao zaštita duše i tijela od svih neprijatelja, te nas može riješiti osude i sretno dovesti u vječni život.

Duhovna pričest

Euharistijsko se sjedinjenje može preko dana puno puta podržavati i obnavljati. Ako bi se kome činilo da je uz govorenje o sakramentalnoj pričesti suvišno spominjati i duhovnu, onda mu evo riječi Pape Pija XII. "Crkva kao brižna majka svoju djecu živo potiče da revno i često pristupaju k ovom najvećem dobročinstvu naše vjere. Ona želi najprije da kršćani - osobito kad ne mogu stvarno primiti euharistijsku hranu - barem je prime željom; i to tako da pobude u duši živu želju ponizne duše i, uzdajući se posve odani u volju božanskog Otkupitelja, puni poštovanja i goreći što većom ljubavlju, sjedine se s Njim" (Med. Dei).

Dakako, ne stavlja Sveti Otac na prvo mjesto duhovnu pričest kao da bi ona bila veća od sakramentalne, već ovu ona najbolje pripravlja i nastavlja. Toliko je pripravlja da neki tumači sv. Augustina misle kako je on vjeri Izraelaca pripisivao i neku vrstu duhovne pričesti. Svakako su značajne njegove riječi: "Bilo je naime među Židovima u pustinji takvih koji su shvatili što su blagovali, bilo ih je ondje kojima je Krist u srcu više išao u tek nego mana u ustima... Ukratko se mogu izraziti: Koji su god u mani Krista razumjeli, oni su blagovali isto duhovno jelo kao i mi". A ne misli li nekako slično i sv. Pavao (1 Kor 10, 3-4)?

Svakako mene može duhovna pričest pripravljati na moju misu i pričest. Pa i preko dana, osobito kod pohoda Svetootajstvu, ako ispunim gore spomenute uvjete Svetoga Oca, može mi biti duhovna pričest od velike koristi. Treba samo znati i htjeti sačuvati u sebi žar euharistije.

Popričesna molitva

Po obliku i značenju popričesna molitva slična je zbornoj i darovnoj molitvi. Sadržaj joj je vrlo rijetko samo zahvala. Ne treba se tomu čuditi, kad je prema liturgijskom shvaćanju cijeli misni čin zapravo zahvala. Euharistija, spomen otkupiteljskog čina koji nas je u pričesti ponovno dodirnuo (Jungmann). K tome "od rimske pobožnosti, pa i u njezinim molitvama poslije pričesti, ne smije se očekivati ništa slično mističnom i lirskom uzbuđenju jednog sv. Krizostoma... One su našoj pobožnosti sigurna i jaka stega koja sređuje i smiruje, pa treba naučiti i ljubiti ih. One su, istina, vrlo kratke, ali mogu služiti kao točke razmatranja. S njima se ne luta po lažnom lirizmu, već vode k radu a da nas ne odvede od sjedinjenja s Bogom. One pozivaju vjernike da od svoga života učine trajnu zahvalu.

Iz rečenoga se ne smije zaključiti da u popričesnim molitvama nema zanosa. Svaka ima pokoji takav izraz, a sve skupa cijelo mnoštvo izraza kojima treba samo dodati intimni "ti" (drugo lice), pa postaju srdačni uzdasi, prave litanije koje bi se mogle bez daljnega upotrijebiti kao osobne zahvale i kod pohoda svetoga Otajstva.

ZAVRŠNI OBRED

Stara Crkva nije blagoslivljala vjernike glasom niti kojom formulom, već molitvom. Blagoslovom puka smatrala se skoro svaka molitva, a osobito zaključna. Nije se onda čuditi da najstariji misni formulari imaju i posebnu molitvu nad pukom. Dok bi kod cijele žrtve sv. mise stajali, za blagoslov bi bili pozvani: "Prignite glave svoje Bogu!" Prignuti glavu ili koljeno znak je poniznosti i pokore, pa je to valjda uzrok što se i sačuvala molitva nad pukom.

Dugo vremena na kraju mise blagoslov je davao samo biskup, dok se pomalo nisu

usudili to učiniti i svećenici. Forma je tek određena g. 604. "Divnim pokretom, tako svečanim i tako važnim da su do 11. st. jedino biskupi imali pravo da ga učine, dok misnik diže svoje ruke prema nebu, kao da odatle privlači milost, onu milost koja će nas od sada pratiti i čuvati" (Rops).

Blagoslov moje mise! Kako ga rado dijelim. Tu mi je vlast dao biskup kod ređenja, a na koncu istoga mi je još kazao: "da budeš blagoslovljen u redu svećeništva". Naša je Majka blagoslovljena, a blagoslovljen je i plod utrobe njezine, Isus, i drugi Isus -ja.

Blagoslovljen sam da svuda donosim i širim blagoslov Božji. "Na to ste pozvani da baštinite blagoslov" (1 Pt 3, 9). Baštinio sam ga, ali ne samo za se. A kojom ga nutarnjom svetošću i vanjskom ozbiljnošću budem davao, tolikom će ga moji vjernici primati. Samo da ga uvijek dajem što većem broju nazočnih vjernika.

Bez obzira na simbolično tumačenje misnih obreda ovdje sam po sebi dolazi na pamet Isusov posljednji blagoslov apostolima prije uzašašća, nakon što im je kazao: "Idite i učinite sve narode učenicima krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta" (Mt 28, 20). Blagoslov dajem znakom svetoga križa, a tako ga i vjernici primaju. Od križa su sve milosti, a on i otvara svaku dušu. Na oltaru sam sada prikazao nekrvnu žrtvu križa, raspetoga Spasitelja, pa i moj zadnji blagoslov znači da ljubim Krista od kojega dolazi svaki blagoslov, od kojega sve primam i dijelim.

ZAKLJUČAK

Moja je misa dar s neba. No Božja je volja da ja još uvijek, možda još dugo, skoro bih rekao i predugo, misim na zemlji, ako hoću da se spasim po svojoj misi. A ona će biti toliko moja ukoliko bude prisno moljena, ona će biti i moja žrtva s Kristom, ukoliko svaki dan iznova unesem u nju svojih napora i patnji. "Ne može se zamisliti ništa pravilnije, ništa pravednije nego da i mi zajedno s našom Glavom, koja je za nas trpjela, sami sebe žrtvujemo nebeskom Ocu" (Med. Dei).

To shvatiti, tako živjeti, znači proživljavati misni dar, misnu godinu, misni život, jednom riječju, biti misnik.

SADRŽAJ

UVODNE MISLI	1
O misi	3
O misniku	3
Misni predmeti	5
Misna priprava	8
O misnom ruhu	9
UVODNI OBREDI	10
Ulazna pjesma i pozdrav	10
Pokajnički čin i zazivi Kristu	11
Gospodine, smiluj se	12
Slava	13
Molitva dana	14
SLUŽBA RIJEČI	15
Općenito	15
Poslanica	15
Pripjevni psalam	16
Aleluja	16
Evandjelje	17
Homilija	18
Vjerovanje	19
Sveopća ili vjernička molitva	21
EUHARISTIJSKA SLUŽBA	22
Uvodne misli	22
Priprava darova	24
Kruh i vino	25
Miomiris žrtve	26
Pranje ruku	26
Molite, braćo	27
Darovna molitva	28
EUHARISTIJSKA MOLITVA	29
Poziv na iskazivanje hvale	29
Predslovlje	30
Svet, svet, svet	32
PRVA EUHARISTIJSKA MOLITVA	33
Uvodne misli	33
Molimo po Kristu	34
Za Crkvu, papu i biskupe	35
Za sve kršćane	35
Dragocjeni pomoćnici	36
PRIJE PRETVORBE	37
Epikleza	37
PRETVORBA	38
Riječi ustanove	38
Isus - Svećenik i Žrtva	39
Što je Isus učinio?	40
Posveta	42
Podizanje	43
POSLIJE PRETVORBE	44
Tajna vjere	44
Anamneza	45
Spomen pokojnih	46
Molitva za nas same	46
Zaključak euharistijske molitve	47
OBRED PRIČESTI	48
Žrtva i pričest	48
Molitva Gospodnja	48

PRIČEST	50
Kristov mir	50
Lomljenje kruha	50
Molitva prije pričesti	52
PRIČEST	52
Popričesna molitva	53
Duhovna pričest	54
Popričesna molitva	54
ZAVRŠNI OBRED	54
ZAKLJUČAK	55